ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పింగళి సూరన

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పింగళి సూరనార్యప్రణీతము

చెన్నపురి:
వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారిచేఁ
బ్రకటితము.
1939

All Rights Reserved.

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్న

గ్రంథవిమర్శనము

చ. "కవిత యనంగఁ బద్యములు గద్యములున్ రచియించుటౌనె భా
వవిలసనంబు, లోకహితవర్తనముం బచరింపఁజేసి, క
న్గవకును నద్దమె ట్లటుల గ్రంథచమత్కృతి నేర్పుపెంపునన్
బ్రవిమలవస్తుతత్వమును భాసిలఁజేయుట గాక యారయన్."

(చాటుధార)

సూరనార్యునికాలమునాఁటికి మనతెలుఁగుభాషయందు దృశ్యకావ్యములు లేవు. అన్నియును శ్రవ్యకావ్యములే. ఈతఁడు రాఘవపాండవీయము వ్రాసి తనపాండిత్యప్రకర్షం గనుపఱిచినాఁడు. కళాపూర్ణోదయము వ్రాసి కల్పనాచాతుర్యమును కథారచనాచమత్కారమును వెలయఁజేసినాఁడు. రెండింటియందుననుఁగూడ దృశ్యప్రబంధమునం దుండఁదగిన లక్షణములు విశేషముగ లేవు. అట్టికొఱంతఁ బాపం దలంచి యీశ్రవ్యప్రబంధంముననె దృశ్యప్రబంధలక్షణము లన్నియుం బుట్టించి నాటకపాత్రములన్నియు నెదుటకువచ్చి నటించినట్టు లీగ్రంథమును రచియించినాఁడు. ఈప్రభావతీప్రద్యుమ్నమున విశేషభాగము సంభాషణవైచిత్ర్యమే. ఆపట్టుల మనము శ్రద్ధతోఁ బరిశీలించి చదివితిమేని, దృశ్యప్రబంధలక్షణము లెంతవఱ కిం దిమిడియున్నవో తేటతెల్లము గాఁగలదు. ఇం దీతఁడు నెలకొల్పిన రంగస్థలముల జాగరూకతతో విడఁదీసి మధ్యమధ్య సందర్భ ములను విష్కంభరూపమున నమర్చుకొని కొలఁదిమార్పులు గావించుకొనినచో, నిది యొకచక్కనినాటక మగును.

ఈగ్రంథమునందలి ఇతివృత్తము కేవలము కల్పితమువలెనే గన్పట్టును. కాని గ్రంథావసానమునం దీతఁడు చొప్పించిన—

తే. "అఘహరణ <u>హరివంశకథాశ్రయంబు</u>
నాత్మపుత్రగుణస్తవనాంకితంబు
నైన యీకావ్యమునకు మహాప్రసిద్ధి
యిచ్చుఁగావుతఁ గరుణ లక్ష్మీశ్వరుండు."

అనుపద్యమునుబట్టి ఇయ్యది హరివంశమునందలి కథను బట్టి వ్రాసినట్టు లూహింపఁదగియున్నది, కాని హరివంశమునం దీకథ గనుపట్టుట లేదు. ఈకథయందలి ముఖ్యమగుపట్టులన్నియును బరికించిచూచినచో అనిరుద్ధచరిత్రయందలి కథపట్టులే పెక్కులు గానంబడియెడును. ఆయనిరుద్ధచరిత్ర హరివంశములోనిది. ఆకథయందలి శోణపురమే యిందలివజ్రపురము. అచ్చటి పార్వతీవరమాహాత్మ్యమే యిచ్చటి పార్వతీవరమాహాత్మ్యము. అందున్నస్వప్నమే యిందలిస్వప్నము. అచ్చటి బాణాసురవధయె యిచ్చటివజ్రనాభవధ. ముఖ్యాంశము లిందుండి గ్రహించి షేక్స్పియరు మూలగ్రంథములలోని కథను దనయిచ్చ వచ్చినట్టు మార్పుఁ జేసి తననాటకమును రచించి, మూలగ్రంథమునందు లేనిప్రాశస్త్యమును తనగ్రంథమునం దసదృశముగ నెలకొల్పి సర్వోత్కృష్టముగ గ్రంథమును రచియించినట్టు లీతఁ డీగ్రంథమును రచియించినాఁడు. ఈగ్రంథమునం దీతఁడు మార్చుకొనిన మార్పులను బరికించిచూచినచో ఆహా! ఈతని ప్రతిభావిశేషము, సందర్భశుద్ధి, పాత్రౌచిత్యము, గుణపోషణము యెంత శుద్ధముగను, అప్రతిమానముగను గానంబడును?

ఈగ్రంథమునందలి కథాపర్యవసానము వజ్రనాభుఁడు అసమానబలపరాక్రమసంపన్నుఁడు పోటుమగలకడ నెక్కడనో గాని సాత్వికభావ ముండు టరుదు. పూర్వపురాక్షసులందఱును బలపరాక్రమసంపన్నులై తామసగుణప్రధానులై వఱలినవారె. అట్టివారందఱివలెనే యీతఁడును దయావిహీనుం డగుక్రూరకర్ముఁడు. చండశాసనుండు. ఎండయును గాలియును గూడ నీతనిపట్టణమున నితనియాజ్ఞ లేక ప్రవేశింపరాదు. బల మున్నది. పరాక్రమ మున్నది. చండశాసనత యున్నది. దయ లేదు. ఇంక నీతని విజయయాత్ర లెంతదారుణముగ నుండునో చెప్పవలసిన దేమి? రావణుఁడు మున్నగు నిట్టికూరాత్ములందఱికిని భగవంతుఁ డొక్కటిమాత్రము లేకుండఁ బ్రసాదించినాఁడు. ఏమందురా? లౌక్యపరిజ్ఞానము, దూరదృష్టి, దూరశ్రవణము, ఇవిగూడ వీరికడ నుండెనా, లోకమంతయును నశించియేయుండును. ఈవజ్రనాభుఁడు యెదుటివాని మాయమర్మముల నెఱుఁగనివాఁడయినట్టు ఇంద్రునిపై నితఁడు దాడి వెడలినపట్టున నింద్రునివంచనావచనములకు లోనయి గోతవఱకు నాతనియింట విం దయియుండి పిమ్మటఁ గొంతకాలమున కెవ్వరివలననో యది మోసకృత్యముగా గ్రహించి ఇంద్రునిఁ దూలనాడి, రాజ్యము నాక్రమించుకొనఁ దలంచినాఁడు. దాని కింద్రుఁడు మఱియొకయుక్తినిఁ బన్నఁగా మఱల నావలలోఁ బడిపోయినాడు. రాజ్యసంస్థాపన బలపరాక్రమములు గలవారికందఱకును, సుకరమే గాని రాజ్యతంత్రజ్ఞత నెఱుంగనివాని కారాజ్యమును నిలువఁబెట్టుకొనుట సాధ్యముగాదు. అందుచేతనేగదా, అంతటి మేటిమగలైన రాజపుత్రవీరులందఱును రాజ్యపరిచ్యుతింగాంచినది. మహమ్మదీయరాజ్యము లన్నియు నస్తమించుటకుఁ గారణ మేమి? ఎవ్వరో యక్బరువంటి మహానీతిసంపన్ను లొకరిద్దఱు వినా తక్కిన మహమ్మదీయులందఱును కేవల లోకజ్ఞానశూన్యులే. ఇట్టివారిని జయింప బుద్ధిబలమే పనిచేయవలయుం గాని, బాహుబలము కార్యకారిగాదు.

బృహస్పతియోచనాసామర్థ్యము ప్రస్తుతకార్యసాధనోపాయ మైనది. కాని సంపూర్ణవిజయమునకుఁ జాలినదిగాదు. సర్వతంత్రస్వతంత్రుండైన శ్రీకృష్ణుండు గూడ వజ్రపురప్రవేశమునకు మాత్రము మార్గమును గనిపెట్టగలిగినాఁడు. విజయకార్యమున కెన్నియేని సాధనములు గావలయును. అన్నియు నొక్కరికి స్ఫురించునా? ఒక్కొకబుద్ధి కొక్కొకటి బొడకట్టును. అందువలననే యిట్టి కార్యముల కనేకులు గలసి యోచనఁ జేయవలసివచ్చుచుండును.

ఇంద్రుం డింకొక్కయుపాయమును గనిపెట్టెను. ఇంద్రుని వేగరులు తక్కినయుపాయములను గనిపెట్టినారు. అన్నియును గలిసినంగాని విజయకార్యసన్నాహము సంపూర్ణమైనది కాదు. ఈవిజయమునకుఁ బ్రధానోపకరణములు ప్రభావతీప్రద్యుమ్నులు. వారి కొండొరులపైఁ గలిగిన యనురాగమునకు దైవనియుక్తియె కారణము. అయ్యది శుచిముఖి పరిముఖమున నభివృద్ధిం గాంచినది. రావణుని వినాశమునకు విభీషణుఁడును, శత్రువీరునియం దాతని కుదయమైనభక్తియును గార ణములైనటుల యిందలి వజ్రనాభవినాశమునకు రాక్షసకులమున కంతకును వైరియైన శ్రీకృష్ణునికుమారునియందుఁ బ్రభావతికి అనురాగ ముదయించుటయే కారణమైనది. వీరిద్దఱును జెఱియొకపక్షమున నున్నవారు. వారియనురాగ మభివృద్ధి సేయుట కెంతనేర్పరి యనుసంధానకర్తయై యుండవలెనో యోచింపుఁడు. ఒకవైపున నూయి, ఒకవైపున గోయి, ఒకమూల రాజకార్యనిర్వహణము, ఒకమూల నాత్మరక్షణోపాయము, రహస్యపరిరక్షణము, ఇన్నియు జరుగుచుఁ గార్యానుసంధానము కావలయు. భారతయుద్ధమున రాయబారము నడపుటకు శ్రీకృష్ణుఁ డెంతసమర్థుఁడో, యీగూఢతంత్రనిర్వహణమునకు మనశుచిముఖి యంతనిర్వాహకురాలు. అట్టిపాత్రనిర్మాణము గావించుటలో స్వభావమున కించుకయైన వెలిగాకుండ తనయాశయమును తుదముట్టించిన మనగ్రంథకర్త మేధావిశేష మెంతయును ప్రశంసనీయము. ఈహంససందేశము ఈతనికి నలదమయంతు లిద్దఱకు ననుసంధానమును గలిగించిన హంసను బట్టి స్ఫురించియుండును; కాని ఆసందేశమునకును దీనికిని ఎంత వ్యత్యాస మున్నది? ఎంతటి రాజ్యతంత్రజ్ఞులకును నిట్టిసందేశము నడపుట దుర్ఘటము. ఒకచోట రాజకీయవ్యవహారములు చక్కఁబడవలయు. ఇంకొకచోట శృంగారవిషయము లనుసంధానము నొందవలయు. ఒకచోట భీష్మించి మాట్లాడవలయు. మఱియొక్కచోఁ దనయెత్తు తగ్గి ముచ్చటింపవలయు.

ఈకార్యమున కియొక్కరాయబారము చాలినది కాదు. ప్రస్తుతకాలమునఁ బిట్టలను వేగు నడపుటకుఁ దయారుచేయుచున్నట్టును ఆపిట్టలు ఎక్కడకుఁబోయి ఎట్టు లాకార్యము నడుపుకొనవలయునో యట్లు రహస్యభంగము గాకుండ నిర్వ హించుచున్నట్టును సమరవ్యూహతంత్రములపట్టున మనము గ్రంథములం జదువుచున్నాము. ఇందలి చిలుకరాయబారము గనుంగొనిన నీతంత్రములు ద్యోతకములు గాకమానవు. ఈగ్రంథకర్త తా నొకస్థలమునఁ జెప్పినమాదిరిని మఱియొకచోటఁ జెప్పుటకుఁగాని, ఒకరు జెప్పినమాదిరి ననుకరించి చెప్పుటకుఁ గాని ఇష్టపడువాఁడు గాఁడు. ఈతనియపారప్రతిభ యవ్యాహతముగా నవసరమువెంబడిని నూతనసృష్టి యొనర్చుచుండును.

అంతఃపురసమాచారము లాస్థానమున కెక్కరాదు. ఒకరిక దూతికలుగ నుండువా రింకొకరికడ దూతికలుగ నుండరు. ప్రద్యుమ్నుఁ డొక్కఁడును కార్యనిర్వహణమునకుఁ జాలఁడు. అతనికి వెనుక సాహాయ్య ముండవలయును. ఈసహాయమునకై తక్కుంగల గుణవతీచంద్రమతులఁ గల్పించి వారికి గదసాంబులయం దనురాగ ముదయింపఁజేసినాఁడు. వారికడ వార్తాహారిణిగఁ జిలుక నొకదానిని సృష్టించినాఁడు. ఈచిలుకబుద్ధికిని హంసబుద్ధికిని వ్యత్యాస మెంతయుండునో యారెండుపాత్రములను బరిశీలించి చూచువారల కది విదితము గాకపోదు. చివరకు కార్యము సమగ్రముగ నిర్వహించుటకు శుచిముఖిసాహాయ్యమే యవసరమయినది.

ఈవ్యాపారమున కంతకును శుచిముఖియే సూత్రధారి. శుచిముఖికిఁ దెలియనివ్యాపారమేదియు నీవ్యూహమునందు లేదు. శుచిముఖి కథారంగమునఁ బ్రవేశింపఁగనే ఇంద్రోపేంద్రు లిరువురును వెనుక కొత్తిగిలిరి. ఈశుచిముఖి సర్వరహస్యములను బుక్కిటం బట్టి యెప్పటి కేది యెంత యవసరమో యంతియేగాని యెక్కుడుగ బయలుగాంచనీయక తనకార్యమును జక్కగ నిర్వహించుకొనినది. ఈరహస్యమునం దేది యించుక యసమయమున బయలుపడినను బ్రధానకార్యమంతకును విఘ్న మొదవుటయేగాక ప్రద్యుమ్నుఁడును దదనుచరులునుగూడ శత్రునిచేతిలోఁ బడిపోయియుందురు. ఈపట్టున గ్రంథకర్త యాపాత్రములఁ గత్తివాయిమీఁద నడిపించెను. ఆనడిపించుటలో అతినిగూఢము లగువిషయములను బహిరంగము చేయుచు బహిర్గతములై నట్టు పాఠకులకును ఆయాసందర్భము నెఱింగినవారికిని దక్కఁ దక్కినవారి కెవ్వరికిని గూడ గోచరముగాకుండ సఫలీకృతప్రయత్నుఁ డయ్యెను. సందర్భము లెఱింగిన ప్రభావతి గూడఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు వజ్రనాభుని సంబోధించు సందిగ్ధవాక్యముల యితరార్థమును గైకొని డోలాందోళితహృదయయై ప్రాణము లఱచేతిలోఁ బెట్టుకొని శుచిముఖి యభయవాక్యమునఁ గాని తెప్పిఱిల్లలేకపోయెను. ఎంతటి సాహసకార్యము?

ఈతనిగ్రంథముల ముందువచ్చెడియూహ లెవ్వియో యాతఁడు చెప్పినఁ దెలియవలయునేగాని యిది యిట్టిదని యూహింప మఱియెవ్వరికిని శక్యముగాదు. ఎంత ప్రగల్భులైన కవులైనను దక్కినవారియూహ లింతనిగూఢములు కావు. వారు ముందు వేయఁబోవు ఎత్తులు కొంచెము దరిదాపుగఁ జదువకుండ నూహించి చెప్పవచ్చును. ఈతని వట్లు కావు.

వంచకవేషములు వసుచరిత్ర, మనుచరిత్ర, ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము ఈమూఁడిటను గూడ నున్నవి. మొదటిదానియందలి మోసము ఎంత కప్పిపెట్టినను దాగినదియె కాదు. రెండవగ్రంథమునం దొక్కసందర్భమున గ్రంథకర్త యెదుటివారికన్నులు చేతితో మూయవలసివచ్చినది.

ఈకావ్యమునం దన్ననో? అందఱును గన్నులు తెఱచికొనియే యున్నవారు. బహిరంగముగ మాటాడుచున్నవారు. హృదయభావములు వెల్లడియగుచున్నవి. అన్యులెవ్వరికిని దెలియుట లేదు. గోచరమయిన నగుటలేదు. పట్టువడుటకు మార్గమును లేదు. ప్రతిసృష్టి యన నిట్లుండవలదా? షేక్స్పియరు (Twelfth Night) ద్వాదశయామినియం దిట్లే ఆడుదానికి మగవేషము వేసి భ్రాంతిఁ గొల్పినాఁడు. అదియు నిట్లే యెంతకొట్టుకొనిన నెవ్వరికిని బట్టుపడినది కాదు, కాని దానికిని దీనికిని గూడఁ గొంతవ్యత్యాస మున్నది. ఇది కేవలనటవేషము. అందలి దట్టిది కాదు. మోహసందేశమునకై విశ్వాసపాత్రుఁ డొక్కఁడు వార్తాహారిగఁ బనుపఁబడినవాఁడు. అచ్చట ననుమానించుటకైన

నవకాశము లేదు. ఈగ్రంథమునం దట్టియవకాశము లేకపోలేదు. ఆయవకాశము చిక్కకుండుటకు వ్యూహతంత్రములందు బుద్ధి పోకుండుటయే కారణము. దీనికిఁ గలుగునడ్డంకు లన్నియును మొదటనే తొలఁగించి తా నేర్పఱచినమఱుఁగు విడిపోకుండఁ జేసినాఁడు. భ్రాంతియుతులం జేయుటయం దిట్టినే ర్పుండవలదా?

కార్యము సమకూర్చినాఁడు. ఎట్లు? దొంగను కన్నమునఁ బంపి గుమ్మమున రప్పించినాఁడు. ప్రద్యుమ్నుని పోయిన మార్గముననే రప్పింపక వేఱొండుత్రోవ నేల రప్పించె? కార్యసాధన మామార్గమునఁ గాని కాదు గనుక నట్లు చేసె నందురా? కార్యసాధనమున కది యుపాయమె కావచ్చుంగాని, ప్రద్యుమ్ను డట్లు చేయకున్న అతని యుదారభావములకును, అతని సాహసగాంభీర్యములకును, ఎంతటిలోటు వచ్చునో యది పరికించి చూచి నారా? రాకపోకలకుఁ ద్రవ్వించుకొనినసొరంగము లట్లె యుండిన నుండనిండు. యుద్ధము తటస్థమైనప్పుడు పరాఙ్ముఖుఁడై పెడదారిం బోవుట వీరునకు లక్షణమా? ఈతఁ డెట్టివీరుఁడు? పిఱికికండ లేని బిరుదుమగఁడు. అట్టివాఁ డెంతటిప్రతివీరుఁ డడ్డము వచ్చినను జావనైనఁ జచ్చుం గాని వెన్నిచ్చి పఱచునా?

కవి యీతనివిక్రమము నిట్లు వర్ణించినాఁడు.—

చ. భిదురధరుండు చక్రియును బెట్టుగ దీర్ఘవిచార మింత చే
యుదురఁట దైత్యుఁ డెంత బలియుండో కదాయను కోచదారికి
ట్లుదుటున వానిఁ ద్రుంతు నను నొక్కని బంపిన నంటి చాలదే
యిది నెఱవైనబంటుతన మిట్టిది నీకె దగుం గుమారకా.

ఉ. కయ్యపువేడ్కఁ నేచుకొని క్రమ్మెడు త మ్మెదిరించి యేమియున్
డయ్యక కొంతసేపు పెనుఢాకను జేతులకాఁటినిల్చువాఁ
డెయ్యెడఁ బోటుబంటునకు నెంతయుఁ గౌతుకకారి గాఁడె నీ
నయ్య సురేంద్రుతోడి యని కాస యొనర్చుట యుక్త మెన్నఁగన్.

ఆ. తమకుఁదామె పల్లడంబునఁ బనిలేని, కయ్యమునకుఁ జనరు గాని తగిన
దురములైన దివురుదురు తమయంతన, పిరికికండలేని బిరుదుమగలు.

అట్టిప్రద్యుమ్నుడు కన్నమున పోయినాఁడని చెప్పుటకన్న విరసమగువాక్య మొక్కటియుండునా? ప్రభావతి పతి-భక్తికిని, పితృభక్తికిని నిదానమయిన సచ్చరిత్ర. అట్టియాపె ఉభయులకును గయ్యము లేకుండఁ బోయెడు తెన్నునకయి యెంతయో యత్నించి కానక, మూలనున్న ఖడ్గమును దానె కొనితెచ్చి యిచ్చినది. ఈక్రిందిపద్యముం జూడుఁడు.

చ. అని తనుఁ గూర్చి దానవకులాగ్రణిపైఁ దెగ లేని చింత సే
యు నధిపుఁ గోటలగ్గలకు నుగ్రత డగ్గఱ భూరిసైన్యుఁ దం
డ్రినిఁ బరికించి యింతి విభునిం దము గాచికొనంగ నేఱత్రో
వ నెమకి కాన కంతఁ బితృవత్సలభావముఁ బాఱనూకుచున్.

ఈపైమార్గముగాక ఆవీరున కనురూపంబయిన మార్గము మఱియొక్కటి యెవ్వరైనఁ జూపుదురా?

ప్రద్యుమ్నునియంతఃపురప్రవేశము కేవలమును స్వభావవిరుద్ధముగ నున్న దేమి? ఇంక గత్యంతరము లేక సూరనార్యుఁ డట్లు వ్రాసినందురా? గత్యంతరము లేకపోలేదని చెప్పుటకు గదసాంబుల ప్రవేశము నిదర్శనము లేదా? అచ్చటఁ గలిగినమార్గ మిచ్చట యేల లేకపోయినది? "గదసాంబులప్రవేశము ప్రద్యుమ్నప్రవేశానంతరము. ప్రద్యుమ్ను నంతటి సమర్థుఁడు అంతఃపురమునం దున్నాడు గనుక నట్టిమార్గము పొసంగెను. లేకున్న రహస్యభంగ మయిపోవు" నని చెప్పుదురు కాఁబోలు? రహస్యభంగ మగుటకుఁ బూర్వమునకును బరమునకును భేదము

లేదు. అట్టిరహస్యములు నిగూఢములుగా నుంచుటకు అంతఃపురపరిచారికల సహకారము లేకుండ నిట్టికార్యము లెప్పుడును బొసంగనే పొసంగవు.

ౘ. అరయఁగ౯ దల్లి కక్క చెలియండ్రకుఁ దక్కను గల్గినట్టిచు
ట్టరికమువారికి న్నెరయ డాచురహస్యము లీనిజాంతర
స్మరవికృతిప్రవర్తనల మాటలు వీని వినంగ నాప్తలై
పరగెడు నెచ్చెలుల్ చెలికిఁ బ్రాణము లిచ్చిన నప్పు దీరునే.

అనుపద్యమునుబట్టి, రాగవల్లరి మున్నుగాఁగల యంతఃపురపరిచారికల కందఱకును ఈసమాచారము మొదటినుండి యును దెలిసినవిషయమె యనునది పాఠకులకందఱకును గ్రాహ్యమే. అందువలన రహస్యపరిరక్షణ కేలోటును గలుగలేదు. ఇంక స్వభావవిరుద్ధప్రవేశ మేల యందురా? ఆకాలపుఁగవులకును బాఠకులకును స్వభావవిరుద్ధకార్యములయినను అద్భుతరసాపూర్ణము లయినంగాని సంతోషదాయకంబులు గాకుండెడివి. షేక్స్పియరువంటి మహాకవిగూడ నీస్వభావవిరుద్ధకార్యములఁ దననాటకపాత్ర కలవరించి యున్నాఁడు. ప్రద్యుమ్నుఁడు మాయావి. 'నహి మాయాయా మసంభావ్య మస్తి' యను నుక్తి నొసంగి అతనికి మాయానటనలయందుఁ గలసామర్థ్యమును గనఁబఱిచినాఁడు. అట్టియద్భుతము లాకాలపువారలకు వింతగాఁ గనఁబడునవిగావు. అంతియెగాని యిట్టియద్భుతకల్పనల నలవరించిన సూరనార్యున కీమాత్రపుమార్గాంతరము దొరకినది గాదనుట కేవల మసంగతము.

ప్రభావతీ ప్రద్యుమ్నుల విరహావస్థలు వర్ణించుపట్టున మఱియొకవైచిత్ర్యము గనందగు. ప్రభావతీవిరహవేదనకుఁ గారణము కనుకలి. ప్రద్యుమ్ననకు వినుకలి. ప్రభావతికిఁ జిత్రపటమును జూచుటతోడనే కుతూహలము ప్రారంభమయి అయ్యది క్రమక్రమముగ విరహవేదనగ మాఱి ప్రాణాపాయమునుగూడ దెచ్చునంతటిది యైనది. ప్రద్యుమ్ననకుఁ గూడ నంతిమావస్థ యిట్టిదియెగాని ప్రథమావస్థయం దిరువురస్థితికి నెంతయో వ్యత్యాసమున్నది. ఈవ్యత్యాసమునకుఁ గారణ మేమియో యూహింపవలసియున్నది. ప్రభావతికి ప్రథమావస్థయందే ధైర్యసంచలనము. ప్రద్యుమ్ననకు శుచిముఖివర్ణన పూర్ణమయి యాసందేశహారి పోయినవెనుకఁగాని అట్టిది సం ప్రాప్తమైనది గాదు. దీనికిఁ గారణములు రెండు. శ్రవణసాహాయ్యమునకన్న, ఈక్షణసాహాయ్యమున, వస్తుగుణాగుణములు శీఘ్రతరద్యోతకములు. అందువలనఁ బ్రభావతికి శీఘ్రముగ మనస్సు చలించుటకును, ప్రద్యుమ్నున కట్టిది కలుగకుండుటకునుఁ గారణమైనది. అదిగాక ప్రద్యుమ్నుడు ధృతిమంతుఁడు. ధృతిమంతునకును వీరునకును ధైర్య మొకపట్టునఁ జదరరాదు. వీరుల మనస్థైర్యము లొకపట్టునఁ జెడక నిలుచునట్టివి గనుకనె వా రేకార్యమునందును నిశ్చలులై నిల్చుటయును, అయ్యది పూర్ణము గావించుకొనినంగాని అందుండి మనస్సును గదలి రానీయకుండుటయును, గాంచుచున్నారము. ఏవీరునైననుం జూడుఁడు. ఇట్టి ధృతిరాహిత్య మెచ్చటనైన నున్న దేమో? ఇది రెండవకారణము. ఒకసారి యాతఁడు వినినసంగతులన్నియును మనస్సున కెక్కినవి. మననము ప్రారంభమైనది. ప్రస్ఫుటమైన యనురాగ మంకురించినది. అప్పటినుండి ప్రభావతికివలెనే అతనికి సివమెత్తినది. ఉభయులకును దృఢమోహము మనస్సున నిలిచి యింక మృత్యువే శరణ్యముగా నుభయులు నెన్నుకొనినపిమ్మట వారి యుభయులకును మైత్రి సంఘటిల్లినది. స్త్రీలధైర్యము పురుషులధైర్యమునకన్న నధికమయినది. సఖీజనస్వభావం బెంతటిమన్మథబాధాసమాధీనం బైనను గర్హ్యపక్షావలంబి గాదు. అట్టిపక్షం బెల్లవేళల పురుషస్వభావంబు ననుసరించియుండు. అట్టిచో నియ్యెడ విరుద్ధధర్మాచరణము గానంబడినది. దాని కేమి కారణము? 'భావన చేసి చూడ క్షణభంగుర మింతులతాల్మికల్మి వా, తావిలపల్లవాంచలహిమాంబుకణంబును నంతకంటె మేలు' అని కవియే దానిని వ్యక్తీకరించి యున్నాడు. ఒకసారి స్త్రీలమనంబు నందలిధృతి తగ్గzనా, అందువలన నెంతటి విపరీతములైన నుత్పన్నము లగు. వారియెడ సాహసము హెచ్చు.

ఇంకొక్కటిఁ గూడఁ బరిశీలించి చూడవలయు. ప్రద్యుమ్నునిఁగూర్చి ప్రభావతికిఁ జెప్పెడుపట్టున, నామె నూరించి యూరించి చెప్పుటకును, ప్రశ్న వేయుటయేతడవుగఁ బ్రద్యుమ్నునికడ కథయంతయును నేకరువు పెట్టుటకును, కారణమును తెలిసికొనవలయును.

స్త్రీలకు స్వభావముచేతఁ జాపల్యము హెచ్చు. చాపల్యమువలనఁ గలిగిన యేభావముగాని స్థిరముగ నిల్చియుండదు. అందువలన మనస్సును గట్టిగఁ బట్టిచూచిననే గాని, అది యెంతవఱకు స్థైర్యముగనుండునో యెఱుకపడదు. ఎవనికిఁగాని, విశ్వప్రయత్నముమీఁద లభ్యమైన పదార్థమునం దున్నంతప్రీతి, అప్రయత్నలబ్ధపదార్థముమీఁద నుండదు. ఏపదార్థముగాని మనకు దూరమునం దున్నది యని యనుకొనినంతవఱకు దానియందు మన కభిరుచి హెచ్చుగా నుండును. మననము హెచ్చయి దానియందె తదేకధ్యానము కలిగినచో అయ్యది హృదయస్థమయి యూడఁబెఱుకనలయునన్నను నూడిరానంతటి మనోనిశ్చలత యేర్పడును. అట్టిపరీక్ష చపలచిత్తలగు స్త్రీలయం దెక్కుడుగ నావశ్యకము.

ఇది మోహపరీక్షకే యుద్దేశింపఁబడినట్టు కవియే యీక్రిందిపద్యముల వ్రాసినాఁడు:—

చ. అది తలపోసి కుందఁదగు నా యదునందనునందు నున్న నా
మదితెఱఁగున్ జగజ్జననిమాటలు జెప్పఁగ వించు శంక చే
సెదు పురుషాంతరానుమతి చేకుఱునో యని నీకు నింక నా
హృదయములోఁతుఁ గానఁబడదే నెఱిఁగింతుఁ బ్రతిజ్ఞ యొం డిఁకన్.

చ. మదితమిఁ జూడఁ గొన్ని వెడమాటలు పల్కితి......

ప్రద్యుమ్నుఁడు రాజకుమారుఁడు పురుషుఁడు వ్యవహారజ్ఞుఁడు. అట్టియాతఁడు చప్పున తనమనస్సు బైటఁబెట్టువాఁడు కాఁడు. కార్యా మనుసంధానము గావలయు. తాను వార్తాహరణకృత్యము పూనియున్నది. ఆకృత్యము నెఱవేఱుట 'కెప్పటి కెయ్యది ప్రస్తుతమో అప్పటి కామాట' లాడవలయు. శుచిముఖికడనున్న కార్యసంధానవిధానతత్పరతయు, నెదుటిహృదయమర్మము లెఱుంగనేర్పును, మఱియొకరికడ లేవు. అందువలన శుచిముఖి తనకార్యము నిర్వహించుకొనుటకై తానే అప్రస్తుతప్రసంగము గాకుండఁ జక్కగ సమయము గనిపెట్టి ఆమె రూపలావణ్యాదుల నభివర్ణించి యాతనిమనస్సున కెక్కించినది. అతనిమనంబు బయటఁ బెట్టుకొనకుండుటకుఁ గారణములు రెండు. మొదటిది శుచిముఖిపేరఁ బనిచినయుత్తరంబున నిట్లు వచియింపంబడియున్నది.

సీ. ప్రప్రభాభావతిఁ బలుదెఱంగుల నీవు,
వచియింప నపుడు నిర్వచనవృత్తి
నేనున్కి కల్లగుట్టింతియెకాని..........

రెండవది యాతనిస్వగతవాక్యంబున నిట్లు జెప్పుకొని దలపోసినాఁడు.

చ. ఇది పదిలంబుగా నడుగ కే నపు డక్కట! కోర్కి దాఁచి వ
ట్టిదొరతనంపునీటు ప్రకటించితిఁ బాపపులజ్జ నన్ను నో
రదిమె ననాదరంబుతెఱగై యది హంసికిఁ దోఁచెనేమొ ని
ల్వద మఱి యించుకైన గఱువ ల్పవిగానికథ ల్వచింతురే.

ప్రద్యుమ్నునకు ఆతనిమాయానటసలమూలమునఁగాని వజ్రనగరప్రవేశముఁ గలుగదు. ఆతఁడు వృత్తిచేత వేషధారి గాఁడు. పుట్టుకచే రాజకుమారుఁడు. అట్టియతఁడు లోటు పాటు లేవియు లేకుండఁ బ్రేక్షకులకుఁ దనయాంతర్యోద్దేశము లేవియును నెఱుకపడనీయకుండ, కేవల మదియే వృత్తిగాఁగలనటుఁడు ప్రవర్తించినటుల ప్రవర్తించి విజయము నందినాఁడు. ఇయ్యది కేవలమును గథాకార్యనిర్వహణమునకే కల్పింపఁబడియెనో సూరనార్యుని ప్రద్యుమ్నుఁడే ఇట్టివాఁడో మన మారసి చూడవలయు. ప్రద్యుమ్నపాత్రప్రవేశము మన కెట్లు జరిగినది? అశ్వము నెక్కి కందుకక్రీడ సేయుతఱి ఆతఁడు మనకు రంగమునఁ బ్రప్రథమమున నగపడినాఁడు. ఆక్రీడావిశేషసమయమునఁ గవి యాతని వర్ణించినవర్ణనను బట్టి యాతని కెట్టిశరీరలాఘవ మున్నదో ఆయావిద్యలయం దతని కెంత నేర్పు గలదో యెఱుకపడుట లేదా? ఆతనియుత్తరప్రవర్తన

కిపూర్వరంగప్రవర్తన మంతయును సమంజసముగ లేదా? అదియునుంగాక శ్రీకృష్ణుఁడు ప్రద్యుమ్నుని వర్ణించుపట్టున

చ. బలవిభవాభిశోభితుఁ డభంగురశౌర్యధురంధరుండు కా
వలసిన మాయలు న్దివిజవైరులకంటెఁ గరంబు నేర్చు.......

అని చెప్పియున్నాఁడు. ముందు తనపాత్రమున కెట్టిప్రవర్తన మలవరింప నెంచెనో యందునకుఁ దగిన యుపపత్తి ముందుగనే గల్పించి మొదటినుండి చివరవఱకు నాతనిప్రవర్తన మంతయును సరసముగ నిలిపికొని వచ్చినాఁడు.

మొదట శుచిముఖి యాతని సందర్శించినతఱి నెంతయో గుట్టుగ నుండి తనమనం బేమియు నెఱుకపడనీయక అందునుగూర్చి యొక్కమాటయయిన నాడుటగాని యేదయిన నడుమ నొకప్రుచ్ఛ సేయుటగాని లేకుండనుండి యెంతయో బెట్టుగనున్న యాతఁడు, రెండవసారి శుచిముఖి యాతని సందర్శించినపట్టున మొదటిధృతియంతయును సడలవిడిచినాఁడు. ముఖవైఖరినిఁ బట్టియు మాటలధోరణినిఁ బట్టియు మనుజులహృదయమును గనిపెట్టఁగలిగిన శుచిముఖి యాతనియాంతర్యమును గ్రహించి యింక ముందటివ్యాపారమున మునుపటివలె నాతనికి ఆనుపానులఁ జెప్పక యావిషయమున ముభావముగ నుండెను. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుఁడు వజ్రపురప్రవేశమునకు మార్గ మరయఁ దొట్రుపడుచు అది నీవే చెప్పి పుణ్యముఁ గట్టుకొనుమని శుచిముఖిని బ్రతిమాలుకొనియెను. ఈరెండుపట్టులను వినియోగపడిన కవియొక్క మేధావిశేషమును గాంచితిమేని, ఆతఁడు పాత్రములస్వభావగుణపోషణమునం దెంత సమర్థుఁడో యెఱుకపడక మానదు. ఆంతరంగికమర్మముల వర్ణించుపట్టున తనకున్న నే ర్పనుపమానము, ఈతఁ డెంతసేపు వర్ణించినను హృదయభావములును అందు నిమిషనిమిషమునకును గలుగుచుండుమార్పులును తత్సంకీర్ణభావములును దారతమ్యభేదములతో నీషత్తైనను వెలిపోకుండ నిలుపుకొనివచ్చుచు నం దత్యంతకుతూహలుండై మెలంగు.

ప్రద్యుమ్నుఁడు శుచిముఖికి వ్రాసిన యుత్తరములోని యీక్రిందిభాగమును బట్టి అతఁడు ప్రభావతీరూపము నెట్లు మనంబున నిలుపఁగలిగెనో అయ్యది యేగతి నాతనిమనంబున కెక్కెనో తెలియఁగలదు.

"అయింతియంగము లెవ్వి యెట్లు చెప్పి, తవియెల్ల నట్లు నాయాత్మఁ దద్దయుఁబడి యచ్చున సద్దిన ట్లమర నంటి, మలిచినగతిని మిక్కిలి దృఢత్వముఁ జెంది స్వగుణసంపద్గౌరవమున నేమొ, యూఁది బడలించుచున్నవి యో మరాళి."

అను నీపైవాక్యమును నీక్రిందిపద్యములను

శా. ప్రద్యుమ్నుండు ప్రభావతీరుచిరరూపబ్రహ్మమున్ హంసయో
షిద్యాథార్థ్యధురీణవాగుపనిషత్సిద్ధాంతమార్గానుసా
రోద్యత్తజ్ఞను బల్మిఋన్ మనససంయుక్తంబు గావించుచున్
హృద్యంబై యది యంతకంత కలరన్ నిల్పెం గడుం జిత్తమున్.

*　　*　　*　　*

ఉ. ఉద్యదపేక్షపక్షివనితోక్తులవెంబడిఁ జంచరీకచం
ద్రోద్యుపమానశోభకు సహస్రగుణంబుగ హెచ్చుఁ గేశప
ద్యభిలాంగలక్ష్మి మది కందినయంతయునున్ నయించి యా
హృద్యతరాంగిమూర్తిసొబ గెల్ల నొకింతగఁ జూచు నాత్మలోన్.

చ. మది గొనినంతమేరయును మాన కతం డుపమానకోటియొ
ప్పిద మఖిలంబు నిట్లు గడుఁ బెక్కుమడుంగులుగాఁ దలంచి త

త్తదవయవత్వసుస్థితికిఁ దార్పఁగ నమ్మదిరాక్షిరూప మె
య్యది యదియే కనంబడియె నచ్చపుబుద్ధికి లే వగమ్యముల్.

తత్పూర్వగాథయును సమన్వయించి చూచితిమేని మన మెన్నఁడును కని యెఱుంగనివస్తువు నెట్లు శ్రవణమూలమున మనస్సునకుఁ దెచ్చుకొని తద్రూపమును జూడ సమర్థుల మగుదుమో అయ్యది దృష్టాంతపూర్వకముగ నీకథపట్టున మనకుఁ జూపినాఁడు. ఇందు శ్రవణ మనన నిదిధ్యాస ధ్యాన ధారణ సమాధుల నన్నిటిని వివరించియున్నాడు.

ఈకవి ప్రపంచమునందలి మనఃప్రకృతులను అందలివ్యత్యాసములను ఎంత చక్కగాఁ గనిపెట్టెనో యిం దీతఁడు వర్ణించినప్రభావతీరాగవల్లరులహృదయవర్ణనమును బట్టియును, హంసశుకములప్రవర్తననుబట్టియును గనందగు.

రాగవల్లరి మంచిప్రౌఢ. ప్రభావతిమనంబు తనరహస్యంబులను దాఁచఁగలిగినది గాదు. శుచిముఖితోడ ప్రథమప్రసంగమున వారిరువురును ముచ్చటించిన ముచ్చటలనుబట్టి వారిరువురి ప్రౌఢతాప్రౌఢత లెట్టివో తెలిసికొనవచ్చును. వారి కదియె ప్రథమపరిచయము. శుచిముఖకిఁ జెప్పిన దెల్ల వారిద్దఱకును గలగిన వివాదాంశమునుగూర్చి యొక్కింత యాగడ. ఆయాగడ చెప్పినంతమాత్రమున నుబ్బిపోయి—

శా. ఏమేమి యిఁక నొక్కమాటు చెపుమా యీ వున్నరూ పిట్లయో
యేమైనం గలదో విభేద మితర మ్మీక్షింపు మింకన్ వచ
స్సామర్థ్యం బరయన్ మహాత్మ వని యస్మద్బుద్ధికిం దోఁచె దా
హా మాభావముఁ గానలేవె మదిలో హంసీ భయం బేటికిన్.

అని దాని యానుపాను లరయకుండఁ దనహృదయమును జాఱవిడచెను. శుచిముఖనటనలఁ జూచి యామెను మహాత్మగాఁ దలఁచెను. రాగవల్లరి రాజపుత్రిక బేలవడుచున్నది యని కనిపెట్టి యది మఱుఁగుపడఁజేయఁ బ్రసంగమునకు దింపి, అయ్యది పన్నిదంబునకై యడిగిన ప్రశ్న మని మాటువఱుపఁ బ్రయత్నించెను.

వనవిహారము సేయుచు సహజముగ మృదుమధురంబులుగఁ బలుకుకోయిలపలుకులు తనప్రాణసఖికి విరహవేదనఁ గలిగించుచున్నవని యెంచి, కేవలనిర్దాక్షిణ్యచిత్తంబున నురు లొడ్డి పక్షుల బాధింపఁ జూచిన రాగవల్లరిహృదయమునకును, జిలుక యాయురులలోఁ జిక్కుటయే తడవుగ సంభ్రమంబున దిగ్గున లేచి దయాకులంబగు మనోవృత్తిని ఆపిట్ట కేమియు నపాయము రాకుండ నదల్చిన ప్రభావతీహృదయమునకును, దయాళుత్వమున నెంతయంతర మున్నదో వ్యక్త మగుచునె యున్నది; కాని యయ్యది వారివారియంతరభేదముల కనురూపం బగుచునేయున్నది. ప్రభావతి నాయిక. కరుణార్ద్రహృదయ. చెలులకృత్యము తమప్రభుకుమారికల మనస్సునకు వచ్చునటుల భక్తిపూర్వకంబుగఁ బరిచర్య చేయుటయే. అదియె వారివిధ్యుక్తధర్మము. ఏలినవారు నియోగించినపనులు వారి కుపకారకములుగఁ జేయుటయెగాని అందలిమంచిచెడ్డలను విచారించుటకు భృత్యుల కవకాశము లేదు.

చిలుక మొదటినుండియును జంద్రవతీగుణవతులయొద్ద నుండు వినోదపు నెచ్చెలి. వారిమన్మథవేదనఁ జూచి సహింపలేక ద్వారకాపట్టణమునకు వారిప్రియుల నరసి రాయబారము నడపుటకై బయలుదేఱినది. దారినే పోయి దారినే వచ్చు స్వభావము గలది. కంటిలోనుండి ముక్కులోనికిని, ముక్కులోనుండి కంటిలోనికిని వచ్చెడు త్రాణ దానియొద్ద లేదు. కారుణ్యపరవశత్వమున వజ్రనాభునివార్తాహరణకార్యంబుఁ గైకొని యెన్నియోపాట్లకు లోనయి తుదకుఁ బ్రాణాపాయంబు రా నేలినవారి రహస్యములన్నియును వెలిపఱుపవలసిన దయ్యెను. దైవనియుక్తిచే శుచిముఖ వారి కనుకూలించుదూతిక యైనది కాని లేకున్న వారిపని యధోగతి పాలు కావలసినదియే గద! చేతకానివారలు తమయాయమునకు మించిన పనులను జేకొనిన నిట్లేయుండును. శుచిముఖికిని దీనికినిఁ గల వ్యత్యాస మిందున జూడందగు. ఈచిలుక తనసామర్థ్యం బింతమాత్రంబ యని తాను పూర్ణముగ నెఱుంగు. ఆనుపాను లరయవలయు

ననుకుతూహలముగాని శక్తిగాని దానియొద్ద లేదు. దీని దయార్ద్రహృదయము ప్రద్యుమ్నుని ప్రార్థనావచనంబునకు లోనయి వార్తాహరణకార్యంబున కాతనిపని యెఱుంగకుండనే గడంగుటలో విదితమగు.

గీ. "నవనిధానములను దవిలి యిచ్చిననైన
మెడలమీఁదఁ గత్తి యిడిననైన
జాల రనఘచరితు లేలినవారిర
హస్యభంగమునకు ననుమతింప."

అను నీవాక్యమునందు దానిస్వామిభక్తి వెల్లడి యగుచున్నది.

ఇంక నీకథాపా త్రముల కన్నిటికిని నాయకమణి యైన శుచిముఖిపాత్ర మెంతచక్కగ వర్ణింపఁబడియెనో దాని నొక్కింత చవిఁ జూతము. సందర్భానుసారముగ నీపాత్రమును గూర్చి యచ్చటచ్చట నొకింత ముచ్చటింపఁబడియెను. ఈపాత్రముయొక్క గుణాగుణములను విమర్శించితిమేని కవియొక్క అపారశాస్త్రసాంగత్యము, పాండితీవిలసనము, రాజకీయకార్యధౌరంధర్యము, సమయోచితసంభాషణావిశేషము, కార్యసంధానవిధానతత్పరత, స్వామిభక్తి, వినయవిధేయత మున్నగుసల్లక్షణములెల్ల వెల్లడియగును. ఇంద్రోపేంద్రులకడ శత్రువిజయమునకు వ్యూహతంత్రనిర్మాణము, ప్రభావతీరాగవల్లరులకడ విస్రంభసంభాషణము, వజ్రనాభునిచెంగట శాస్త్రప్రశంస, ప్రద్యుమ్నునికడ ఆత్మకార్యసంధానసదుపాయము, చిలుకను బట్టి తెచ్చుసమయమున దేశమున నెక్కడ నేమూల నేది జరుగుచున్నదియో వానియానుపానులు నెఱుఁగవలె ననునిచ్చ, ఎల్లపట్టుల ఎక్కడ నెంతయెంత యుచితమో యంతమాత్రమె దానిని బయలుపుచ్చుచుండుట, సర్వము నాకళించి యుండుట, విదితం బగుచుండు. ఈపాత్రమునందు సంస్తుతిపాత్ర మైనవిషయములు కవి యీక్రిందిపద్యమున నొప్పించియున్నవాఁడు.

చ. శుచిముఖి యండ్రు, దానిని వచోనిపుణత్వమునందు సత్కథా
రచనలయందు నీతివిధురత్వమునందు బహుశ్రవావలో
కచణతయందు నెందు సరిగానము దానికి వేయు నేల దా
నిచతురతావిశేషములు నీవె కన న్వలయు న్మహాత్మకా.

ఇందలి ప్రతివిషయమునకును గ్రంథమునుండి పెక్కుదృష్టాంతములం జూపవచ్చు. ఇంత "కతరాజు" మఱియెక్కడను గనుపడఁబోఁడు. మంత్రి కుండవలసిన లక్షణములన్నియు నీశుచిముఖికడ నున్నవి. ఈపేరు నుడివినచోట మహామంత్రుల మనువారినామము నైన నుచ్చరింప ననువుగాదు. బృహస్పతివంటివానికి స్ఫురింపనివిజయోపాయములు దీనికి స్ఫురించినవి. ఇంద్రోపేంద్రులు విజయసాధనమున కీమార్గ ముపచరించునని మాటమాత్రము చెప్పిరిగాని అవి జరుగునుపాయములన్నియును మనశుచిముఖి తన మేధావిశేషమున నూహించి కార్యము నిర్వహించినది. దీనికిఁ గల సమయస్ఫురణకు మితి లేదు. కొన్నిచోట్ల వచనవక్రత. కొన్నియెడల మర్మరహిత మగుసంభాషణము. కొన్నిపట్టుల గంభీరభావములు. కొన్నిచోట్ల సూచ్యార్థసూచనలు, కొన్నిస్థలముల విరళీకృతవర్ణనావిశేషములు, కొన్నిసందర్భముల మూకీభావము. ఇన్ని చతురతావిశేషములు గల్గి యెక్కడ నెట్లు నటింపవలెనో అట్లు నటించి సకలకార్యములను సాధించి దిట్టతనంబున మెలంగినది. సరసత్వమున ప్రౌఢ "సకలకళలసడిసన్నలచదురులప్రోది బెటిఁగినది." ఎంతటివారినైన నిమిషములో వశము చేసికొన నేర్పుఁ గలది. మాటలలో శుచిముఖిని గెలువ నెట్టివారికిని నశక్యము. "చెప్పి వేఁడికొనక నేపనికిని నియ్యకొనునది కాదు" ఎవరెంత తనతోడ మనసిచ్చి మాటాడుదురో తాను వారితో సంతమాత్రమే ప్రతిభాషణ మాడు ప్రౌఢ. దీని కెఱుంగరానిసఖిధర్మంబు లేదు. అఖిలవిద్యలు దీనికిఁ గరతలామలకములు. దీనిమనస్సున కేకార్యమును అసాధ్యమని తట్టనైనఁ దట్టదు. చిలుకను బట్టి తేఁగలవా యని ప్రభావతి యడిగిన "అయ్యది చిక్కువడ కొంతదవ్వు పాఱెడు కూడఁజని పట్టి తెత్తు" నని ప్రతివచనం బిచ్చి నోట నున్నమాట నోట నుండఁగనే దాని వెన్నంటి చనియెను. సమర్థులగువారి కసాధ్యమగు కార్యము లుండవు. వీరాధివీరు లన నట్టివారలే కదా?

ఐరోపాఖండమునంతను గడగడలాడించి రావణాసురునివలె దేశమెల్ల నొకకడకుఁ దెచ్చిన “నెపోలియన్ బోనపార్టు” నిఘంటువునుండి అసాధ్య మనుశబ్దమును దీసివేయమనలేదా? మనవేదాంతశాస్త్రజ్ఞులును దీనినే యుద్ఘాటించెదరు. “భావనయె ప్రధానం బెట్టిపట్ల నరయ” నని దానినే కవియు ననువదించియున్నాఁడు.

శుచిముఖి యెదుటివారి రహస్యములన్నియుఁ జేతఁబట్టి తనకార్యము సాధించుకొని తనమర్మము మాత్ర మెదుటివారికిఁ దెలియకుండఁ గాపాడి కడుసౌమ్యభావమునఁ బ్రవర్తించిన దిట్ట. రాజ్యతంత్రజ్ఞులు తమ కెవ్వరితోడ నేమిపని యెంతవఱకున్నదో దానిని మించి మఱియొక్కమాటైన మాటాడఁజాలరు. శుచిముఖ తనదౌత్యవిషయకమగు రహస్యకృత్యమును బ్రభావతి కెన్నఁడును తెలిపియెఱుంగదు. ఎవ్వరితోడ నెప్పు డేవిధమున సంభాషింపవలెనో అయ్యది యీహంస యెఱింగినట్లు మఱియెవ్వరు నెఱుంగరు. ప్రద్యుమ్నునికడ వినయవిధేయతాపూర్వకముగ, ప్రభావతీరాగవల్లరులతో వక్రభాషణముల, చిలుకను బట్టి రహస్యములఁ జెప్పించునపుడు బెదరింపుమాటల, వజ్రనాభునితో సరసగోష్ఠి సలుపునెడ “నిట్టటు గ్రుక్కక పని లేనిపునఃపదము లీడక” శాస్త్రప్రసంగంబున మృదుమధురఫణితిని, ఇంద్రునియొద్ద సంభాషించునపుడు భృత్యధర్మంబున కనురూపంబుగ మఱియు బహుప్రకారంబుల సమయోచితంబుగఁ బ్రవర్తించె. ఈపాత్రము నెంత తఱచి చూచిన నంత యెక్కువవిశేషములు బయటఁబడుచుండును. పైకిఁ గానఁబడు విశేషము లొకటిరెండుమాత్ర మిందు విశదముగ వ్రాసితిని.

ఈగ్రంథప్రాశస్త్యము తఱచినకొలఁది బుద్ధిచాకచక్యమునుబట్టి ‘నీటికొలఁది తామర సుమ్మీ’ అను నాతని వాక్యానుసారముగ బోధపడుచుండును. ఇందలి రసభావములు పూర్ణముగఁ గ్రోల నిచ్చఁగలవారి కీవిమర్శన మొక్కింతసహకారి కాఁగలదనునమ్మికతో నాతీఱిమికొలఁది నొక్కింత వ్రాసి విడిచితి. రసజ్ఞు లభిప్రాయభేదములఁ బాటింపక యిందు గలగుణమునే గ్రహింతురుగాక.

చ. కవిత యనంగ నెవ్వనికి గాదిలిపట్టియొ యేనిపోషణన్
బ్రవిమలరూపసంపదలు భాసిలఁగల్గెనొ మేన నామెకున్
సువచనగుంభనల్ నడల సొంపులు భావరసప్రవృత్తులే
నివలనఁ గల్గె వానిని గణించెదఁ బింగళసూరనార్యునిన్.

2-8-1911 — తల్లాప్రగడ సూర్యనారాయణరావు
కృష్ణామండలము. తణుకు.

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పీఠిక

మదుమామహేశు లతిచిత్రవిలాసులు దారు మున్ వియో
గామితచింత నొండొరులకై సగమౌటలు నిచ్చఁ దెల్పుకాం
క్షామహిమంబుచేఁ జెఱుసగంబుగ నొక్కయెడ ల్ధరించుస
త్ప్రేమపుదంపతు ల్కృతిపతిం దనరింతురు గాతఁ గీర్తులన్. ॥1॥

ఉ. [1]అంగజహేతుకంబు లరయ న్మిథునంబుల ప్రేమ లిట్టిచో
నంగజుతల్లిదండ్రు లగునట్టియనన్యసమానహార్దసం
సంగు లనాదిదంపతులు సత్కృప నిత్తురుగాక సౌఖ్యముల్
పింగళిసూరధీరవరుబిడ్డకు మాయమరేశమంత్రికిన్. ॥2॥

చ. అమలనవీనహైమనిజయానగరుద్ద్యుతిఁ బ్రోచుసద్విపు
ర్విమలరుచిన్ స్వభక్తులకు వెండియుఁ బైఁడియుఁ గీర్తియు న్సుతే
జము నెపుడప్పుడే యొసఁగు సర్గనిధానముఁ దాల్చియున్నయ
ట్లమరెడువాగ్విధాత లమరార్యున కిత్తురు నిత్యసౌఖ్యముల్. ॥3॥

వ. అని సకలభువనప్రవర్తనహేతువు లైనపురాతనమిథునం
బులం గొనియాడి. ॥4॥

తే. ఆదికవులఁ బ్రాచేతసవ్యాసమునులఁ
దలఁపులోన భజించి యత్యంతసరస
మగు ప్రభావతీప్రద్యుమ్న మనుప్రబంధ
మాచరింపుచు నొక్కనాఁ డాత్మలోన. ॥5॥

మ. జనము ల్మెచ్చఁగ ము న్రచించితి నుదంచద్వైఖరిం గారుడం
బును శ్రీరాఘవపాండవీయముఁ గళాపూర్ణోదయంబు న్మఱి
న్దెనుఁగుంగబ్బము లెన్నియేనియును మత్పిత్రాదివంశాభివ
ర్ణనలేమిం బరితుష్టి నా కవి యొనర్పంజాల వత్యంతమున్. ॥6॥

క. తండ్రియు సుతులకు దైవం
బండ్రు గదా వేదవాదు లది వినియును నే
వీండ్రును వాండ్రును బలె మా
తండ్రిఁ బరమపూజ్యుఁ గాఁగఁ దలఁపమి తగునే. ॥7॥

మ. గయలోఁ గాశిఁ బ్రయాగ శ్రీగిరిని గంగాద్వారనీలాచలో
జ్జయనీద్వారకలం దయోధ్యమథురన్ సంస్తుత్యపుణ్యస్థలా
గ్రియత న్వెండియు మించునైమిశకురుక్షేత్రాదులం దర్పణ
క్రియచే నాపినతమ్ముఁ డెట్టిన యొనర్చెం దండ్రి కాహ్లాదమున్. ॥8॥

క. ఏనుం బితృపూజన నా
చే నైన ట్లెద్ధియైనఁ జేయఁగ వలయున్
గానఁ గృతి యిచ్చి మేదిని
పై నిలుపుదు నతనికీర్తిఁ బరమేశుకృపన్. ||9||

వ. అని నిశ్చయించి ప్రభావతీప్రద్యుమ్నంబు మద్గురుం డైన
యమరామాత్యునిపేర నంకితంబుగ రచియింపం గడంగి
తత్కావ్యలక్ష్మీముఖంబునకుం దిలకాయమానంబుగ నా
వంశావతారం బభివర్ణించెద. ||10||

ఆ. గంగఁ దనదుపేర గౌతమీనామవి
ఖ్యాతిఁ బరఁగఁ దెచ్చె భూతలమున
కేమహానుభావుఁ డామునిసింహుఁడు
గౌతముఁడు తపోధికతఁ దలిర్చు. ||11||

ఉ. వాదున గెల్వ లేక పురవైరి లలాటముకన్నుఁ జూపఁ దా
బాదమునందుఁ గన్ను ప్రతిపక్షతఁ జూపెను శాస్త్రమున్ బ్రమా
ణాదిపదార్థతత్వకథనాత్మకమున్ రచియించె నాత్మ సం
వేదముకై మును ల్కులపవిత్రుని గౌతముఁ బోల నేర్తురే. ||12||

క. ఆగౌతమగోత్రంబున
నాగమనిధి పుట్టె గోకనామాత్యుఁడు స
ద్భోగక్షేత్రస్వామ్యస
మాగతిఁ బింగలిపురాంకుఁడై యతఁ డొప్పెన్. ||13||

ఉ. పేర్వెలయంగ నాఘనుఁడు పింగలిగోకబుధోత్తముండు గం
ధర్వి నొకర్తుఁ బేకి యనుదానిని దాసిఁగ నేలె యోగితా
గుర్వనుభావుఁడై నెరపె గోపకుమారునిఖడ్గవర్ణనం
బర్వపునిండువెన్నెలలపై నెఱిఁ జూపెడుకీర్తిసంపదన్. ||14||

ఉ. సంతతి లేక ము న్నతనిజాయ సభక్తిని సూర్యసేవ య
శ్రాంతముఁ జేయఁగా నతఁడు సద్ద్విజుఁడై కల వచ్చి దొండచె
ట్టింతికి నిచ్చి బాల ఫలియించును నీ కిది ప్రోది చేసికొ
మ్మెంతయునంచుఁ బల్కె నఁట యింతియు నాకల గాంచి ధన్యయై. ||15||

తే. సకలదిశలకు శాఖోపశాఖ లిడుచుఁ
బోదలి ఫలియించుదొండయుఁ బోలి ప్రబలి
యాత్మసంతతి పుత్రపౌత్రాదిబహుప
రంపరల నొప్ప వెలసె భర్తయును దాను. ||16||

మ. తరము ల్పాల్లయి దెందు నెందు నగుఁ దత్తద్గ్రామనామంబులన్
బరఁగున్ వంశము లెల్లఁ బూర్వపునిజప్రఖ్యాతి మాయంగ నే
మరుదో పింగళినామమందుఁ జిరకాలావాసులై యున్న సు
స్థిరత గ్గోకనమంత్రివంశజులకు జెన్నొందు మి న్నందుచున్. ||17||

ఉ. రంగుగ గౌతమీపరిసరంబులఁ గృష్ణకెలంకులన్ ఘనుల్
పింగళిరామయాదులు లలిం బలనాటను బాకనాటనుం
బింగళిగాదయాదు లిటఁ బెంపు వహించిన యస్మదాదు లా
పింగళిగోకమంత్రియిలుపేరనె చాలఁ బ్రసిద్ధు లెల్లచోన్. ||18||

వ. అది య ట్లుండె నమ్మహావంశంబునందు నస్మజ్జనకజనిజీవంతి
కాత్యంతకమనీయంబైన శాఖావిశేషం బెట్టిదనిన. ‖19‖

క. గంగయ నా వెలయుచు శుచి
తం గడు శోభిల్లె నొకడు తద్వంశములో
గంగ యనా వెలయుచు శుచి
తం గడు శోభిల్లెఁ దదూర్జితయశశ్శ్రీయున్. ‖20‖

క. మాంగల్యశోభి యగునా
గంగయకును ముగురు వంశకరు లైరి సుతుల్
రంగత్కీర్తులు మహి నె
న్నంగ న్సూరనయుఁ గుప్పనయు రామనయున్. ‖21‖

క. కనియెన్ గుప్పన సూరన
యనుపుత్త్రుని నతనిపుత్త్రు లగు బాపయ భ
ద్రన కుప్పార్యుల కాత్మజు
లనేకు లెఱ్ఱయ్య పాపయాదులు ప్రాజ్ఞుల్. ‖22‖

క. జనియించెను రామనకుం
దనయుఁడు గంగన్న గంగనకు గాదన గా
దనకుం బెద్దయ మొదలుగ
ననేకు లీగతిఁ దదన్వయము శోభిల్లున్. ‖23‖

తే. ఇట్లు పుత్త్రపౌత్త్రాదుల నెసఁగునట్టి
సోదరులు దన్ను మిక్కిలి నాదరింప
నలఘుసాద్గుణ్యసౌభాగ్యకలితుఁ డగుచు
గంగనామాత్యు సూరయ కరము వెలసె. ‖24‖

ఉ. పింగలి గంగమంత్రివరుబిడ్డకు సూరనకుం బదాబ్జరే
ఖం గలకాంతికే వలచి కైవస మయ్యెను రాజ్యలక్ష్మి దా
బంగరుకామకుంచెలును బల్లకియు న్మొదలైనయాత్మస
ర్వాంగసమృద్ధితోడ సిరి కంబుజరేఖలప్రేమ వింతయే. ‖25‖

తే. సూరనిభుఁ డైనపింగలిసూరవిభుని
దొరయఁ బోఁ డొరుఁ డలవేల్పుదొరయ కాని
యతనిదానము సిరికి నియతనిదాన
మర్థు లప్పుడు దానసమర్థు లైరి. ‖26‖

క. సూరయమంత్రికిఁ గలిగెను
సూరయమంత్రియ యనంగ సుతరత్నము కం
ఠీరవమున కెందును గం
ఠీరవము జనించునట్టినియమము దోపన్. ‖27‖

ఉ. సూరయసూరమంత్రి కతిశుద్ధిఁ దలిర్చినయక్కమాంబయం
దొరసు లుద్భవించిరి మహాత్ములు నల్వురు సజ్జనస్తుతో
దారగుణాభిరాము లయి యన్నయభవ్యుఁడు సూరసూరయు
న్ధీరుఁడు వల్లశౌరియును నీతయశస్కుఁడు లింగనార్యుఁడున్. ‖28‖

వ. వారిలోన. ‖29‖

క. వల్లయమంత్రికిఁ బుత్త్రుఁడు
పుల్లయమంత్రి యనఁ బుట్టె భువి లింగన కు
త్ఫుల్లయశుఁడు సూరయయును
సల్లాలితనీతి యక్కసచివుఁడు దనయుల్. ||30||

క. వారలకు నగ్రజుం డగు
సూరయసూరప్రభుండు సుకవిత్వసదా
చారశివభక్తివినయో
దారత్వాదులఁ బ్రసిద్ధతముఁడై మించెన్. ||31||

క. వేడుక నాయన పెండిలి
యాడె వెలగలేటియమరనామాత్యసుతన్
వ్రీడావతులందును గొని
యాడం దగినయమలాంబ నఖిలగుణాఢ్యన్. ||32||

క. అమలమహాగుణనిధి యా
యమలను హారిప్రకారయశమునఁ దనరెన్
గమలాలయాసరస్వ
త్యుమ లాలలితాంగిఁ బోల్ప నొనరెడుగరితల్. ||33||

ఉ. ఆయమలమయందును గృహస్థశిరోమణి సూరశౌరి య
త్యాయతశీలురం గనియె నాత్మజుల న్మగురన్ సుధీజన
ధ్యేయగుణప్రశంసు నమరేశ్వరమంత్రిని ధర్మనిర్మలో
పాయుని మల్లనార్యు నతిభవ్యత మించినయక్కధీరునిన్. ||34||

వ. అందు. ||35||

క. ఇమ్ముగ నుదయించిరి జన
సమ్మతుఁ డగుమల్లనకును జగ్గన యనఁగాఁ
దమ్మయ సూరయ చిన్నయ
తిమ్మయ లనఁ బరఁగుసుతులు ధృతిబలసహితుల్. ||36||

క. ఆమల్లనకును జన్నను
చే మంత్రుల కెల్ల గుణవిశేషంబులచే
భూమిన్ జ్యేష్ఠుఁ డనంగ మ
హామహిమౌదార్యుఁ డమరనార్యుఁడు వెలసెన్. ||37||

సీ. [2]చిఱువన దేచిరా జెఱుక మించిన బుధో
త్తముఁ డేవధూమణితాతతండ్రి
యనవరత మునికి నాయూరిపేరఁ దా
వెలయు కేసయ్య యేవెలఁదితాత
యన్నయ బాపయ్య లగ్రజానుజులుగాఁ
బరఁగుభావయ్య యేగరితతండ్రి
జయనయోన్నతులు కొండయరాఘవార్యు లే
సతి కన్నదమ్ములై నుతులు గనిరి
ఆ. పృథివి నేపురంధ్రి పెదతండ్రికొడుకు స
త్కీర్తిశోభితుండు కేసవిభుఁడు

తనరు నేగుణాఢ్యపినతండ్రిసుతుఁడు గం
గయ్య బహుసహోదరాంచితుండు. ||38||

తే. రమ్యగుణనిధి యన్నమ్మ రాచపూడి
గణపతిసుపుత్త్రి యేసాధ్వికన్నతల్లి
యట్టియంబమ్మఁ బింగలియమరమంత్రి
పెంపు నింపును మెఱయంగఁ బెండ్లియాడె. ||39||

తే. అనఘసౌభాగ్యవర్తనార్ధాంగలక్ష్మి
పింగళియమరామాత్యు నర్ధాంగలక్ష్మి
యంబమాంబిక భోగభాగ్యముల మరుని
యంబకును నంబికకు సాటి యనఁగ వెలసె. ||40||

క. ఆదంపతులకుఁ బుత్త్రుల
మై జనియించితిమి సూరనాఖ్యుఁడ నేనున్
భ్రాజితమతి యమలార్యుఁడు
రాజితబోధార్థనాభిరతుఁ డెఱ్ఱనయున్. ||41||

క. స్తోత్రముల కయ్యె సమ్యా
క్పాత్రము శ్రీరాచపూడిగంగనయును దౌ
హిత్రులు గలుగఁగ వంశప
విత్రం బామిథున ముభయవిధసంతతులన్. ||42||

క. అక్షయగుణవిభవై తా
దృక్షకులోత్తంసునకు సదృక్షవిదూర
ప్రేక్షాసిలలితధర్మసు
రక్షాంసునకు నురురుచిధురాహంసునకున్. ||43||

క. గౌతమగోత్రునకును బ్ర
ఖ్యాతాపస్తంబసూత్రయాజుషశాఖా
ధీతిపవిత్రునకును లో
కాతిగవశితాజితాంతరామిత్రునకున్. ||44||

క. పృథులాకాశీసేతు
ప్రథ నిడుమానూరికృష్ణరాయసముద్ర
ప్రథితాగ్రహారభోగా
తిథేయనిజసంతతిప్రతీతాత్మునకున్. ||45||

క. గంగాశుచివృత్తికి నభి
షంగానాఘ్రాతనీతిసంపత్తికి స
న్మంగళగుణపాత్రునకును
బింగళిసూరప్రధానుప్రియపుత్రునకున్. ||46||

క. శ్రీమద్రాజేంద్రగురు
స్వామిస్థిరవంశకలశజలనిధిసోమ
త్సోమారాధ్యకృపాల
బ్ధామలశివభక్తిశోభితాచార్యునకున్. ||47||

క. అమలాంబానందనునకుఁ
గమలాంబాగురుసమానఘనధైర్యునకున్
గమనీయమనీషివ్యప
గమనీయున కంబమాంబికారమణునకున్. ॥48॥

క. మజ్జనకున కర్చితధీ
మజ్జనకునకు నభినుతిసమార్జితమాయో
న్మజ్జనకున కమలచిదవ
మజ్జనకున కమృతరసనిమజ్జనకునకున్. ॥49॥

క. అమరామాత్యున కురుమ
త్యమరామాత్యున కజోపయమనకృతార్థో
ద్యమరామాత్యుపమేయా
యమరామాత్యురుగుణోదయయశశ్శ్రీకిన్. ॥50॥

వ. అక్షయకీర్తివైభవాభివృద్ధి యగునట్లుగా నేను సమర్పింపఁ
బూనిన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నంబునకుఁ గథాక్రమం బే మనిన. ॥51॥

---

1. అంగజహేతుకంబులు = మన్మథుఁడు హేతువుగాఁ గలవి. అనఁగా దంపతుల ప్రేమమునకుఁ గారకుఁ డగు మన్మథునకుఁ దలిదండ్రులయి యనన్యసామాన్య మైనప్రేమముతోఁ జెలువారు ననాదిదంపతు లనుట లోకమున దంపతులప్రేమమునకు హేతుభూతుఁ డగు మన్మథునిఁ గన్నవా రగుటచే వారిప్రేమ స్వతోరూఢమైన దనియు నా దాంపత్య మాది యెఱుఁగరాని దనియు భావము.

2. వ్రాఁతప్రతులందుఁ బైయట్లు కలదు. ముద్రితప్రతిలో "చిఱుమనఁ దెచ్చి రాచటికి మిచ్చిన" అని కలదు.

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

ప్రథమాశ్వాసము

రమణీరమణీయమ
హోరస్స్థలుఁ డచ్యుతుఁడు సముజ్జ్వలమహిమన్
ద్వారక నుండఁగ నొకనాఁ
డారూఢాదరత నింద్రుఁ డవ్విభుకడకున్. ॥52॥

వ. లోకహితకార్యపర్యాలోచనంబునకై చనుదెంచువాఁడు
నాకంబు వెడలి యాకసంబున నడతెంచుచున్న సమయంబున. ॥53॥

సీ. ధాత్రీమహాదేవి తాల్చినమున్నీటి
మొలనూలిరత్నంపుమొగ పనంగ
జలధిపేరిటిపాఁపతలచుట్టు గలధరి
త్రీమూర్తిశివుచిత్రతిలక మనఁగ
నపరదిక్సతి కట్టినట్టిసాగర మను
పుట్టంబుతుదివ్రాఁతమొగడ యనఁగ
వరుణగోపురబద్ధవార్ధితోరణమధ్య
గుంభితనవపుష్పగుచ్ఛ మనఁగ
తే. వివిధమణిమయగృహదీప్తివిసరవిసర
ణోపశోభిత మగుద్వారకాపురంబు
దవులఁ గాన్పించెఁ దనుఁజూడ దైవవిభుఁడు
వేయికన్నులుఁ జాలక వెఱఁగుపడఁగ. ॥54॥

వ. ఇట్లు గనుపట్టు నాపట్టణంపుసొంపునకు శిరఃకంపంబు సేయు.
నిలింపవల్లభునింపు పెంపు పరికించి కించిదుల్లసితవిలోచనం
బుల నాసహస్రవిలోచను విలోకించి తదీయరథసూతుం
డగుమాతలి యిట్లనియె. ॥55॥

క. ఏమీ యిది దేవరకను
దామరలకు నింతవెఱుఁగు దలకొలిపెడు నే
మే మనఁగ నహహ నాక
స్వామికి నబ్ర మగుప్రోలు వసుమతిఁ గలిగెన్. ॥56॥

క. జడనిధి యను తెరమఱుఁ గటు
వెడలి నిలిచినట్టియాట వెలఁదియపోలెం
గడు నింపులు గులుకుచుఁ దన
రెడు నీపురలక్ష్మి యవధరించితే యధిపా. ॥57॥

క. పడమట నంభోరాశియుఁ
గడమదిశల వనచయంబుఁ గప్పారఁగఁ దా

నడుమఁ బురలక్ష్మి గనుప
ట్టెడు హరియురమున సుఖించుతీవి దలిర్పన్. ॥58॥

ఉ. దోహదధూపధూమములతోఁ గనుపట్టెడుతత్పురీవన
వ్యూహము నోసమస్తవిబుధోత్తమ చూచితె యంబుపానకౌ
తూహలలంబమాననవతోయదరాజివిరాజితాబ్ధిసం
దేహనితాంతకందళనదీపితనైపుణి నేపుఁ జూపెడున్. ॥59॥

ఉ. భోగపుఁజుట్లు కోటలుగ భూరికిరీటసముజ్జ్వలత్ఫణా
పూగము సౌధబృందముగ భోగికులేంద్రుఁ డుపేంద్రుఁ బాయలే
కీగతిఁ దాను వచ్చి భజియించెనొకో యవతార మంచుఁ జే
తోగతి నాకు నెంతయును దోఁచుచునున్నది నిర్జరేశ్వరా. ॥60॥

మ. అవచూడోపలదీప్తిచిత్రితములై హర్మ్యాగ్రవిన్యస్తకే
తువులం దేర్పడ కొప్పె నప్పురము పైత్రోవన్ మొగు ళ్లేఁగి యిం
ద్ర విలోకించితె యెంతనేల చని యేర్పాటయ్యె హానమ్మరా
దవి కాలాగరుధూపధూమతతులో యభ్రంబులో యిప్పుడున్. ॥61॥

చ. హరిహయ చూడుమా తెలియు టబ్రము డగ్గఱి చూచికాని యాం
గిరసుని కైన నల్లయది కెంపులమేడలతోడి విస్ఫుర
న్మరకతకుట్టిమస్థలియొ మవ్వపులేఁజిగురాకుకెంపు ము
మ్మరమునఁ దేజరిల్లు నెఱమామిడిమ్రాఁకులతోడితోఁటయో. ॥62॥

సీ. కలధౌతకేళినగంబు గాఁబోలును
దనరుచున్నది శంభుతనువులీల
ఘనపుష్పచాంపేయవనరాజి గాఁబోలు
నేలుచున్నది పులితోలుసిరుల
హరినీలసోపానసరణి గాఁబోలును
బగటుచున్నది నల్లపాఁపపేరుఁ
బవడంపుటలువసౌభాగ్యంబు గాఁబోలుఁ
జాటుచున్నది జటాజూటరుచిని
తే. సరసి గాఁబోలుఁ గ్రాలెడు సురనదిగతి
నోడ గాఁబోలుఁ బోలెడి నుడుపతికళ
ననిమిషాధిప చూచితే యల్లపసిఁడి
కోటనడిమిశృంగారపుఁదోటలోన. ॥63॥

సీ. ఆలోలశైవాలజాలలాలిత్యంబు
జంగమోద్యానవేషము వహింప
రంగదుత్తుంగతరంగసంఘాతంబు
నడగోటలతెఱంగు నడుపుచుండ
డిండీరమండలాఖండసౌభాగ్యంబు
చరసౌధచయవిలాసము భజింప
శ్రీకరశీకరాస్తోకప్రవర్షంబు
కానుకముత్యాలకరణిఁ బరఁగ
తే. నగడితలు తత్తదాశోపయాతవాత
వశతచేత నేతత్పురవర్యపర్యు
పాసనాశాసనానీతపరపురీప
రంపరాలీల నెఱపెడు నింపు మీఱి. ॥64॥

క. పడమటియది సాగర మని
యెడు తజ్జ్ఞులమాటఁ దక్క నేతత్పురి న
నల్గడలందుఁ బరిఖ లెవ్వియొ
జడనిధి యెయ్యదియె తెలియ శక్యమె ప్రజకున్. ||65||

చ. తను ధరణీతటిద్విపహ్నతిధన్యవనావళి యింత మీఱుటల్
కనియును మేఘ మిచ్చటి కలజ్జతఁ జేరెడుఁగాక చేర కేఁ
గినను గొఱంత యేమి పురికిం బువుఁదేనియసోనకాలువల్
జనములపైరుపంటలకుఁ జాలవె యెన్నటికైన నెన్నఁగన్. ||66||

వ. అని యివ్విధంబున రథికసారథులు తత్తద్వస్తుసందర్శనసమయ
సముచితవచోరచనల వినోదించుచుం గొంతదవ్వున నయ్యు
ర్వికి డిగ్గి యన్నగరంబు చేరం జనునంత నతనిరాక విని
వనజోదరుండు ప్రియసహోదరుం డగుసాత్యకిం బిలిపించి
యద్ధివిజవల్లభు నెదుర్కొని తోడి తెచ్చుటకు నియోగించిన
నతండు సముచితపరివారసమన్వితుండై యెదుర్కొని
తోడ్కొని చన వేడ్క లిగురొత్తుచిత్తంబున నద్దేవోత్త
ముండు నూత్నగారుత్మతస్తంభసంభృతభేదావలంబిరంభాతరు
విభూషితగోపురపార్శ్వభాగం బగుతత్పురంబు ప్రవేశించి
యుభయపార్శ్వసౌధవీథికాధిరూఢప్రౌఢవిలాసినీకటాక్షనివ
హబహుగుణీకృతమార్గతోరణుం డగుచు వారిజనాభుమం
దిరద్వారంబు చేర నరిగె నతండును నుగ్రసేనవసుదేవ
సంకర్షణగదాక్రూరప్రముఖులతోఁ గక్ష్యాంతరంబులు గడచి
యెదురు వచ్చి తత్ప్రవేశవిధానంబు యథోచితంబుగా నడపి
పరస్పరార్హసంభావనంబు లస్తంభసంభ్రమసంభృతంబు లై
జరగునంతఁ గుశలప్రశ్నంబుఁ గావించిన నద్దివిజనాయకుండు
జనార్దనున కిట్లనియె. ||67||

తే. ఇపుడు నీదర్శనం బనియెడుకుశలము
కలిమి ప్రత్యక్షమే చెప్ప వలదు కృష్ణ
యటమటముగాక యట మునుపటికుశలము
నఖిలవిదుఁడ వీ వెఱుఁగనియదియుఁ గలదె. ||68||

క. ఐనను నాచేతను వినఁ
గా నభిమత మయ్యెనేని కమలోదర నీ
కే నెఱిఁగించెద విను మవ
ధానముతో మన్మనోవ్యథాభర మెల్లన్. ||69||

చ. తపమున వజ్రనాభుఁ డనుదైత్యుఁడు బ్రహ్మఁ బ్రసన్నుఁ జేసి వ
జ్రపురి యనంగ నొక్కనగరంబును మేరువుపొంత మారుతా
తపములకు న్నిజానుమతిఁ దక్కఁ బ్రవేశ మొనర్పరానియ
ట్టిపసఁ దనర్చుదానిని ఘటించి యతం డొసఁగన్ బ్రదీప్తుఁడై. ||70||

వ. యథేష్టవైభవోపభోగంబులం బ్రవర్తించుచు. ||71||

ఉ. ఆతఁడు మొన్న నున్నతమదాంధత దాడిగ నేఁగుదెంచి యా
పోతర మేమి చెప్ప ననుఁ బూరికిఁ గైకొన కప్సరోవధూ
వ్రాతనిశాతపాణిరుహవారిసలాలసనవ్యపల్లవం
బై తనరారునందనమహావనిలో విడియించె సేనలన్. ||72||

సీ. దనుజాధిరోహతాడనభంజనాదుల
కోర్చునే కల్పవృక్షోత్తమములు
శోష్యపర్యుషితమనుష్యమాంసంబులు
పూనునట్టివియె సంతానకములు
దానవద్విపఘటాలానతాదురవస్థ
సైరించునే హరిచందనములు
మనుజఖాదిస్వేదమలినవస్త్రాదులు
దాల్పఁ బాలివియె మందారతరులు
తే. నందనమునకును వజ్రనాభదైత్యుఁ
డపుడు చేసినకష్టపా టబ్జనాభ
యిపుడుఁ దలఁపునఁ బాఱిన హృదయమునకు
నధికతర మైనపరితాప మావహిల్లు. ||73||

తే. వాని కెదిరించి పోర దేవతలలోన
నెవ్వరును జాల రిది బ్రహ్మ యిచ్చినట్టి
వరములోపలియదియ పంకరుహనాభ
మది కలఁకఁజేసి మును చెప్ప మఱచినాఁడ. ||74||

వ. కావున వానిచేత లన్నియు నప్రతిహతంబు లయి సాగు
చుండె నంత నేనును బృహస్పతియును విచారించుకొని
యద్దురాత్మునకు. ||75||

తే. అక్కసెలియండ్రసంతాన మైనయట్టి
మనకు మనలోన నింతదుర్మత్సరంబు
వలదు మాపల్కు నీవు నీపలుకు మేముఁ
జేసి బ్రదుకుట మేలంచుఁ జెప్పఁ బనిచి. ||76||

వ. కొంత శాంతసంరంభంబుగా మఱియు నప్పటితీఱమికొలంది
యెంచుకొని చుట్టఱికంబు నెరపుచుం బట్టణంబులోనికి
రప్పించి వానికి వానిసేనలకు ననూనంబుగా విడుదులు పాలు
పెట్టించితి మట్టిసమయంబున. ||77||

సీ. తన కులుపా చాల దని మిట్టిపడఁగ న
నామధేయపుదైత్యునకు నడంగి
తనవిడిదికి రంభ ననుపవై తని తిట్టు
కిగ్గాడి యసురకుఁ గేలు మొగిచి
తనకుఁ బెద్దఱికంబు మును సేయ వని దూఱు
నధమరాక్ష సునకు నర్ఘ్య లొసఁగి
తన కమృతముఁ బోసి యనుప వంచు నదల్పఁ
బినుగురక్కసునకుఁ బ్రియము చెప్పి
తే. పంకరుహనాభ యేఁబడ్డపాటు లరయ
నెందు నెవ్వరుఁ బడరు నీ కేమి చెప్ప
నెంతపాపంబు చేసినజంతువొక్కొ
యింద్రుఁ డగు నని యపు డాత్మ నెన్నుకొంటి. ||78||

ఉ. వారిజనేత్ర యే నిపుడు వచ్చుచు నుండి యలౌకికాద్భుత
శ్రీరుచిరత్వదీయనగరీగరిమాతిశయావలోకలీ

లారసదూరధూతసకలవ్యధచిత్తుఁడ నై యథాపురా
కారత నీకుఁ దోఁచెదనొ కాని తనుద్యుతిఁ బాసితింజుమీ. ॥79॥

వ. అది యట్లుండె నవ్విధంబున వివిధోపచారంబుల సంఘటింపఁ
బెంపునం బ్రవర్తిల్లుచుండు యాచండదానవుం డొకానొక
నాఁడు సకలసైనికసన్నాహసంపదం బొదలుచు గదలి
యేతెంచి మదీయమందిరద్వారంబునఁ దనబలంబుల నించి
నిలిచి మాటలాడఁ బని గలిగి వచ్చితి నని లోనికిం జెప్పి
యనుపుటయు నేనును దత్ప్రవేశంబు నడుపం దగువారి
నియమించితి నప్పుడు. ॥80॥

చ. మెఱియల వంటిరక్కసులు మిక్కిలి లెక్కకు మీఱి క్రొవ్వు నే
డ్తెఱయుఁ దలిర్పఁగా వడివడిం దనవెంటనె ద్వారపాలురన్
నెఱి చెడమట్టికొంచుఁ జొర నిర్భరగర్వము నుబ్బుబింకముఁన్
మెఱయఁగ వచ్చి యాయసుర మించె మదగ్రమహాసనస్థితిన్. ॥81॥

చ. బలిమిఁ దదీయు లప్పుడు సభామునిముఖ్యుల రెట్టఁబట్టి యా
తలఁ బడవైచుచుం దమకుఁ దామె యవారణం దత్తదాసనం
బులు గొని కూరుచుండిరి తపోధనులున్ సురలు న్వెడంగుపా
టొలయఁగ గ్రుక్కు మిక్కు మనకుండి రొదుంగుచు నక్కడక్కడన్. ॥82॥

ఉ. యాదవసింహ నాతలఁపు నప్పుడు వారలపా టొకింత యౌఁ
గా దనుదాఁక లేదు గలఁకం బడఁ జొచ్చె ఖలుండు వీఁడు పెం
పేదఁగఁ జుట్టుముట్టి మము నిద్దఱఁ బట్టిన నేది దిక్కు ప్రా
మాదిక మైన మోస మిది మన్మతి కంచు జనించుశంకతోన్. ॥83॥

వ. ఏ నప్పు డుప్పతిల్లెడుమదికలంక యెఱుకపడకుండ గాంభీ
ర్యంబుఁ దెచ్చుకొని తనకు వస్త్రాభరణాదిసంభావన లొనర్చు
టకు వారి వీరిం బిలిచి నియోగించుచు సంభ్రమించుటఁ
గనుంగొని యన్నియు వచ్చెం జాలు నిలు మని వారింపుచు
నిలింపద్వేషి యిట్లనియె. ॥84॥

ఆ. వలసినట్లు దివ్యవస్తువు లెల్ల నా
యిచ్చ ననుభవించి వెచ్చపెట్టి
ప్రభుత నెఱప కకట పరుఁ డిచ్చునందాఁక
నెదురు చూచుదైన్య మేల నాకు. ॥85॥

క. నీమంచితనపునటనల
నే మొగమోడుచు నెఱుంగ కిట్లుండితిఁ గా
నేమిటికి నాకు నీదువృ
ధామాధురి యొండు వినుము తగవరి వైనన్. ॥86॥

మత్తకోకిల. ఎంతకాలము నీవు నాకము నేలి తిచ్చుట నుండి నా
కంతకాలము నేలఁ బాడి బిడౌజ కశ్యపమౌనిరా
ట్సంతతిత్వము మీకు దానవజాతికి న్సరి గాదెనీ
వింతయుం గని రాజ్యహీనత నేఁగు మెచ్చుటి కేనియున్. ॥87॥

ఆ. ఇట్లు సేయ వేని యింద్ర మీ రెల్ల నా
చేతిలోనివార చెప్పనేల

యిపుడ పట్టి నిగ్రహించెద నావుడు
నేను నగుచు యాతుధానుతోడ. ॥88॥

ఆ. నిగ్రహముల కేమి నీవును మేము న
న్యోన్యమైత్రిఁ బొదలునట్టితెఱఁగు
నడపవలయుఁ గాక యెడసి పోనాడుకోఁ
దడవె వేగిరింపఁ దగునె యనఘ. ॥89॥

వ. దానవేంద్రా! నీపలికినట్ల మన మిరుదెగలవారముం గశ్యపు
సంతానం బగుటంజేసి మనయెల్లవివాదంబులు నతండ తీర్ప
నర్హుండు గావున నమ్మహామునీంద్రుకడకు నరిగి యతని
యెఱుకమీఁద నీకు నాకాధిపత్యంబు నొసంగవలసిన నొసం
గెదఁ దొలుత మదీయవచనంబులు విని యిట్టిసైరణ వహించి
తది తుదముట్ట నడపక విడిచి పెట్టుట నీయట్టిగట్టిదొరకు
నుచితంబే తియ్యనినోరం జేఁదు మేయుట నాయంబుగా
దని మఱియు ననేకప్రకారంబుల నొడంబఱిచి యతని
యతివ్యగ్రతకుం బ్రతివిధానంబు గానక యేనపుడు యప్పటికి
దొరకినబృహస్పతిప్రముఖులు సహాయులుగా నమ్మహా
దైత్యువెంటం గశ్యపుపాలి కేఁగితి నప్పు డప్పరమతపోధ
నుండు యజ్ఞదీక్షితుండై యున్నవాఁడు. గావున మావివా
దంబులు నిజయజనావసానంబునందు విని తీర్చుటకు నియ
మంబు చేసి యాసురవిరోధిని యథార్థసాంత్వనాలాపం
బుల శాంతుం జేసి యిప్పుడు నీవు నీవజ్రపురంబునకు జను
మని యాజ్ఞాపించిన. ॥90॥

ఉ. ఇం బడరంగ నియ్యకొనియెన్ రజనీచరుఁ డేమిభాగ్య మో
యంబుజనాభ యప్పటికి నమ్మునిసత్కృప నేము నేమి చె
ప్పం బులినోరికండ విడి పడ్డగతిం దలపట్టి చూచుకొం
చుం బెనుచేటు దప్పె ననుచుం దివి కేఁగితి మొయ్య నొయ్యనన్. ॥91॥

చ. అడరి మదోద్ధతత్వమున నద్దనుజుం డెపు డేమఱించి పైఁ
బడునో యెఱుంగరాదు సురపట్టణరాజ్యసుఖాశ యేర్పడ
న్విడిచితి నింక నీవు తల నిండఁగ నర్థము వోసితేని నే
నడు గటు పెట్టఁగా వెఱతు నచ్యుత నిన్నునె కొల్చియుండెదన్. ॥92॥

వ. అనుటయుఁ గర్ణంబులు మూసికొని వాసుదేవుండు. ॥93॥

ఉ. పాడిఁ దొఱంగఁ జన్నె యొకపట్టునఁ గొల్చెద నంచు నెంతమా
టాడితి సర్వదైవతకులాధిప యోడలు బండ్ల వచ్చు బం
డ్లోడల వచ్చు నొండొరుల కొక్కొకచో నను వైనతావులం
గూడుట యిష్టబంధులకుఁ క్రొత్తయె యిత్తఱి నింత యేటికిన్. ॥94॥

ఉ. ఎన్నఁగఁ దొల్లి యీ కొలఁది యేబలురక్కసు లెంద ఱెంద ఱ
త్యున్నతిఁ గ్రొవ్వి తుళ్లరు బిడౌజ తుదిం జెడిపోరె వాండ్రు వీఁ
డు న్నిజనాశకాలము కడున్నికటం బగుడు న్నలంగఁజే
సె న్నినునింత సత్పురుషచిత్తము నొచ్చిన రిత్త వోవునే. ॥95॥

మ. వసుదేవుం డిపు డధ్వరం బొకటి నిర్వర్తింప నుద్యుక్తమా
ససుఁ డై నాఁ డదియున్ ద్వదర్థమకదా నాకేశ యాకార్య మె

ష్టు సమాప్తం బగు నంతనుండియు వరప్రోల్లాసి నాదుష్టరా
క్షసు సాధించుటకుం బ్రయత్నముఁ దగం గావింత మేకాగ్రతన్. ||96||

క. నీవు నుపాయాన్వేషముఁ
గావింపుచు నుండు మల్పకార్యం బది గా
దేవెరవునఁ దత్పురి చొరఁ
గా వలయునొ యెవ్వ రోర్వఁగలరో వానిన్. ||97||

వ. అని యింద్రు వీడ్కొలిపి వేడ్క భాసిల్ల వాసుదేవుండు
వసుదేవయజ్ఞనిర్వహణధూర్వహుం డయ్యె నంత. ||98||

సీ. నిఖిల దేశాయాతనృపతిభూషాకర్ష
రేణుసంపోషితక్షోణికంబు
మహితాపభృథలాభమహిమధన్యత్వభా
గ్జలదర్శితాపూర్వసౌష్ఠవంబు
వరమంత్రతంత్రహవ్యద్రవ్యషాడ్గుణ్య
సంభృతానలనవౌజ్జ్వల్యకంబు
సన్నుతసాన్నాయ్యసౌరభ్యసంపదా
ధ్యంభవిష్ణుప్రపూతానిలంబు
తే. హోమధూమాసురంజితద్యోతలంబు
నగుచు వసుదేవునధ్వర మతిశయిల్లె
భవ్యలీలామహాభూతపంచకమున
కొక్కొకవిశేష మొసఁగుచు నొప్పు మీఱి. ||99||

శా. అక్షయ్యం బగు పెంపుఁ దాల్చును దపోయజ్ఞక్రియాదుల్ తదీ
యక్షేమంకరనామసంస్మరణపుణ్యావాప్తి నాపుండరీ
కాక్షుం డచ్యుతుఁ డాదిపూరుషుఁడు ప్రత్యక్షకృతిం దానె సం
రక్షింపం బెనుపొందుయజ్ఞమునకున్ బ్రాశస్త్య మింకే మనన్. ||100||

వ. అది యట్లుండె నతండు యాగసమాప్తిసమయంబున సమస్త
దేశాయాతు లైనబంధుమిత్రాదులం దత్తదర్హసంభావనల
చేతం బ్రీతులం జేయుచున్న యత్తఱి భద్రుం డనునటుం
డచ్చటికి వచ్చి యత్యద్భుతం బగునర్తనప్రవర్తనంబునం
బరితోషంబు నొందించి సభాసదు లయిన మునులచేత
వివిధంబు లైనవరంబులు నితరులచేతం బారితోషికంబు
లైన యంబరాభరణముఖ్యంబులుఁ గైకొనుచు వారిని
వేఱువేఱ యనేకప్రకారంబులం బొగడుచుం బ్రవర్తిల్లు
చున్నంత. ||101||

చ. కలికిపిసాళినవ్వు లెసఁగ న్నటుధూర్తులు గొంద ఱొండొరుం
దలకొన నెచ్చరించి తమదండపుఁగోలల నున్నమాఱుగో
చులు వెసఁ బుచ్చివైచి కడుసొంపులు గాఁ బొగడించుకోఁజుమీ
తలఁపఁగ నిప్పు డింత తెగుదారుల మైతిమి భద్ర నావుడున్. ||102||

క. ఎలన వ్వొలయఁగ నాతఁడు
కలయఁగ నవి చుట్టి పట్టి గంభీరపుఁబే
రెలుఁ గొప్ప నొహోహో యని
పలుమఱు నెగురంగ వైచి పట్టుచు వేడ్కన్. ||103||

సి. వేదసౌరభములు వెదచల్లఁ గలశుచి
బ్రాహ్మణజాతికోరకములార
పరిశుద్ధి పెంపొందు బ్రహ్మవర్చసపావ
కస్ఫూర్జితస్ఫులింగంబులార
యరయ నట్టిక నీలలంత లయ్యును బింక
మున బ్రహ్మశిఖి ముట్టు ప్రోడలార
దంటమాటలకు ధైర్యమునకు నానతి
పడిపట్టినట్టి సత్ప్రాజ్ఞులార
ఆ. చిన్నవడుగులార వెన్నునివామన
త్వంబు నభినయించుతండ్రులార
మీప్రసాద మిది సమృద్ధికారణము మా
కఖిలకార్యముల మహాత్ములార. ॥104॥

వ. అని పొగడిన నవ్వి యవ్వటువులు దుండగంబున. ॥105॥

ఆ. ఓరియాటకాఁడ యారీతియఱపులా
పొగడు టనఁగ మెచ్చు పుట్ట దిందు
మగుడఁ బుచ్చుకొనఁగఁ దగదు నీవంటిన
గోఁచు లిపుడు పుచ్చుకొనక చనము. ॥106॥

వ. అనుచుఁ దలంగి పోక యిట్టు నట్టుం జుట్టు మెట్టాడుచిట్టివడు
గుల నానట్టు నగవునుం గోపంబుఁ గదుర నదలించుచుం
దనమేళగాండ్ర నాలోకించి యిబ్బాలకులు మనవాలకపు
సొమ్ములందు నేమేనియు నవహరించుటకు నట్టాడుచున్న
వారు మీర లీమ్రుచ్చుల నెచ్చరికం గనిపట్టుకొని యుండుఁ
డనుటయు నుదరిపడుచు నప్పడుచులు గడుసుఁదనంబునఁ
నతని నధిక్షేపించి. ॥107॥

సీ. ఏము మ్రుచ్చులమె యూహింప మ్రుచ్చుఁదనాల
పుట్టినయిండ్లు మీబోంట్లె కాక
యాటవాండ్రని నమ్మి యనుమతింపఁగ నెట్టి
పుర మైన నశ్రమంబునను జొచ్చి
పగలెల్ల నాటల బ్రమయించుచును సందు
గొందులెల్ల నెఱింగికొనుచు రేలు
కన్నగాం డ్రగుచు నగళ్ళు ప్రవేశించి
యందు నెంతటివార లడ్డ మైనఁ
ఆ. జక్కడఁచుచుఁ బేను గ్రుక్కినపాటిగా
నిష్ట మైనయర్థ మెల్లఁ బడసి
బ్రతుకు చునికి మీస్వభావ మింతయును ద
ప్పదు యథార్థ మనుచుఁ బలుకుటయును. ॥108॥

మ. వనజాక్షుం డపు డింద్రకార్యముదెస న్వర్ధిల్లుచిత్తంబుతో
ననికి న్వజ్రపురంబుఁ జొచ్చుట కుపాయాన్వేషియై యున్కిఁ జే
సి నిజాపేక్షకు నుత్తరంబుగ గ్రహించె న్విప్రవాక్యం జనా
ర్దన యన్మాట యథార్థ మై పరఁగఁ దద్వాక్యక్రమం బంతయున్. ॥109॥

వ. ఇవ్విధంబున విశ్వంభరుండు వటువచనంబు లుపశ్రుతిగం
జేకొని తదనుసారంబున వజ్రపురప్రవేశంబును వజ్రనాభ

వినాశంబును నతిసుకరంబులుగా మనంబున నిశ్చయించుకొని
తత్ప్రయోజనంబునకు నరుగ నర్హుం డెవ్వఁడో యను
విచారంబునం బ్రవర్తిల్లె నటమున్న యమరనాయకుండు
దనుజాపాయంబునకు నుపాయంబు భావించి దేవశైవలినీ
విహారమహారసతరంగితాంతరంబు లగుచక్రాంగంబుల రా
వించి సగౌరవంబుగా నిట్లనియె. ॥110॥

తే. హంసవరులార మా కొక్కయవసరంబు
పిలిపించితిమి మీరు గలుగుటకును
ఫలము మీచేత నైనయాపని కొదవుట
గావున వినుండు వివరింతుఁ గార్యసరణి. ॥111॥

క. మము వజ్రనాభుఁ డనియెడు
నమరరిపుఁడు పఱచినట్టియాపాట్లు సమ
స్తము మీ రెఱుఁగుదురే కద
క్రమమున నవి చెప్పనేల ఖగవరులారా. ॥112॥

ఆ. మాకు నిపుడు వాని మర్దించుయత్నంబు
గలిగి యున్నయది ప్రకాశ మైన
నెగ్గు పుట్టుఁగాన నీరహస్యంబు మీ
మనసునందె పెట్టుకొనఁగ వలయు. ॥113॥

క. మాకంటె వాఁడు మునుపుగ
నేకార్యము సేయఁగలఁడొ యెఱుఁగము మీరల్
జోకగఁ దత్పురి మెలఁగుచు
నా కేదొకపనికి వేగు నడపఁగ వలయున్. ॥114॥

చ. ప్రతిదినసంబు వానినగరంబునఁ బుట్టువిశేషము ల్బవ
స్మృతిపస నన్నియుం దెలిసి మా కెఱిఁగించుట మీప్రయోజనం
బితరులచేతఁ గా దిది తదిష్టము లేక చొరంగ రాదు మా
రుతమునకైనఁ దత్పుర మొరు ల్పొరఁజాలమి చెప్ప నేటికిన్. ॥115॥

క. మీరాకపోక లింపు సు
రాతికిఁ గేళిదీర్ఘికాదులకు నలం
కారములు మీవిహారము
లారయ నేరికి నతిప్రియంబులు కావే. ॥116॥

వ. అనుటయు నాపులోమజావల్లభునకు శుచిముఖీవల్లభుండను
మరాళతల్లజుం దుల్లసితవదనుం డగుచు నెదుర నిలిచి
దేవా యీవేళ కావజ్రనాభుండు ప్రాభవాభిమానంబునఁ
గన్నుఁగానమిఁ దన్నుఁ దా నెఱుంగకున్నవాఁడు నాకుఁ
జూడ నిప్పటికి కా దెప్పటికి నప్పురమతామసుం డింక నీవం
కకుం గదలిరా నెఱుంగఁడని తోఁచుచున్నయది యైనను
మానసంబున దేవర దేవకార్యం బేమియు నేమఱకుండు
నది యిదియంతయు నింతకుమున్ను వజ్రపురినుండి యేము
గొందఱము వచ్చితిమి గానఁ గానంబడిన యర్థంబు విన్న
వించితి నెంచి చూడం గించిదూనంబుగా వానిరాజ్య
సంపదయుఁ దుదకు వచ్చినది యిది మదీయజాయవలన వినం
బడియెఁ దద్విశేషంబును దానిచేత విన్నపంబు చేయించెదనని

తనచెలువం బిలిపించి బలరిపుం గనిపించి నీవు నాకు వినిపించిన
వజ్రనాభు రాజ్యావసానసామీప్యంబు స్వామికి నేమియుం
గొఱంత పెట్టక విన్నవింపు మనుటయు నాశుచిముఖి శత
మఖున కభిముఖియై యిట్లనియె. ||117||

చ. తడవులఁ బట్టి యేము సతతంబును బోదుము వానివీటికిన్
గడు మతి చాలమిం గడుపుఁగక్కుఱితి న్సురలోకనాథ మా
యెడఁ గలయట్టిత ప్పిది సహింపుము పక్షులమౌట నొక్కవెం
బడి నిది చెల్లెఁగాక రిపుప్రాంతము చేరెడువార లాప్తులే. ||118||

వ. ఏమునుం బోక మానెద మని తలంతు మేని. ||119||

సీ. గగనస్రవంతిలోఁ గలసువర్ణాబ్జంబు
లందు మేలేర్చి తా నపహరించి
మానసంబు శతాత్మమానసంబును బోలె
నిస్సారసత్వంబు నెరయఁ జేసి
బిందుసరంబులోఁ గుందనపుందమ్మి
పేరు లే కుండంగఁ బెల్లగించి
సౌగంధికాఖ్యకాసారంబు జలమాత్ర
శేష మై దీనతఁ జెందఁ జేసి

తే. మఱియుఁ గలదివ్యసరసులు నెఱయఁ జెఱిచి
తనదు కేలిదీర్ఘికలందుఁ గనకనలిన
జాతు లెల్ల నాటించినాఁ డాతఁ డింద్ర
యటు చనక మేఁత నడుచునే హంసములకు. ||120||

వ. అది యట్లుండె నట్లు వజ్రపురంబునం గలకొలంకులం
దటాకంబులం గేళాకూళుల బొడ్డనబావుల నడ్డపెట్టు లేక
విహరించుటకు వజ్రనాభుముదల యడిగి తజ్జలాశయంబు
లన్నింటికి నస్మదీయసంక్రీడనంబుకలిమి యలంకారం
బగుట యెంచి యతం డంగీకరింప యథేష్టవిహరణంబుల
నహరహంబునుం బ్రవర్తిల్లుచున్న యేము నిన్నఁ గన్య
కాంతఃపురంబున నొక్కసరోవరంబునం బరఁగుతఱి
సామ్రాజ్యలక్ష్మీసాక్షత్కారానుకారిణియైన యొక్కకన్య
కామణి తనచెలికత్తియతోడం దత్తటంబునం గ్రొత్తవిరిగుత్తి
మొత్తంబుల నత్యంతంబు చెలువొందు గురివిందపొదరింట
నొంటినుండి యవ్వాలుఁగంటితోడ. ||121||

చ. కమలదళాక్షిరో వినవుగా కల యొక్కటి గంటి వేఁకువన్
సమధిక మైనయద్భుత మొనర్చుచు నున్నది యెన్నుకొన్న లో
కమునను గన్నవిన్నయది గా దది కొంతనిజంబు కొంత
స్వప్నము నని పల్కి సిగ్గుకతనన్ మఱి చెప్పక దాఁచె దాఁచినన్. ||122||

క. ఒట్టిడుకొంటివి గద నీ
కెట్టిరహస్యంబు దాఁప నే నని మనలో
నిట్టివి గలవా యని చెలి
యట్టే తప్ప దన విరచితాంగీకృతి యై. ||123||

వ. ఆకలకంఠి తనకల సకలంబు నకలంకసౌహార్దంబున నిట్లని
విసిపించె. ||124||

చ. హిమగిరిరాజకన్య పరమేశ్వరి నాకల సుప్రసన్న యై
విమలదరస్మితామృతము వెల్లువ చెక్కులఁ బిక్కటిల్ల నన్
మమతను జేరఁగాఁ బిలిచి మక్కువచే నను నొక్కకేల మే
నిమురుచు నీకు నొక్కమగనిన్ ఘటియించితినంచుఁ బల్కుచున్. ||125||

సీ. సంకల్పమాత్రతక్షణసన్నిధాపితం
బగుచిత్రఫలకంబునందు నొక్క
పురుషు నత్యాశ్చర్యతరరూపలావణ్య
గాంభీర్యశౌర్యాదిశుంభదఖిల
గుణములఁ గొమరొందు కొమరుఁబ్రాయపువాని
వ్రాసి యితండ నీవల్లభుండు
ప్రద్యుమ్నుఁ డనియెడు ప్రభుకుమారుఁడు మీకు
నిద్దఱకును జనియించినట్టి
తే. పుత్త్రుఁ డీపురి యేలు నోపొలఁతి యనుచుఁ
బలికె నేఁట నేను నచటిపెద్దలు గఱపఁగ
మ్రొక్కి యనిపితి నఁట యిందు నిక్క మగుచుఁ
బడఁతి యున్నది తచ్చిత్రఫలక మిపుడు. ||126||

మ. అనుచు న్నెచ్చెలితోడ నచ్చెలువ య ట్లత్యద్భుతస్వప్నమున్
వినిపింప న్నికటంబున న్మెలఁగుచున్ వింటి న్సురాధీశ దా
నన యే నెన్నిక నిర్ణయించితి మదిం దథ్యంబుగా వజ్రనా
భునకుం గాలము చేరువౌట యిది నీబుద్ధి న్వివేకింపుమా. ||127||

సీ. ఆయింతిఁ బ్రద్యుమ్నుజాయగాఁ బలికిన
గౌరిమాటకు బొంకు గలుగ దనుము
దనుజవిరోధిపుత్త్రునకు నాదుష్టదై
త్యుఁడు తనంతఁ దనూజ నొసఁగఁ డనుము
ప్రద్యుమ్నుఁ డట్లు ప్రభావతీపతి యైన
దానవునకుఁ బోరు తప్ప దనుము
వజ్రపురము ప్రభావతికొడు కేలుట
యసురకు జయ మైనఁ బొసఁగ దనుము
తే. చిత్రఫలకంబు ప్రత్యక్షసిద్ధ మగుటఁ
జేసి యాకల యధికవిశ్వాసయోగ్య
మదియు వేకువఁ గావున నచిరభావి
ఫలము దేవేంద్ర నీ వెంచి తెలిసికొనుము. ||128||

వ. ఆకన్నియపేరు ప్రభావతి యగుటయు నది వజ్రనాభుని
కూఁతు రగుటయుఁ దదీయస్వప్నకథనానంతరప్రవృత్తంబు
లయిన యమ్మత్తకాశినుల యుత్తరప్రత్యుత్తరంబులవెంబడి
నెఱుంగంబడియె నవియుం గొన్ని వివరించెద భవదీయ
కార్యోపకారి యైనయంశంబు గలిగిన గ్రహించునది యని
యాయంచగరిత యకించిదంచితసహజమాధురీధురీణవాణీ
రామణీయకంబు కార్యకామనీయకంబున నినుమడించి బిడౌ
జునిబిడౌజుం జేయుచుండ నిట్లనియె. ||129||

క. విను మట్లు తనదుకల చె
ప్పినయాయమఁ జూచి దానిప్రియసఖి యనయం
బును వెఱఁగందుచు మెచ్చుచు
వనితా నీ వెంతభాగ్యవతివే యనుచున్. ||130||

వ. శిరఃకంపం బొనర్చి. ||131||

తే. మునుపు గౌరివరంబుచేతనే జనించి
తబల నీవె నిన్గన్న మీయమ్మ నేమ
మట్టి దిట్టిది నాఁ జన్నె యగజ నీవు
నింత మెప్పించుకొంటి నీ కెవ్వ రీడు. ||132||

చ. వలిమలయాఁడుబిడ్డ కల వచ్చి యనుగ్రహ మెంతయేనియుం
గలుగక యిట్లు చిత్రఫలకంబున నీకు లిఖించి యిచ్చునే
చెలువుని నింతదృష్టముగఁ జెప్పెద నొండొకపోఁతుటీఁగకున్
బొలయఁగ రానిచోట నిది పుట్టుట నె గ్గగు నీదుతండ్రిచేన్. ||133||

ఆ. చిచ్చు లేక చిముడుమచ్చరీఁ డీసుద్ది
వజ్రనాభుఁ డోర్చువాఁడె యకట
యగజపేరు పెట్టి యతివ యెవ్వతొ యింత
చేసె ననుచు మమ్ముఁ జెండుఁ దొలుత. ||134||

క. ఆచిత్ర ఫలక మెవ్వరు
చూచిన వెలివిసరి యపుడు సుబ్బెడు నది నీ
వే చూచు పేను జూచుట
యోచంచలనయన యింతయు నెఱుంగుదువే. ||135||

చ. ఇతరులు రాకమున్న యది యెక్కడఁ బెట్టినదానవో సుశీ
ఘ్రతఁ గొనితెమ్ము తల్లిఖితుఁ గన్నులఁ జూచినదాఁక నామనం
బతిముదితంబు గా దగజ యారసి యెవ్వని వ్రాసెనో సురూ
పతపస నీకు జోడయినభవ్యుఁడు దుర్లభుఁ డెల్లసృష్టిలోన్. ||136||

వ. అనవుడు నక్కాంత యిక్కడ నొక్కచిగురుంబొదరుటీఱమి
నిడినదాన నని యాక్షణంబ తెచ్చి నెచ్చెలియుం దాను
నప్పలకకప్పుఁబావడ యెడలించి. ||137||

చ. కలకల నవ్వినట్ల తెలికన్నుల నిక్కమ చూచినట్ల తోఁ
బలుకఁ గడంగినట్ల కడుభావగభీరత లబ్బినట్ల పెం
పొలయఁ దనర్చి జీవకళ యుట్టిపడన్ శివ వ్రాసినట్టియా
చెలువున కాభిముఖ్యము భజింపఁదలంకెను దాను బోటియున్. ||138||

ఉ. చిత్తరు వన్న నిశ్చయముచే నెదురుండి మొగంబు చూడ మో
మెత్తును సత్యపుంభ్రమసమృద్ధిని గ్రమ్మఱుఁ దత్క్షణంబ లో
నొత్తుచుఁ దత్తఱంబుఁ ద్రపయున్ మగుడంగ నిరీక్షణేచ్ఛఁ బో
మొత్తును భర్తచూపు దనుమోచుట దోఁచిన నోసరిల్లుచున్. ||139||

తే. వెఱయుఁ ద్రపయు లోనుగఁ గలవిఘ్నసమితిఁ
గడుఁ గలఁగి పోక యుండఁ దా నడుమ నడఁచు

నేచి చిత్రతానిశ్చయ మెచ్చరింప
నింతి క్రమమునఁ బ్రియునిరూ పెల్లఁ జూచు. ॥140॥

వ. అత్తలోదరిచెలికత్తెయు నత్యంతవిస్మయాయత్తచిత్త యై
యొక్కింతతడవు చూచి యి ట్లనియె. ॥141॥

ఉ. ఇంతబెడంగు లోకమున కెవ్వరి కున్నది యంబ తా నిజా
త్యంతికనైపుణీమహిమ మంచన వ్రాసెనొ యేమొ కాక యా
చింతయుఁ గూడ దీతని సృజించియె జోడుగఁ గోరి సుమ్ము దా
నెంతయు నేర్పు మీఱు నజుఁ డిట్లు సృజించె నినుం బ్రభావతీ. ॥142॥

వ. అనుటయు నక్కాంతాతిలకంబు. ॥143॥

ఉ. ఇచ్చక మాడుమాట లివి యెల్ల నటుండఁగ నిచ్చి నీకు నీ
నెచ్చెలితోడు సుమ్ము సఖి నిక్కము చెప్పుము వ్రాఁతనేర్పు గా
కిచ్చెలువంబు గల్గుఘనుఁ డెక్కడ నే నొకఁ డుండె నేని నేఁ
దచ్చరణద్వయంబునకు దాస్య మొనర్పఁగ నైన నర్హనే. ॥144॥

వ. అని మఱియుఁ బెక్కుచందంబులం గందర్పరాగంబు తేట
పఱుచుమాటలం దనబోటితోడం దడవు సంభాషించుచుండె
నవియుఁ బదిలంబుగాఁ దెలిసిన నమ్ముద్దియ ప్రద్యుమ్ను
శీఘ్రానయనంబునకు నుద్యోగంబు తద్దయుం జేయుట
సంభావితంబు గావున దేవకార్యంబునకు నుపకారంబు వోలెఁ
దోఁచుచున్నది యని చెప్పుటయు నవహితమానసుండై
యాకర్ణించి. ॥145॥

శా. ధారుణ్యాభరణాయమానబుధతాధారుండు భూమోల్లస
త్కారుణ్యామృతశైత్యనిత్యదృగలంకారుండు నేత్రాంతగా
హారుణ్యాంకురకల్పితారిమదసంహారుండు కీర్త్యంగనా
తారుణ్యాంగళనౌషధాభిజనవిస్తారుండు శూరుం డనిన్. ॥146॥

క. సారతరవైదికసమా
చారుఁడు బహున్నపకృతోపచారుఁడు నిరహం
కారుఁడు సాంగానంగా
కారుఁడు సన్నుతపచఃప్రకారుఁడు సభలన్. ॥147॥

కవిరాజవిరాజితము. జలధిగభీరుఁడు శాంతవికారుఁడు శాస్త్రవిహారుఁడు సౌమనసా
చలవరధీరుఁడు శశ్వదుదారుఁడు సంహృతవైరుఁడు శంభుపదా
చలితవిచారుఁడు సాదిమసారుఁడు సత్పరివారుఁడు సర్వనుతో
జ్జ్వలగుణవారుఁడు సంవిదగారుఁడు సంశయదూరుఁడు సద్విధులన్. ॥148॥

గద్యము. ఇది నిఖిలసూరిలోకాంగీకారతరంగితకవిత్వవైభవ
పింగళియమరనార్యతనూభవ సౌజన్యజేయ సూరయనామ
ధేయ ప్రణీతంబైన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

ద్వితీయాశ్వాసము

శ్రీచణగౌతమగోత్ర
ప్రాచీనామాత్య కీర్తిభామావిష్వ
ద్రీచీనగమనశిక్షై
కాచార్యుఁడు సూరమంత్రి యమరార్యుఁ డిలన్. ||1||

వ. ఆసహస్రాక్షుం డపేక్షితప్రయోజనానుకూల్యంబుకంటె నా
పెంటిరాయంచయంచితవచనరచనావిచక్షణత్వంబు చిత్తం
బునకుం గొత్తయింపుసొంపు సంపాదింపుచుం బెంపు మీఱ
నింపులగు మెచ్చు నచ్చెరువు నిచ్చలంబులై తనర ని
ట్లనియె. ||2||

సీ. శబ్దసంస్కార మెచ్చుటను జాఱఁగనీక
పదమైత్రి యర్థసంపదలఁ బొదలఁ
దలఁపెల్ల నక్లిష్టతను బ్రదీపితముగాఁ
బునరుక్తిదోషంబు పొంతఁబోక
యాకాంక్షితస్ఫూర్తి యాచరించుచును శా
ఖాచంక్రమక్రియఁ గడవఁ జనక
ప్రకృతార్థభావంబు పాదుకో నదుకుచు
నుపపత్తి యెందు నత్యూర్జితముగ
తే. నొకటఁ బూర్వోత్తరవిరోధ మొందకుండఁ
దత్తదవయవవాక్యతాత్పర్యభేద
ములు మహాకావ్యతాత్పర్యమునకు నొనరఁ
బలుక నేర్చుట బహుతపఃఫలము గాదె. ||3||

క. నీ వెవ్వరికొలఁదియుఁ గా
వోవరటామణి విహంగయోషవె భాషా
ప్రావీణ్యము చూడఁగ వా
గ్దేవతవో కాక యాకె దిద్దినకవివో. ||4||

క. అనుటయు రెండవపక్షం
బనిమిషవర తప్ప దెట్టియర్థమును దగు
ల్కొనఁ దివియక వెలివో ని
చ్చునె బుధుఁ డూహించి చేయుసుకవిత్వంబుల్. ||5||

ఆ. విను సురేంద్ర పద్మజునితేరు దివుచు సా
రంధరాఖ్యుఁ డగుమరాళవిభుని
బిడ్డ నేను వాణి పెనుపంగఁ బెరిఁగి త
ద్విమలశిక్షఁ గంటి విద్య లెల్ల. ||6||

వ. అని రాజహంసి తనపూర్వం బెఱింగించిన దేవేంద్రుండు
దానంజేసి కాదే నీ వింతసామర్థ్యంబునం బొలుపు మీఱు
చున్నదానవు మీఁదికార్యంబునకుం బర్యాకులితభావం
బునం జేసి త్రోవఁ గానక దీనతనున్న మాకు మాపాలి
భాగ్యదేవత యీవిధంబున నిన్ను నన్నిటికి నాధారంబుగా
ననుగ్రహించెం గావున దేవకార్యంబు కడముట్ట నిర్వ
హించుటకు నీవతక్క నొరులు నేర రిది యంతయు నెఱింగి
యెంతయుం బ్రార్థించెద నంచబలఁగంబుతో నెప్పటియట్ల
వజ్రపురంబున కరిగి కేలిదీర్ఘికల విహరించుచుఁ బ్రభావతి
తోడి చెలిమి కలిమికి నుపాయం బొనర్చి యమ్ముద్దియకుం
బ్రద్యుమ్ను నం దనురాగంబు బలియునట్లుగా వలయు తెఱం
గున నతనిగుణంబు లభివర్ణించి యాయిద్దఱకును శీఘ్ర
సంగమం బెవ్విధంబున నగు నది నీవ యెఱింగి సంఘ
టింపుము. ||7||

క. ఏ ననిపితి నని ద్వారావ
తీనగరికిఁ బోయి వాసుదేవునితో నీ
పూనిక సకలము చెప్పి న
వీనాదృతి నతనిబుద్ధి విని చనవలయున్. ||8||

క. అని హంసంబుల నన్నిటిఁ
గనుఁగొని మీ రెల్ల దీనికార్యవిధికి న
త్యనుకూలత మై నేత
ద్వినియోగము నడపవలయు దేవహితముగన్. ||9||

ఆ. అని యనుప మరాళి యమరాళికార్యం బొ
నర్పఁ జనియె సురలు నమ్మి పొగడఁ
బరిగణింప విశదపక్షపాతులప్రవ
ర్తనము లెట్లు నమ్మఁ దగక యున్నె. ||10||

వ. అది యట్లుండె నట్లు గదలి చని. ||11||

తే. అష్టమహిషీసమేతుఁ డై యాలయోప
వనసరస్తీరమంటపవర్తి యైన
కృష్ణు దవుదవ్వులన విలోకించి తెలిసి
యితని నెఱిఁగించుకొన వేళ యిదియ యనుచు. ||12||

క. తనయంచబలంగముఁ దా
నును శుచిముఖి నభము డిగ్గి నూత్నవిలాసం
బొనరించె సరోలక్ష్మికిఁ
గనకాంచితపక్షచకచకద్యుతిచేతన్. ||13||

వ. తదనంతరంబ తా నొక్కతియ రక్కసులగొంగచెంగటికి నల్ల
నల్ల నడచి. ||14||

సీ. తొడలు తలాడగా నిడి రుక్మిణి భజింపఁ
బదము లొత్తుచు సత్యభామ కొలువ
సురటి చేకొని భద్ర శుశ్రూష గావింప
విరిచామరము మిత్రవింద యిడఁగఁ

గాళింది వేడ్కతోఁ గాళంజిఁ దాల్ప జాం
బవతి తములపాకు మడిచి యొసఁగ
గొడుగు పావలు కేలఁ గొని నాగ్నజితి యుండ
జలములగిండి లక్షణ వహింపఁ
తే. గ్రొమ్మెఱుంగులతోడి కార్మొగులు వోలె
నొప్పుకృష్ణునిచేరువ నొప్పె హంసి
నిండునెలరీతిఁ దారకాన్వితనభంబు
పొలుపుఁ దెలిపెడినెత్తమ్మికొలని కెలన. ||15||

తే. బెదరు లే కిట్లు మిక్కిలి గదియ వచ్చి
యున్న తనదిట్టతనమున కువిద లెల్ల
నరుదుపడఁ గృష్ణుఁ జూచి న న్నమరవిభుఁడు
పనిచె నీ కొక్కమాట చెప్పంగ ననియె. ||16||

వ. అని తదనంతరంబ. ||17||

క. తనతనయుఁడు రాక్షసుపైఁ
జనియెడు నని రుక్మిణికి నసమ్మత మగునో
యనుశంకఁ జేసి హంసాం
గన యేకాంతంపుమాట గల దని పల్కెన్. ||18||

క. పలికినఁ గమలావిభుఁ డా
పులుఁగుపడఁతిమాటనేర్పు బుద్ధికళాకౌ
శలమును మెచ్చుచు నెంతయు
మొలకనగవు చెక్కుటద్దములఁ దళుకొత్తన్. ||19||

చ. చెలువుగ భోజకన్యతొడఁ జేర్చినమూర్ధము సత్యభామయూ
రులపయి నున్నపాదములుఁ బ్రోల్లితలీలఁ దరల్చి లేచి యు
జ్జ్వలనిజపాణిపద్మమున జాంబవతీకరనాగవల్లికా
దళములు పుచ్చుకొన్నఁ బ్రమద ల్చనిరందఱుఁ గొంతదవ్వగన్. ||20||

తే. ఇట్లు గోవిందుఁ డేకాంత మిచ్చి వినఁగ
హంసి తము వజ్రి పిలిపించు టాది గాఁగ
నచట కనుచుట తుద గాఁగ నతనితమవ
చఃప్రసంగంబు నిరవశేషముగఁ జెప్పె. ||21||

వ. ఇట్లు చెప్పిన. ||22||

చ. వడుగులప ల్కుపశ్రుతిగ వారక మున్ను సునిశ్చితత్వమున్
బడసిన కార్యపద్ధతికిఁ బక్షివధూవచనక్రమంబుచేఁ
గడమ సమర్పితం బగుడుఁ గంజదళాక్షుఁడు సంతసిల్లె నే
ర్పడియెను వజ్రనాభవధభారవహుం డిపు డంచు నాత్మలోన్. ||23||

వ. ఇట్లు సంతసిల్లి శుచిముఖి కిట్లనియె. ||24||

చ. బలవిభవాభిశోభితుఁ డభంగురశౌర్యధురంధరుండు కా
వలసినమాయలు న్దివిజవైరులకంటెఁ గరంబు నేర్చు నీ
పలుకులచంద మారయఁ బ్రభావతికిం బతిగాఁ గలాఁడు ని
చ్చలముగ రుక్మిణీసుతుఁడు చంపు నవశ్యము వజ్రనాభునిన్. ||25||

క. ఆరాక్షసుపట్టణ మె
వ్వారికిఁ దదనుజ్ఞ లేక వైరమునఁ జొరం
గా రాదఁట ప్రద్యుమ్నుఁ డ
వారణఁ దత్పురముఁ జొచ్చువైపు విను మిఁకన్. ||26||

సీ. భద్రాఖ్యుఁ డగు నటప్రముఖుఁ డొక్కరుఁడు ము
న్నరుదెంచి మజ్జనకాధ్వరమున
ననయంబుఁ గూడినమునిసభం దననాట్య
గరిమచే మెప్పించి వరము గాఁగఁ
దన కవధ్యతయు సప్తద్వీపగమనంబు
నాకాశగతియు నాట్యములయందు
నెవ్వరిరూపు వహించె వారలయట్లు
తాను భేదము లేక తనరుటయును
తే. బడసి యేడుదీవుల నాటపస నెరపుచుఁ
దిరుగుచున్నాఁడు వానిపై దితిసుతునకు
వేడ్కఁ బుట్టంగఁ జెప్పి యవ్వీడు చొరఁగ
ముదలగొను మాతఁడై వచ్చు మదనుఁ డంత. ||27||

వ. ఇది నీకుఁ బరమప్రయోజనంబు దీన నుపయోగింపఁ దగిన
యవాంతరకృత్యంబులుఁ దత్తదుపాయంబులు నీవ యెఱుం
గుదు పొమ్ము సురకార్యంబు నిర్వహింపు మని వీడుకొలి
పినం దనమరాళజాలంబుతో జాలపాదవనిత గగనంబున
కెగసి వజ్రపురంబున కభిముఖంబుగాఁ బ్రయాణంబు సలుపు
నప్పుడు ద్వారకానగరబాహ్యప్రదేశంబున వాహ్యాళివిహార
సారస్యంబునం దగిలి యున్న ప్రద్యుమ్నుండు. ||28||

చ. తనహృదయంబు వెంబడిన తప్పక ఘోటక మంతనంతనే
పనుపడ నిల్చి ముందఱకుఁ బాఱి కెలంకులకుం దొలంగి దా
వెనుకకు నేఁగుదెంచి కడువేడ్క యొనర్పఁగ బంతియాడ నే
మ్మిని గనకంపుఁగోల నడిమింటనె త్రిమ్మరఁదారి కొట్టుచున్. ||29||

వ. మఱియును. ||30||

చ. ఎగురఁగ వైచి కొట్టు టది యెంతభరం బని బంతి యగ్రగా
మిగ వడిఁ బాఱవైచి పుడమిం బడనీకయె దాని మీఁటి చి
త్రగతి హయంబుఁ దోలుచును గ్రమ్మఱ మీఁదికిఁ గొట్టియాడె విం
తగఁ దనచేతిరత్నమయదండము కాంతులు గాడి పాఱఁగన్. ||31||

వ. వెండియు నతండు మండలగతుల నతులంబుగాఁ దురంగంబుఁ
డోలి యాడె నప్పుడు. ||32||

సీ. తొలుదొల్త నయ్యేకతురగంబు మండల
గతిచారి యగుచు నిక్కంబు తోఁచె
నావెనుకను సరూపాశ్వాలి చెదరక
చక్రాకృతిని బర్వుసరణి తోఁచె
నంతట ననతిస్ఫుటావయవంబుగా
నెనసి యేకాంగవేష్టనత తోఁచెఁ
దుదఁ దద్విభూషణద్యుతిరాజిమాత్రంబు
కొఱవి త్రిప్పినరీతి మెఱసి తోఁచె

తే. అంతకంతకు గతివేగ మగ్గలింప
రాఁగ వాగె యెచ్చరిక పరాకు జియ్యా
యనుజనులు ఱిచ్చవడి తమపని మఱవఁగఁ
బరఁగునమ్మేటినెఱరౌతు ప్రౌఢికతన. ||33||

చ. ఉరుజవశాలి యత్తురగ ముల్మికచక్రనయావలంబి యై
తిరుగు రయంబుచేత నెడత్రెవ్వక కుమ్మరిసారెచాడ్పునన్
బరఁగెఁ గడున్ ధృతాభినవభాండతకుం దగనున్కిపట్టు దాఁ
దరలక పైని దద్భ్రమణదండగతిన్ హరిపుత్త్రుఁ డొప్పఁగన్. ||34||

వ. అతఁ డంత. ||35||

క. వల్గితముఖగతిపంచక
వల్గువిహారముల సైంధవము నలయించెన్
వల్గావిభాగకుశలత
వల్గత్కుండలమరీచివల్లరు లెసఁగన్. ||36||

శా. నానావీథిగతిప్రభేదవిహృతిన్ సంతృప్తుఁడై కంతుఁ డిం
పూనన్ వాగె గుదించినన్ బురుషకప్రోన్నమ్రపూర్వాంగమై
కానంగాఁ బడియెన్ మరుజ్జవన మాగంధర్వ మర్కాశ్వసం
తానస్పర్ధను మిన్ను వ్రాఁకెడుక్రియన్ దా నెంతయుం జూడ్కికిన్. ||37||

సీ. సముపలాలనయుతస్కంధాంతికాస్ఫాల
దమితతేజోమహద్ధత్యకంబు
దంతాళికానియంత్రణసమున్నామితా
కుంచితగ్రీవాసమంచితంబు
దందన్యమానశబ్దాయమానఖలీన
ఖషణఝుర్ఝరితసృక్వద్వయంబు
ఘనఘర్మడిండీరఖండపాండురితప
ల్యాయనవర్ధోభయప్రాంతకంబు
తే. నగుహయము డిగ్గెఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డంకవన్నె
యొకటి సాహిణి యవ్వాల నూఁదిపట్టఁ
దనయనుఁగుచెలికాఁడు కైదండ నొసఁగఁ
బ్రజ సురాళించి మణులు వస్త్రములు వైవ. ||38||

ఆ. అపుడు గగనసరణి నరిగెడుశుచిముఖ
యతనిఁ జూచి యల్లయతఁ డితండ
కావలయు నవశ్య మీవరపురుషుతో
మాట లాడి చనుట మనకు మేలు. ||39||

క. అని యాప్రద్యుమ్ననకున్
వినఁబడునట్లుగ మరాళవితతులతోఁ బ
ల్కి నిజోక్తి కతఁడు వెఱఁగం
ద నయంబున నవియుఁ దాను ధరణికి డిగ్గెన్. ||40||

సే. మరునశ్వగతి మెచ్చి సురలు వైచిన పైఁడి
వ్రాఁతక్రొమ్మడుఁగుదువ్వలువ లనఁగఁ
దర్పకు నెఱరౌతుతనముపేర్మికిఁ గ్రమ్ము
కొనుసతేజఃకీర్తిఘనము లనఁగ

హయఫేనధావళ్యయాచ్ఛాద్ధమై వ్రాలు
తటిదనుగతసితాబ్దంబు లనఁగ
వాజివిభ్రమజితావర్తత దొలఁకుది
వ్యులయేటిసాబ్జరేణూర్మ్ల లనఁగఁ
తే. గనకరేఖలతోడి ఱెక్కలబెడంగు
చూపఱకుఁ గనుపండువై సొంపు మీఱ
జలదపథముననుండి భూస్థలికి డిగ్గు
హంసములు వర్ణనాసీమ నతకరించె. ||41||

సీ. ఇట్లు గన్పట్టుచు నేతెంచి యంచలు
వసుధచేరువ నేటవాలుగాఁగ
నతినిశ్చలప్రసారితపతత్రంబులై
డిగ్గుచుఁ గామునిముందటికిని గొంత
సరి గడవఁగఁ బాఱి మరలి బోరలు దెట్ట
గిల నొక్కకడ పంచి మలపు దిరిగి
యెఱక లంతట రెండు నెఱయఁ జక్కఁగఁ జాఁచి
యవనిఁ గా ల్మోపి ఱెక్కార్చి ముడిచి
తే. మొగము లొకవింత యొయ్యారముగ మలంచి
యీఁకను విదిర్చికొనుచు నొక్కింతతడవు
హైమరేఖావిచిత్రనిజాంగరుహవి
నిర్మలతఁ జూడ్కులకు నింపు నింపు చుండె. ||42||

వ. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డుద్యోతమానకౌతుకంబున వాని నుప
లక్షించి పక్షివరులారా తొలుత నితనితో మాటలాడవలయు
ననుకొంటి రిచ్చట నెవ్వనితో నేమి మాటలాడవలయు
నతనిం బిలిచి సంభాషింపఁ డెట్టిప్రయోజనంబున నెందుఁ
బోవుచున్నవారలో మీర లన్యోపరోధంబునం గార్యవిరో
ధంబు సైరించి యుండరుగదా యనుశంకచేత సంకోచంబు
లేక వేగిరించి యీగతిఁ బలుకవలనెఁగాని భవదీయసన్ని
ధానసౌభాగ్యంబునం దనిసి కాదు మీరూపచేష్టావచో
విశేషంబు లరయ దివ్యజాతిపక్షులరు గాని ప్రకృతిహంసం
బులు గా రనుటయును నంత శుచిముఖి యఖిలజనమనో
హరం బైన మధురస్వరంబున ని ట్లనియె. ||43||

ఉ. ఇచ్చట మేము వేఱ మఱి యెవ్వరితోడను మాటలాడఁగా
వచ్చెద మచ్యుతాత్మజ దివస్పతిపంపునఁ గృష్ణుపాలికిన్
వచ్చి యతండు వీడ్కొలుప వారలయిద్దఱయాజ్ఞలున్ గడున్
హెచ్చరికన్ ధరించి యిపు డేఁగెడులాగిది యొక్కచోటికిన్. ||44||

ఉ. ఇప్పుడు నిన్నుఁ జూచి కొలు వించుక చేయ కతిక్రమించి పో
నొప్పదటంచు వచ్చితిమి యోగ్యసమర్థణమాను టెంతయు
న్దప్పుగదయ్య యాదవవతంస నినుం గని నీయనుగ్రహం
బొప్పుగఁ గాంచి పోవుట ప్రయోజనసిద్ధికి మూల మారయన్. ||45||

క. నీపలికినట్లు యేము సు
రాపగఁ గ్రీడించుదివ్యహంసములము నీ
చూపునకుఁ దప్పు గలదే
యేపట్టున నైనఁ బంకజేక్షణతనయా. ||46||

వ. ఏము కాశ్యపులము మమ్ము నింద్రుండును మితండ్రి యుపేం
దుండును నిజపరివారంబులోనివారిఁగా విచారించి యీ
రీతిఁ బని పంచి నడుపుకొనుచున్నవారు వారిజాక్షునకు
దక్షిణభుజాదండంబునుం బోలె నఖిలకార్యంబులందు నత్యంత
ధురంధరత్వంబు వహించి యున్నవాఁడవు గావున మా
విధంబు నీకు విన్నవించుకొంటి మెల్లపట్టునం దృష్టిఁ బెట్టు
కొని యుండునది యేము పోయి వచ్చెద మనినఁ బ్రద్యు
మ్నుం డి ట్లనియె. ||47||

తే. మీరు పోయెడికార్య మెవ్వారులకును
జెప్ప రాదేమొ పోనిమ్ము చెప్పు మొకటి
యల్ల యతఁ డితఁ డనుకొంటి రాది నెచట
నాప్రసంగంబు రాఁ గారణంబు గలిగె. ||48||

క. అదియును జెప్పఁగ వచ్చిన
యది యైన నొకింతవడి ప్రయాణత్వరయున్
గుదియింప వచ్చునేనిన్
బదరక నిమిషంబు నిలిచి భాషింపఁదగున్. ||49||

చ. అనుడు రహస్యమైనదియె యౌను భవత్పరిపృష్ట మెంతయున్
జనక నిమేషముం దడయ సంగతి గాదును మాకు నైన నీ
వనఁగ జనార్దనుం డనఁగ నారయ భేదము లేదు కావునన్
విను వినిపింతు మాపనియు నీదుప్రసంగమును్నను కల్మియున్. ||50||

వ. అని శుచిముఖి యిట్టట్టు పలుకఁ గొంకి నలువంకలుఁ బాఱఁ
జూచుటయు నాచూపు వెంటనే శంబరాంతకుచూపు
దీపితైకాంతకాక్షం బగుచుం బరఁగినఁ బరిజనసమా
నంబుగా మాననీయులు నాయన యున్నచోటికిఁ గడు నెడ
గలుగఁ దొలంగి చని రంత నంతఁ గంతు నభివీక్షించి
యంచచెలువ చెలువంపుఁజెలువు గులుకుకలికిపలుకులకల
కలంబు వీనుల కపూర్వపర్వం బగుచుఁ బర్వుచుండ ని
ట్లనియె. ||51||

క. వినవయ్యా వజ్రనాభుం
డనియెడునొకదైత్యు ఁ జంప యత్నము సతతం
బును నడచుచున్నయది బహు
దినములనుండియును హరికి దేవేంద్రునకున్. ||52||

క. తమకంటె మున్ను వాఁడే
తమమీఁదట నేమి కీడు దలఁచునొ యనుచున్
మము వారు వేగు పంపఁగ
నమరాహితువీటి కిప్పు డరిగెద మనఘా. ||53||

వ. అనిన విని యతండు. ||54||

క. కటకట మనవా రిది దు
ర్ఘటముగఁ గొని యెంతచింత గావించెద రె
ప్పటి కింక నేము మే మెం
తటిపగయును దీర్పలేమె తమయాజ్ఞపసన్. ||55||

క. ఆకట తమమహిమ తా రెఱుఁ
గకయో మఱి యేలొ తెగరు గాక మరుత్కం
టకుఁ బీచ మడంపనె న
న్నొకనినె పంపినను దమనియోగముబలిమిన్. ||56||

వ. అనుడు శుచిముఖి మెచ్చు నచ్చెరువు నిరవుకొన నతనిం
జూచి యి ట్లనియె. ||57||

చ. భిదురధరుండుఁ జక్రియును చెట్టుగ దీర్ఘవిచార మింత చే
యుదురఁట దైత్యుఁ డెంతబలియుండొ కదా యని కోఁచవాఱ కి
ట్లుదుటున వానిఁ ద్రుంతు నను నొక్కనిఁ బంపిన నంటి చాలదే
యిది నెరవైనబంటుతన మిట్టిది నీక తగుం గుమారకా. ||58||

ఉ. కయ్యపువేడ్క రేఁచుకొని క్రమ్మెడుత మ్మెదిరించి యేమియున్
డయ్యక కొంతసేపు పెనుఢాకను జేతుల కాఁటి నిల్చువాఁ
డెయ్యెడఁ బోటుబంటునకు నెంతయుఁ గౌతుకకారి గాఁడె నీ
వయ్య సురేంద్రుతోడి యని కాస యొనర్చుట యుక్త మెన్నఁగన్. ||59||

ఆ. తమకుఁ దామె ప్రల్లదంబునఁ బనిలేని
కయ్యమునకుఁ జనరు గాని తగిన
దుకములైనఁ దివుగుదురు తమయంతన
పిఱికికండ లేనిబిరుదుమగలు. ||60||

వ. అది యిట్లుండె నింక నీప్రసంగంబు మున్ను వచ్చినతెఱం
గును విన్నవించెద వినుము. ||61||

ఉ. ఇంతకుమున్ను వజ్రపురి కేఁగుచు నుండుదు మేము గావునన్
గాంతతరాంగి నద్దనుజకన్యక నే నొకనాఁడు గంటి శు
ద్ధాంతరసప్రకాండసముదంచితకేళిఁ జరించుచుండి త
త్ప్రాంతలతాగృహంబున వయస్యయుఁ దానును ముచ్చటాడఁగన్. ||62||

క. తిర్యగ్వనితను నన్ను న
మర్యాదానందమగ్నమతిఁ జేసె మహా
శ్చర్యముగఁ దద్వధూసౌం
దర్యం బపు డేమి చెప్ప నలినాక్షసుతా. ||63||

సీ. నెత్తము లనుచుఁ గ్రొన్నెల లంచు వటఫల
శ్రీ లంచు తాఁబేటిచిప్ప లనుచు
నమ్ములపొదు లంచు ననఁటికంబము లంచుఁ
బులిన మంచును సుడిచెలువ మనుచు
హరిమధ్యమం బంచు హైమకుంభము లంచు
నవమృణాళము లంచుఁ జివురు లంచు
మదనుశంఖ మటంచు మణిదర్పణము లంచుఁ
బగడ మంచును దిలప్రసవ మనుచు
తే. శఫరు లనుచు సింగిణు లంచుఁ జంద్రఖండ
మనుచు శ్రీకారము లటంచు నళు లటంచు
నిట్టివి గదయ్య చెప్పఁబోయిన నుపమలు
వీనిఁ దడవ సిగ్గొదవు నవ్వెలఁది నెంచి. ||64||

తే. చామరంబులు వెనుకకుఁ జనుట నీల
రత్నములు పూరిఁ గఱచుట భ్రమరక మని
తేఁటిబిడ్డపే రిడుటయా తెఱవకురుల
కధికనీలిమ నోడి సూ హరితనూజ. ||65||

క. అకలుషనీలిమ నాక
న్యకకచమున కోడి పాఱినవి యై తేఁటుల్
మకరందార్థము తఱచుగ
[1]వికచములగుపుష్పములకె వెదకుచు నుండున్. ||66||

తే. చంద్రభీతఘనధ్వాంతసంచయమున
కభయ మొసఁగి వేణీభరం బనునెపమునఁ
దనవెనుక వేసికొన్నది తరుణిమొగము
చంద్రుఁ గైకొనమి కిదియ సాక్షి గాదె. ||67||

క. కాంతతరఫాలసంజ్ఞిత
కంతువిజయలేఖపట్టికావిన్యస్తా
ద్యంతశ్రీకారము లన
నెంతయు నాయింతివీను లిం పెసలారున్. ||68||

చ. తిలకము సంహితోర్ధ్వముఖతీక్ష్ణశరాగ్రము గాఁగ నాసికాం
చలవిలసత్ప్రకోష్ఠసుమసాయకముష్టిగృహీతమధ్యశా
ర్ఙ్గలత యనన్ బొమల్ దనరఁగా నిరుగొమ్ముల వ్రేలు వెల్ల జ
ల్లులగతి నవ్వడాలు పొదులున్ మదిరాక్షి మెఱుంగుఁజెక్కులన్. ||69||

ఉ. అంబురుహాక్షినాసిక నిజాన్వయశత్రువుఁ జంపక ప్రసూ
నంబుఁ గరంబు గెల్చుట మనంబునఁ బెట్టి తదీయపార్శ్వయు
గ్మంబున నిత్యసేవకతఁ గ్రాలెడు నీక్షణతారకాఖ్యరో
లంబకదంపతుల్ పెనువళావళి నెంతయు సంభ్రమించుచున్. ||70||

ఉ. బింబఫలోష్ఠికన్ను లనుబేడిసమీ లిరుదిక్కులన్ సమా
నంబుగఁ బర్వుచున్న శ్రుతినామసరోయుగశోభ లిట్టు న
ట్టుం బిరువీఁకు సేయఁగఁ గడున్ దమి నెందుకుఁ గాక రెంటిమ
ధ్యంబునఁ బాఱెడిం బరువు లారయఁ జాపల మట్టిదేకదా. ||71||

తే. కలయ నాపాదమస్తకాంగములయందు
మించి పటలీలఁ దరళతోదంచిత మగు
యువతిలావణ్యమును గన్నుఁగవయు నతను
దంటమీలటెక్కియ మనఁ దనరుఁ జూడ. ||72||

ఉ. ఎప్పుడు భక్తభావమున నిం పలరన్ ద్విజరాజుపాదముల్
దప్పక సేవ చేయుసుకృతంబునఁ గాంచెఁ జకోరయుగ్మ మీ
యొప్పున నొప్పుఁగన్ను లవి యోలిని గ్రోలిన తేటవెన్నెలల్
చిప్పిలినట్లు మించు సతిలేనగవున్ దెలినిగ్గుఁజూపులున్. ||73||

ఉ. సావరమాధురీస్పృహపసం బికమో శుకమో తదీయజి
హ్వావిలసత్సరస్వతి నుపాసన చేయుచు నగ్రభూమి నిం
పావహిలంగ నేర్చి యుపహారముగా నిడినట్టిపల్లవం
బో విమలంపుబింబఫలమో యన వాతెఱ యొప్పు నింతికిన్. ||74||

క. మగువయధరంబు పగడముఁ
జిగురును బింబమును బంధుజీవకమును గ
ట్టిగ గెల్చి కన్న సత్కీ
ర్తిగతి న్నాసాగ్రమణిమరీచి వెలుంగున్. ||75||

తే. మృదులపవనాహతి నొకింత గదలి యాడు
పల్లవముమాటునను దోచు మొల్లమొగ్గ
చాలుగతిఁ బల్కుబడి మోవిచాటునఁ గనఁ
బడుచు నింతిపల్వరుస కన్బ్రాంతి పఱుచు. ||76||

క. చెలువపలు కమృతరసములు
గులుకుట వీనులకె కాదు కోమలదంతా
వళిరుచియును శీకరపుం
చెలినిగ్గునఁ గన్నులకును దెల్లమ చూడన్. ||77||

తే. కనకకర్ణికాధారాళకాంతు లదికి
బాహులతికలు బిరుదుసంపంగిదండ
లిరుగడల వ్రేలవైచినకరణిఁ బరఁగఁ
గంబువిజయము పచరించుఁ గాంతగళము. ||78||

క. ఖరకరకరభిన్నము లై
కర మెలమి వహించునరుణకమలంబులతో
బురుడింపఁ దగునె గొజ్జఁగి
విరితేకులబంతిగములు వెలఁదికరంబుల్. ||79||

ఆ. జిలుఁగుఁబయ్యెద యనువలలోన నాచెల్వ
గుబ్బచనుఁగవ యనుకోకయుగళి
యెగయఁ బెనఁగురీతి నెసఁగుఁ గ్రేవలఁ జల
తృక్షలీల మెఱుఁగుఁదరఁగ లడర. ||80||

తే. చారుతరనాభి యనెడుగంభీరసరసిఁ
గడఁగి క్రీడించుమరునిశృంగారరసపుఁ
జిమ్మనపుఁగ్రోవిధార నాఁ జెన్ను మీఱుఁ
బడఁతినూఁగారు కన్నులపండు వగుచు. ||81||

చ. తనుతరరోమవల్లరికిఁ దా నిరువంకలఁ గల్గు లేదు నా
ననయము సూక్ష్మసూక్ష్మముగ తజ్జలజాననకాను మించి లో
చనములు కిం పొనర్చుఁ గడుసన్నపుఁగారుమెఱుంగుఁదీఁగె చ
క్కనినిడుబీటవాటి కనఁగాఁ బడున ట్లతియత్నదృశ్యమై. ||82||

క. చనుఁగవవేఁగున గిటగిట
మనునెన్నడు మేమి యగునొ యనియెడిశంకన్
గనకపుఁగ ట్టిడినాఁడో
వనజాసనుఁ డనఁగ వనితవళు లిం పెసఁగున్. ||83||

తే. నెన్నడిమి పేరిమింట నన్నెలఁతబొడ్డు
పొన్నవిరి నిక్కముగఁ జూచి చిన్నఁబోదు
రభ్రకుసుమసౌరభసాధనార్థహేతు
వాశ్రయాసిద్ధ మనియెడియయ్యా లెల్ల. ||84||

చ. సుకవులు క్రిందుమీఁ దరసిచూడక యీడని యాడుకొన్న హా
టకకదళీవిలాస మకటా విపరీతము గాక సాటియే
యకలుషరామణీయకసమంచితకోమలతద్వధూరుల
క్ష్మికి సరిగావ యెంత తల క్రిందయినన్ గరిరాజహస్తముల్. ॥85॥

తే. రమణిజంఘలు శాలిగర్భములు హీర
దీప్తిజలపూర్తి నొప్పునందియలు మళ్లు
వానిలోపలఁ జలువక్కై వచ్చియున్న
కచ్ఛపంబులఁ బోలి మీఁగాళ్లు దనరు. ॥86॥

క. కెందామరలుఁ జిగుళ్లును
సౌందర్యశ్రీలఁ దమకు సరి గా వని యా
యిందుముఖిపాదములు నగుఁ
గందళదుజ్జ్వలనఖాంశుకైతవయుక్తిన్. ॥87॥

శా. శృంగగ్రాహికఁ జెప్ప వేఱె తెరువుల్ సిద్ధింపమిం జేసి చి
త్రాంగశ్రీనిధి నవ్వధూమణిని స్థూలారుంధతీన్యాయమా
ర్గాంగీకారమునన్ వచించితిని జంద్రాద్యోపమ ల్సూచనా
భంగు ల్గాని యధస్సహస్రగుణసౌభాగ్యంబు లాయజ్ఞముల్. ॥88॥

ఉ. వెన్నెలతేటనిగ్గు నరవిందపుఱేకుమృదుత్వముం బదా
ర్వన్నియజాళువాపసిఁడిరంగుమెఱుంగులధాళధళ్యమున్
గన్నియరూపుగాఁ గరువు గట్టి మనోజ్ఞుఁడు పోఁతఁబోయఁ బో
లు న్నెఱనేర్పుతో ననుట లోకులప ల్కిది చాల దేమియున్. ॥89॥

ఉ. ఎమ్మెయిఁ బ్రజ్ఞ మీఱ వచియించెద నన్న వచింపలేన య
క్కొమ్మబెడంగులోన నొకకోటితమాంశమునైన నంతమా
త్రమ్మ మదుక్తిశక్తి యనరా దతివాఙ్మహిమాఢ్య నేను మా
యమ్మ సరస్వతీసతి తనంతటిదానిఁగ నన్ను దిద్దుటన్. ॥90॥

వ. అని తాను బ్రహ్మదేవుని రథవాహనం బైనసారంధరుం డను
హంసవంశాతంసుకూఁతు రగుటయుఁ దదీయసంబంధవశం
బున నంబుజాసనురాణివాసంబునందు వాణి పెంపఁ బెరుఁగు
టయుఁ దదనుగ్రహంబునం దనకు నఖిలవిద్యలుం గరతలా
మలకం బగుటయుం జెప్పి మన్ముఖంబు శబ్దసంస్కారపూతం
బనుబుద్ధి నద్దేవియ నాకు శుచిముఖి యను పే రిడియె నని
యి ట్లనియె. ॥91॥

చ. నలినజురాణివాస మొకనాఁడు ననుం దనచేతిప్రోదిరా
చిలుకను వాదుకుం గవిత చెప్పఁగఁ దానియ మించి యందు నా
పలుకులఁ గొంతవాసి గని భావమునం గడు మెచ్చుచున్నఖాం
చలమున నాదుఱెక్కనులి చక్కఁగ దువ్వుచు గారవించుచున్. ॥92॥

చ. ప్రబలము లైనకౌతుకకృపారసవత్సలతాదరంబులన్
శబలితచిత్త యై యపుడు నాకుపమాతిశయోక్తికామధే
నుబిరుద మిచ్చి తల్లిఖితనూపురము న్భువనైకమాత య
య్యబల మదంఘ్రిఁ దాఁ దొడిగె నా బిరుదం బిది చూడు మేర్పడన్. ॥93॥

క. అని నిజనూపురగతవ
ర్ణనికాయముఁ ద్రిప్పి చూపి నారాయణనం
దన యిట్టినాదుపలుకుల
కు నగమ్యము దనుజకన్యకొమ రూహింపన్. ॥94॥

వ. ఆజగన్మోహనాంగిం జిత్రఫలకంబున వ్రాసి యైనం జూపెద
నంటేని. ॥95॥

క. ఏయంగకమును భావన
చేయక వ్రాయంగ రాదు చేసిన నానం
దాయత్తత మది చొక్కుఁ బ
రాయత్తపుబుద్ధిఁ జెలువ నలవియె వ్రాయన్. ॥96॥

వ. అదియునుం గాక. ॥97॥

క. అత్తరుణీమణిరూపముఁ
జిత్తరువున వ్రాయునేర్పు చేకుఱునేనిన్
దత్తుల్యవనిత నెందే
నత్తొలువేలుపు సృజింపఁడా తనసృష్టిన్. ॥98॥

ఆ. అజుఁడె యొకప్రసంగమై చెప్ప వింటి న
క్కాంత యతనిసృష్టి గా కునికియు
నాదిశక్తి శివుమహాదేవి తనదైన
చిత్రమహిమచే సృజించుటయును. ॥99॥

క. విను మిపు డది సంస్కృతిపద
విని జెందెను మాటమాటవెంబడి నెందే
ననుభవభవసంస్కారం
బున కుద్బోధము ప్రసంగమున నగును గదా. ॥100॥

మ. దనుజేంద్రాంగన కంబికావరమహత్త్వస్ఫూర్తి నాలోకమో
హన జన్మించుట వింటి వెండియుఁ దదంగాలౌకికశ్రీప్రవ
ర్తన మూహించిననట్ల రెంటికిఁ గడున్ దార్ఢ్యాణ మయ్యె న్మనం
బున కి ట్లిప్పుడు సంస్మృతంబయిన యంభోజాతజాతోక్తియున్. ॥101॥

క. వినుము ప్రభావతి యన న
వ్వనితామణినామ మర్థవంత మ్మగుచున్
దనరారుచుండు ననయం
బును యదుకులకలశజలధిపూర్ణశశాంకా. ॥102॥

తే. ఆప్రభావతి తనకల నగజ వచ్చి
వ్రాసి దయ నిచ్చె నని యొక్కరమ్యపురుషుఁ
జిత్రఫలకాభిలిఖితు నెచ్చెలియుఁ దాను
గరము వేడుకఁ జూడ నేఁ గంటి ననఘ. ॥103॥

క. ఆకన్నప్రతిమసుద్దులు
మాకు మునుపు కలిమిఁ జేసి మహనీయతదీ
యాకృతిపొలు పంతయు భవ
దాకృతి గని యతఁ డితండ యనుకొంటి మొగిన్. ॥104॥

వ. అని పలికి మాకు నిక్కడ మిక్కిలిం దడయుట యుచితంబు
గాదు పోయివచ్చెద మనుప నవధరించితే యనుచుఁ దోడి
యంచలుం దాను నప్పులుఁగుచెలువ యుప్పరవీథి కెగసె నప్పు
డమ్మరాళంబు లరాళంబులు గాక యాకాశభాగంబున గమన
వేగంబున దీఁగసాగినబాగు మెఱయునిజగరుత్కనకరేఖా
మయూఖంబు లాఖండలారిదిక్కునకు నక్కజంపుటెలమిం
గొనలు వాఱి యుద్దీపించు ప్రద్యుమ్నప్రతాపవైభవంబునుం
బోలెఁ జాల నాలోకనీయంబు లగుచుండఁ దత్పురస్సరత
దీయకీర్తిమూర్తివిశేషంబులో యన సోయగంబున మీఱి
గగన మంతయుం గబళించుటకు నొక్కకడకు నొత్తుకొని
పోవ బారలు చాఁచినచందంబున నిస్పందప్రసారితంబు
లైన తనూరుహంబులతోడం జూడ నొప్పారుచు నప్ప
టప్పటికి నవిరళధవళిమస్పర్థ నుభయపార్శ్వభాగపాండురబ
లాహకంబుల నహంకృతిపెక్కువ నొక్కపెట్ట కలహించు
టకుం బిలుచుభంగి సంఘటిల్ల నుల్లసిల్లుపక్షయుగళవిక్షేప
వ్యాపారంబులచేత నుద్యోగించుచు నొక్కొక్కయెడఁ
బ్రడీనోడ్డీనసండీనయానభేదవినోదంబు లాచరించి రోదోం
తరం బంతయు నెంతయుం గలయ మలయుతమయమలంపుఁ
దెలిదళుకుఁ జిలికి యది మలయజంపుఁగలయంపిచెలువు
నలవరింప నందుఁ గుందనంపురంగవల్లికామతల్లికలయుల్లా
సంబు వెల్లిగొలుపు గురుదంతకాంతివల్లరులచేత నతిశ
యిల్లుచు నొక్కొక్కచోట నొండొంటినందున సందర్శ
నీయంబు లగునభోవిభాగంబులవలన నస్థానభానుసంభ
వాసంభేదసంభృతసబలతావిలాసభాసురసురాపగా
ప్రవాహసందేహకందళనంబులకు ననుగుణం బయిన
పరపున నిడుపాఁజులు గట్టి యిట్టట్టు చెదరక చెదల
నడచుచు వజ్రపురంబు చేరి తొంటియట్ల సకలజలా
శయంబుల విహరించుచుండె నందు శుచిముఖి కన్యాంతః
పురసరోవిహారసమయంబుల. ||105||

సీ. జలఖేలదంగనాకలకలంబులను మి
క్కిలి దవ్వు వాఱక నిలిచి నిలిచి
పడఁతు లొక్క రొకళ్ల పైఁ జల్లుజలబిందు
లొడలు సోఁకినఁ బోక యోర్చి మార్చి
యోలలాటలతమి నొండొరుఁ దఱుముచె
ల్వలఢాక కులుకక మెలఁగి మెలఁగి
లీలావతీహస్తలీలాబ్జకేసరం
బులకును బసి గొంచు మలసి మలసి
ఆ. క్రమముతోడ దనుజకన్యకాంతఃపుర
కాంతలకును బెదర కింత నంతఁ
జేరికలఁ జరించు టారూఢిఁగా నల
వాటు చేసికొనియెఁ బాటపమున. ||106||

శా. ప్రద్యుమ్నుండు ప్రభావతీరుచి కరూపబ్రహ్మమున్ హంసయో
షిద్యాధార్థ్యధురీణవాగుపనిషత్సిద్ధాంతమార్గానుసా
రోద్యత్ప్రజ్ఞను బల్మఱున్ మననసంయుక్తంబు గావించుచున్
హృద్యంబై యది యంతకంత కలరన్ నిల్పెం గడుం జిత్తమున్. ||107||

సీ. కనఁ డొద్ద నున్న వానిన వీరు వా రని
కనినఁ దదర్హవర్తనలు మఱచు
వినఁడు చెప్పినపల్కె వేమఱుఁ జెప్పక
వినిన నే మే మంటి రనుచు నడుగుఁ
జనఁ డెత్తు లిడక మజ్జనముఖ్యవిధులకుఁ
జనినఁ దబ్బిబ్బుగాఁ జలుపుఁ గ్రియలు
కొనఁడు నానాసేవకులసేవ లెవ్వియుఁ
గొనిన వీడ్పాటుగాఁ బనులు పనుచు
తే. శుచిముఖీవాక్యదర్పణస్ఫురితనిరుప
మానదనుజేంద్రకన్యకామణిమనోజ్ఞ
రూపరేఖావిలాససంరూఢ మైన
యాత్మ మరలింపనేరక హరిసుతుండు. ॥108॥

ఉ. ఉద్యదపేక్ష పక్షివనితోక్తులవెంబడిఁ జంచరీకచం
ద్రాద్యుపమానశోభకు సహస్రగుణంబుగ హెచ్చఁ గేశవ
క్త్రాద్యఖిలాంగలక్ష్మి మది కందిన యంతయునున్ నయించి యా
హృద్యతరాంగిమూర్తిసొబగెల్ల నొకింతగఁ జూచు నాత్మలోన్. ॥109॥

చ. మది గొనినంతమేరయును మాన కతం డుపమానకోటియొ
ప్పిద మఖిలంబు నిట్లు గడుఁ బెక్కుమడుంగులుగాఁ దలంచి
తత్తదవయవత్వసుస్థితికిఁ దార్పఁగ నమ్మదిరాక్షిరూప మె
య్యది యదియే కనంబడియె నచ్చపుబుద్ధికి లే వగమ్యముల్. ॥110॥

సీ. ఆరూపు మదిఁ జాల హత్తించు హత్తించి
యతివ యట్టిది గాక యనుచు మెచ్చు
మెచ్చి కల్గెను కోర్కి హెచ్చించు హెచ్చించి
యంతమే లె ట్లబ్బు ననుచు వగచు
వగచి నిట్టూర్పులు నిగిడించు నిగిడించి
తదవలోకము లేనిబ్రదుకు రోయు
రోసి దాని కుపాయ మాసించు నాసించి
కలఁక నేమియు దొరకమికిఁ గుందుఁ
తే. గుంది తలపోతలకు మదిఁ గొల్ల విడుచు
విడిచి దరిదాపు లేమిఁ బెన్వేతల మునుఁగు
మునిఁగి యెవ్వరు పిలిచినఁ గినియు మిగుల
హరిసుతుండు ప్రభావతీవిరహవశత. ॥111॥

శా. ధీమంతుండు పటుప్రతాపనయమైత్రీనిత్యనమ్రీభవ
త్సామంతుండు సుకీర్తిమౌక్తికమణిస్రగ్భూషితాశావధూ
సీమంతుండు విపక్షమంత్రిముఖరాజీవప్రభోచ్చాటనా
హేమంతుండు నిజస్తవానుకలనాహ్రీమంతుఁ డత్యంతమున్. ॥112॥

క. అబ్బాంబావరుఁ డఖిలక
కుబ్బాంధవరమ్యకీర్తికుఁడు సలిలీప
త్రాబ్జిందుసమప్రకృతి
క్షుబ్బోధమయాత్మతత్త్వకోవిదుఁడు మహిన్. ॥113॥

తరల. కుముదబంధునిభుండు పింగళిగోకమంత్రి యశఃకథా
సమదనల్పసభుండు వైదికశాస్త్రసింధునిరంతర

ప్రమథనాత్తశుభుండు సంతతభక్తియుక్తిసమర్చిత
ప్రమథలోకవిభుండు విత్తనిరంకుశప్రతిభుం డిలన్. ‖114‖

గద్యము. ఇది నిఖిలసూరిలోకాంగీకారతరంగితకవిత్వవైభవ పింగళియమరనార్యతనూభవ సౌజన్యజేయ సూరయనామ ధేయ ప్రణీతంబైన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం బనుమహాప్రబం ధంబునందుఁ ద్వితీయాశ్వాసము.

---

1. వికచములు = కచములు లేనివి, వికసించినవి. లోకమున నోటమిఁ జెందినవా రభిమానవంతు లగుదురేనిఁ దమప్రత్యర్థులను మరల సంపూర్ణపరాభవ మందింప గాఢప్రయత్నము కావించుటయు, నంతటిశక్తి సంపాదించుకొనువఱకు వారలఁ గదియఁ బోకుండుటయుఁ గలదు గావున నైల్యమునెడఁ దేండ్లు కచముల కోడిపోయి వానిజయించుతలంపున ముందు వికచము లగుపుష్పములయందలిమకరందమును గూడఁబెట్టుచున్న వని భావము. (తేనె తాఁకిన వెండ్రుకలు తెల్లనగునని లోకప్రతీతి.)

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

తృతీయాశ్వాసము

మద్భక్తివిశేష
స్థేమావిశ్రాంతవిహితశివతత్త్వకథా
మీమాంసుఁడు పింగళియమ
రామాత్యవతంసుఁ డపరహంసుఁడు దీప్తిన్. ॥1॥

వ. హరికుమారుం డొక్కనాఁ డేకాంతవర్తియు హస్తవిన్యస్త
గండస్థలుండు నగుచు ని ట్లని తలపోయం దొడంగె. ॥2॥

చ. కలుగునొకో కనుంగవకుఁ గొంతఁ గనుంగొను భాగ్య మెక్కడన్
గలిగెడుఁ దత్పురంబు చొరఁ గల్మియ దొడ్డఁట చొచ్చి చూడఁగాఁ
గలిగిన నవ్విలాసవతిఁ గౌఁగిటఁ జేర్పక యోర్చు టెట్లు నా
తలఁపుబడిం దదాత్మయును దార్కొన కె ట్లది సంఘటిల్లెడున్. ॥3॥

చ. శుచిముఖమాట యొం డరసిచూడఁగ నెంతయు నాసపా టొన
ర్చుచు మదిఁ ద్రిప్పుచున్నయది చూడ్కికి నన్నునె పోలువాని నా
రుచిరతరాంగిచిత్తరువురూ పొకటిన్ రహిఁ జూడఁ జెప్పెఁ ద
ద్వచనముచొప్పు నేమి నియతంబు సమాకృతు లెందుఁ గల్గవే. ॥4॥

చ. ఇది పదిలంబుగా నడుగ కే నపు డక్కట కోర్కి దాచి వ
ట్టిదొరతనంపునీటు ప్రకటించితిఁ బాపపులజ్జ నన్ను నో
రదిమె ననాదరంబు తెఱఁగై యది హంసికిఁ దోఁచెనేమొ ని
ల్వద మఱి యించు కైన గరుప ల్చవిగానికథ ల్చచింతురే. ॥5॥

ఉ. ఏ నొకయించుకంత మనసిచ్చినమాటలు పల్కకుండఁగాఁ
గాని మరాళి యద్దనుజకన్యకకైనను నొత్తి చూచి యే
మైన ననంగఁ బూను నని యాత్మకుఁ దోఁచుచునున్న దిప్డు కా
దేని ప్రసంగముం దిగిచి యేల నుతించుఁ దదీయరూపమున్. ॥6॥

మ. అటుగా కద్భుతరామణీయకగుణాఢ్యం బైనసద్వస్తువున్
బటువాచారసికు ల్ప్రసంగమయినన్ బారంబు ముట్టన్ రసో
త్కటతం జెప్పక మానఁజాల రనుపక్షం బొండు భావించినన్
ఘటియిల్లు న్వనీతాంగవర్ణనకు నిక్కం బన్యథా సిద్ధియున్. ॥7॥

చ. హరియును వాసవుండుఁ దము నంపినకార్యము హంసితానయై
ధరణికి డిగ్గి చెప్ప మదుదగ్రమనస్థితిఁ గాంచు టెన్న నా
సురరిపుఁ జంప నన్నునుపుసుద్దులు పుట్టఁగఁ బోలు నెల్లెడన్
సరసిజనేత్రుదక్షిణభుజంబవు నీ పని పల్కినందునన్. ॥8॥

ఉ. అన్నియు నేకవాక్యముగ నారయ నాసలు పెంచుపక్షమే
యున్నది కొంత మించి యిది యోజన సేయఁగ నాదురూపె యా
కన్నియచేతిచిత్రఫలకంబున నున్నది యెవ్వ రట్టిచో
నన్ను నెఱింగి వ్రాయననినన్ శివ వ్రాయుట వింటిఁ జొప్పడన్. ||9||

సీ. శివ నన్నె వ్రాసియిచ్చినపక్షమునను లే
ఖననిమిత్తము వేఱ కలుగు నొక్కొ
కలుగ దంతఃపురకన్య కిట్టిది భర్తృ
పరతఁ దక్క ఘటిల్లు టరుదు గాన
నది యట్లు యైనను దదభీష్టయువపరీ
క్షామాత్రఫలకమై జాఱు నొక్కొ
జాఱ దీశ్వరి యిచ్చె సత్కృప నని బాల
వేడ్కఁ జూచుటఁ జెప్ప వింటిఁ గాన
తే. నిట్టిగతిఁ జెల్వ కుమ వెడ్డు పెట్టు నొక్కొ
పెట్ట దది దా సృజించినబిడ్డ గాన
బొం కగుచు నంత కిదియ త్రోపువడు నొక్కొ
పడ దజుఁడు చెప్పె నని వినఁబడియెఁ గాన. ||10||

చ. మును తనసృష్టికామి నలుమోములవేలుపు చెప్పవింటి నే
ననుచు మరాళి పల్క నపు డక్కట యే నడుగంగ లేన యే
మని ననుఁ దిట్టుకొందు నజుఁ డట్టిప్రసంగపువేళ నవ్వరా
ననకు విభుం డితం డతఁ డనన్ వినఁబడ్డది యేమి గల్గెనో. ||11||

ఉ. వావిరి నవ్విలాసవతివార్తలపట్టున నేన్ని యెన్ని ప్ర
శ్నావసరంబు లైన నొకయర్థము నే నడుగంగ లేమి ని
చ్ఛావిముఖుం డితం డని ప్రసంగము వచ్చిన నూరకుండునే
మో వరటాలలామ యిఁక ముద్దియసన్నిధి నేమి సేయుదున్. ||12||

ఉ. పోవునొకో సరోజముఖిపొంతకు నింకొకమాటు హంసి దా
నావలనం దదిష్టవచనం బొకటే గొనిపోవఁ గానమిన్
బోవుట నిష్ఫలం బనుచుఁ బోకయె మానునొ కాక పోవునో
దైవతకార్యభారమును దద్వశ మైనది కొంత గల్గినన్. ||13||

క. తరుణికడ కంచ యేగతి
నరిగిన నాస గల దది మహామతి నాయం
తరగతిఁ గనదే వినదే
ధర నప్రతిషిద్ధ మనుమతం భవతి యనన్. ||14||

క. ఏపనియు లేక యుండిన
నాపడఁతుకఁ జూడఁ జనక హంసి నిలువ నె
ట్లోపెడును దానిఁ జూచిన
జూపఱకును వశమె తిరుగఁ జూడక యుండన్. ||15||

క. అని భావనాబలంబున
మనమున ఘటిత మగుమగువ మధురాకృతి య
క్కునఁ జేర్పఁ గడఁగి తత్తఱ
మునఁ గానక వెగడుపడుచుఁ బొదలు విరాళిన్. ||16||

వ. ప్రొద్దు గడపుట తద్దయం భరం బగుడు నుద్యానంబునకుం
జనియె నప్పుడు. ॥17॥

సీ. నిబిడంపుజిగితోడ నిండుపూగుత్తులు
బిగువుపాలిండ్లయొప్పిదము నెరప
నునుఁగెంపు గ్రక్కునూతనపల్లవంబులు
కరతలంబులసోయగంబుఁ దెలుప
నెలమిఁ బర్వెడునట్టియెలదీఁగియలసొంపు
సుకుమారబాహువిస్ఫురణ జరుపఁ
గడుఁ బేరెములు వాఱు గండుఁదుమ్మెదచాలు
కడకంటిచూపులబెడఁగు నడప
తే. విరుల తెలిడాలు చిఱునవ్వుసిరులఁ జిలుక
మధురసపునిగ్గు లావణ్యమహిమ గులుక
నతనిచూడ్కికిఁ జూడ నుద్యానభాగ
మంతయుఁ బ్రభావతీమయం బగుచుఁ దోఁచె. ॥18॥

ఆ. యువతిపై విరాళి యొక్కింత మఱతునో
యనుచు నాస నేఁగి యచట నతఁడు
మఱచెఁ దదితరంబు నెఱయంగ నిది సుమీ
యొకటి కోర వేఱ యొకటి యగుట. ॥19॥

వ. అతం డివ్విధంబునం బ్రభావతీవిభ్రమభ్రమవశంబున లత లతఁ
దప్పకుండఁ గదియం జనుచు. ॥20॥

సీ. తరుణికెంగే లంచుఁ దమిఁ బట్టి కటకటా
చిగురాకె యిది యంచుఁ జిన్నవోయి
వెలఁదిపాలిం డ్లంచు వెస నంటి చెల్లఁబ్రో
పూగుత్తులే యంచుఁ బొలుపు దఱిగి
చెలువపయ్యెద యంచుఁ జేసాఁచి యయ్యో ప
రాగోదయమె యంచు రహి దొఱంగి
రమణివేనలి యంచు రతికాంక్ష నొడిసి హా
తేఁటిమొత్తమె యంచుఁ దెల్లఁ బాఱి
తే. యకట యనిమిత్తకృపఁ దాన యరుగుదెంచి
హితవు నెరపెడిహంసితో హృదయ మిచ్చి
పలుకనికృతఘ్నునకు నాకుఁ బ్రాప్త మగునె
యట్టియువతిపొం దనుచుఁ దా నాత్మఁ గుందు. ॥21॥

వ. అంత నంతర్గతంబున. ॥22॥

తే. ఉవిద నాకుఁ బ్రాపించు టటుండ నిమ్ము
హంసి యిఁక నొకమఱి చూడ నబ్బునేని
నాదుకన్నులు కన్ను లెన్నంగ నేన
యగ్రగణ్యుండ ధన్యాత్ములందు నెల్ల. ॥23॥

ఆ. వచ్చునొకొ సురారివార్త చెప్పఁగఁ దాను
వచ్చి కడలఁ బోక యిచ్చటికిని
దెచ్చునొకో ప్రభావతీక్షేమవృత్తాంత
మాత్ర మయిన నంచమగువ నాకు. ॥24॥

చ. వినుకలిచేతనే విరహవేదన నామది నింత వర్ధిలెన్
గనుకలి నిట్లు చిత్రఫలకంబునఁ గాంచినయింతి నెమ్మనం
బునఁ గడు నింత కెంత పరిపూర్తి వహించునొ ఎంత నొచ్చునో
ఘన మని వింటిఁ జిత్తరువుఁ గన్గొనుప్రేమయు నేమి సేయుదున్. ॥25॥

ఆ. అందుమీఁద హంసి యరిగి నాతోడఁ దా
మాటలాడుటయును మద్విధంబుఁ
దెలుప నాస లేమి దలపోసి యె ట్లొనొ
చెలువ యకట యేమి సేయువాఁడ. ॥26॥

మత్త. అంచతొయ్యలి దేవతాపతియానచొ ప్పొసరించి యే
తెంచు టెన్నఁడు దానిచేత మదీయహృద్గతిఁ జెప్పి యేఁ
బంచు టెన్నఁడు గావున న్వెసం బత్రికన్ లిఖియించి యా
యంచ కిప్పుడు పంచెద న్సతి కంత దెల్పెడు నట్లుగాన్. ॥27॥

వ. అని తలంచి యాక్షణంబ శుచిముఖపేర లేఖ వ్రాసి యిది
గొంపోవువా రెవ్వ రని నివ్వటిల్లెడుచింత నంతరంగంబు
గలంగ నుద్యానమధ్యంబునకుం గ్రమ్మఱ నరుగుదెంచి
యత్తఱి నుత్తరంబు చనువాని నెల్ల నుద్దేశించి తద్దయు
దుర్గమం బైనవిరహార్తికతన వార్తాహరణయోగ్యాయోగ్య
వివేకంబు లేక యి ట్లనియె. ॥28॥

సీ. కృప నెఱిఁగింపరే కీరోత్తమములార
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
సదనుగ్రహమునఁ దుమ్మెదలార చెప్పరే
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
కరుణతో వినిపింపఁ గదరె కోయిలలార
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
తెలుపరే దయఁ జూచి మలయవాయువులార
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
తే. చలువ లొసఁగెడు మేఘరాజంబులార
యమలపక్షత నొప్పు రాయంచలార
నిలిచి నామాటలకు మాఱు పలుకరయ్య
వజ్రపురికిని బోయెడువారె మీరు. ॥29॥

క. అని పలుకుచున్న సమయం
బున నొకశుక మభ్రమార్గమున నేఁగుచు నా
తనిదీనాలాపంబులు
విని కారుణ్యమున నిలిచి విస్ఫుటభణితిన్. ॥30॥

ఆ. ఏను వజ్రపురికి నేఁగెడుదాన నా
వలనఁ గార్య మేమి కలదు నీకుఁ
దెలుపు మొకటిరెండుపలుకుల ముగియఁగా
ననుచుఁ బలుకుటయును యాదవుండు. ॥31॥

సీ. ఓపక్షివర విను మాపురి శుచిముఖి
యనుపేరి యొకరాజహంసి యుండు
నది యున్నచోటు నీ వరసి యాపత్రిక
యందింపవలయు మత్ప్రార్థనమున

నన విని యాచిల్క యట్ల చేసెద సహా
యంబు పోయెద మాట లాడ నాకు
లే దవకాశంబు లేశమాత్రంబును
నాదుపక్షంబులనడుమ లేక
ఆ. యొరుల కెఱుకపడక యుండునట్లుగఁ గట్టు
మతిరయంబుతోడ ననుచు నతని
దండ కరిగి నిలిచెఁ దడయ కాతఁడు నట్లు
చేసె నదియుఁ జనియె శీఘ్రగతిని. ||32||

వ. అంతకు మున్ను శుచిముఖియును నుచితప్రకారంబున నట్లు
తనబలఁగంబునుం దానును దానవాంతఃపురకామినీసమీప
సంచారపరిచయంబు సంపాదించుకొనుచుం గ్రమంబునం
బ్రభావతితోడి చెలిమి గలిగించుకొనుటకుఁ దఱి వేచియుండుఁ
గావున నది గనిపట్టుకొని యుండ నొక్కనాఁ డక్కలకంఠి
తొంటిసరసిపరిసరంబునం దమందకందర్పతాపశమనార్థంబుగ
రాగవల్లరి యను నెచ్చెలియుం దానును వచ్చి వనవిహా
రంబు సలిపె నప్పుడు. ||33||

సీ. అతివమందస్మితద్యుతిప్రసాదంబున
విరులపొండిమ యభివృద్ధిఁ గాంచె
సతికటాక్షశ్రీలసాహాయ్యకమునఁ దు
మ్మెదపిండుచెలువ మభ్యుదయ మొందె
జలజాక్షికరతలచ్ఛనియనుగ్రహమునఁ
జివురుఁగెంజాయ పుష్టిని వహించెఁ
దరుణినిశ్వాసగంధముప్రోది మలయవా
యువులనెత్తావి వైభవము చెందె
తే. నవి లతాంగికిఁ దోడ్తోన యార్తిఁ బెనఁచెఁ
బాటిలదె రజోమాలిన్యపల్లవత్వ
చాపంబుల కాధార మై పరఁగెడు
వారికిని మే లొనర్చినవారి కెగ్గు. ||34||

సీ. విరహిరక్తముతోడి మరునిబల్లెము లన
నెల్లెడ విలసిల్లుపల్లవములుఁ
బాంథమేదస్స్నేహభరితకామాస్త్రాళి
నా నొప్పుసరసప్రసూనములును
భావజుమిడివింటఁ బాఱునీలపుగుండ్ల
భంగిఁ జరించుపుష్పంధయములుఁ
జేతోజబలసముద్ధూతధూళి యనంగ
రాజిల్లుసుమనఃపరాగములును
తే. నసమసాయకజయబిరుదావళీప్ర
పాఠకరవందిజనఘనార్భటి యనంగఁ
గడు విజృంభించుశుకపికకలకలమును
నెలఁతకును గుండెదిగులు జనింపఁ జేసె. ||35||

వ. ఇవ్విధంబున నయ్యింతి తంతన్యమానకంతుసంతాప యగుచు
రాగవల్లరిం జూచి యి ట్లనియె. ||36||

మ. అకటా యిట్టిది ప్రొద్దు పుచ్చుట కుపాయంబే నిరోధంబ కా
క కడుం జాలు వనాంతఖేలన మిఁకం గన్నార మత్ప్రాణనా
యకురూపంబును జూచుచుండుటయె మే లామీఁద భావ్యర్థ మం
బిక యొక్కర్తె యెఱుంగుఁ దత్ఫలకమున్ బింబోష్ఠి తేవే వెసన్. ॥37॥

వ. అని తెప్పించి యప్పలకయందు నాత్మసంకల్పవాసనావిశేష
వశంబున ననేకవిధశృంగారభావచేష్టావిశిష్టతం గనుపట్టు నట్టి
లిఖితరూపయదుకులప్రదీపు నెదుర నుండియుం గ్రేడించియు
నిర్నిమేష యయ్యు నిమీలితాక్షి యయ్యుం గొంతతడ
వనేకభావంబు లావహిల్లం జూచి చూచి. ॥38॥

చ. అనయముఁ దృప్తిగావలయునంచు నజస్రము నెంత చూచినన్
గనుఁగవ కంతకంతకును గాటముగా నొకవింతవింతయిం
పు నెరపుచున్ననుం దరలిపోవఁగ నీ దిఁక నోర్వఁజాల నే
ననుచు రసోద్ధతిం గదియ నక్కునఁ జేర్చె నిజేశురూపమున్. ॥39॥

తే. చేర్చి యొక్కింతతడవు నిశ్చేష్ట యగుచుఁ
జొక్కి కనుఁగవ యరమోడ్చి శోభనాంగి
యంతఁ జిత్రరూపత మదియందుఁ దోఁపఁ
గమ్మఱఁగఁ బుచ్చి కనుఁగొంచుఁ గాంక్ష లడర. ॥40॥

ఉ. ఇట్టిమనోహరాంగుఁ డొకఁ డెందయినం గలఁడేని గల్గియుం
గట్టిగ నా కతండు బిగికౌగిటఁ జేర్పఁగ నబ్బునేని నే
నిట్టటు గొంచిన న్విడక యిష్టవిహారము లెల్లఁ గాంక్షఁ జే
పట్టి యొనర్చునేని రసభావము లెట్టివి యొక్కొ యత్తఱిన్. ॥41॥

క. అని యువ్విళ్లూరుచు మది
ననయముఁ దలపోయు నుస్సు రనుఁ గాంతాళం
బునఁ బొరలు నిట్టు విరహం
బున కోర్వక యవ్వధూటి బోటం బలికెన్. ॥42॥

క. ఉమసేవ యేను సలిపెడు
సమయంబునఁ గర్తృకర్మసాధనవైగు
ణ్యము లేమి గలిగెనో యి
ట్లమితవ్యథఁ దెచ్చి పెట్టె నాయమ నాకున్. ॥43॥

క. ఇటు గాక లోకముల నిం
తటి చెలువుఁడు గలఁడె గలిగినను సుబ్బదె యి
చ్చట నచ్చటఁ గలఁడని య
కట న న్నిట్లేచు టంబకరుణ తెఱంగే. ॥44॥

సీ. అని పల్కుపలుకు లాయవసరంబునఁ దత్స
మీపంబునం దనురూపగతిని
శుచిముఖ సంచరించుచు విని యిత్తన్వి
చిత్తంబు వడసి యేఁ జెలిమికలిమి
హత్తించుకొనుటకు ననుగుణం బగువేళ
యిదియ యటంచు నూహించి మదిని
దగునుపాయంబు వితర్కించి యపుడు య
దృచ్ఛనపోలె నా తెఱవయెదుట

తే. నడ్డముగ నల్లనల్లన యరుగుచు సవి
మర్శదృష్టినిఁ బలుమఱు మరలి మరలి
చిత్రఫలకంబువంక వీక్షించెఁ గొంత
సరిగడచుదాఁక నొక వింతసరణి మీఱ. ‖45‖

క. అపు డమ్మరాళిచందం
బుపలక్షించుచుఁ గపోలయుగ్మము దరహా
సపుఁగాంతిఁ దనరఁగా నా
చపలేక్షణ తనదుప్రాణసఖి కి ట్లనియెన్. ‖46‖

క. కఱదులపులుఁ గిది తా నే
మెఱుఁగునొకో తిరిగి తిరిగి యీఫలకముపైఁ
బఱపెడుఁ జూడ్కుల నా నా
మెఱుఁగుంబోఁడికి మరాళి మృదుమధురోక్తిన్. ‖47‖

వ. ఇ ట్లనియె నోపడంతీ నీ పలికినట్ల మాయట్టితిర్యగ్జంతువు
లేమియు నెఱుంగమి యథార్థంబ యైనను నేను నీచేతి
చిత్రఫలకం బబ్బ్రపడి చూచుటకుఁ గారణంబు వినుము
మున్నొక్కచోట నొక్కపురుషుం జూచి తత్సమానరూపుని
మఱి యెందునుం గానక యిప్పుడిందు నతనికైవడి దోఁచిన
నిది తదీయరూపం బెఱింగి వ్రాసినతెఱంగో యటు గాక యట్టి
వాఁడె వేఱొక్కఁ డెక్కడ నైనం గలిగెనో యని యించుక
విమర్శించి వీక్షించితి నన విని ప్రభావతి యద్భుతప్రమోద
సందేహంబులు డెందంబునం గ్రందుకొనుచుఁ గందళింప
నప్పులుగుం దప్పక చూచి యి ట్లనియె. ‖48‖

శా. ఏమేమీ యిఁకనొక్కమాటు చెపుమా యీవున్నరూ పిట్లయో
యే మైనం గలదో విభేద మిట ర మ్మీక్షింపు మింకన్ వచ
స్సామర్థ్యం బరయన్ మహాత్మ వని యస్మద్బుద్ధికిం దోఁచె దా
హా మాభావము గానలేవె మదిలో హంసీ భయం బేటికిన్. ‖49‖

వ. అనిన నది మదిరాక్షి నీక్షించి యి ట్లనియె. ‖50‖

క. నీ వనినయట్ల యేను భ
యావహులను గానివారి నాకృతిన కనం
గా వలఁతి నైనఁ బిలువక
యే వెట్టినె చేర నిరువు రేకత మాడన్. ‖51‖

వ. అనిన వెఱఁగంది యాయిందుముఖి సఖియునుం దానును
నొండొరులమొగంబులు చూచి నగుచుఁ జెవులకుం జవులు
మివుల నలవరించు గులుకుటెలుంగు గలకలికిపలుకులకె
వలచి మొలచుకుతుకంబున నతివశంవదహృదయ లై తమ
కిద్దఱకుం దాని పెద్దబుద్దులు సుద్దులు ముద్దు రప్పించుచుం
దద్దయు నుద్దీపితరాగంబు లగుచుండ రాగవల్లరి యాగఱు
వతనంబులాగు లేగరితలందును మున్ను కన్నవిన్నయవియె
దీనికఱదు లెంతయరుదులు చూచితే యంచు నాయంచపై
నాదరాహ్లాదమేదురనిరీక్షణంబుల నీక్షించి యోపక్షికుల
భూషణంబ నీభాషణంబు నిక్కంబ మిక్కిలి నక్కఱ పడి
వేఁడక ప్రోడ లగుగఱువ లిరువు రేకాంతమాడుచోటి

కేటికిఁ బోయెద రిది యట్లు గాదు గదా యే మొక్కసంది
యంబు నివర్తించుకొనం గోరి యిత్తఱి నత్యంతప్రార్థనంబు
గావించుచున్నవారము గావున నీకన్న యప్పురుషుని
యొప్పు నిప్పలుకపై వ్రాసినరూపంబుచొప్పు నొక్కటి
యగునో కాదో యాదండకు వచ్చి నిచ్చలంబుగాఁ జూచి
నిశ్చయించి చెప్పు మిప్పడుచు నేను నిట్టివాఁ డెందును లేఁడు
కలఁ డనువివాదంబునం బన్నిదంబు చఱచినవారము. ||52||

క. అనుటయుఁ బందెముకొఱకై
నను వేఱొకపనికినైన నా కది తెలియం
బని గలదె మీకు నాచే
వినవలసినయర్థ మరసి వినిపింతుఁ దగన్. ||53||

తే. అనుచు శుచిముఖి తనమాట కాపడంతు
లీక్షితాన్యోన్యవదన లై యెంతదూర
మరుగుచున్నది దీనివాక్యాశయ మని
మివుల వెఱఁగందఁ గొంతచేరువకుఁ బోయి. ||54||

క. సవిమర్శదృష్టి నాటిత
కవిధాన మొకింత నడపి కడుఁ బదిలముగా
వివరింప నతనిరూపము
యవు నౌ నది యిందు సందియము లే దనియెన్. ||55||

చ. అనుటయు రాగవల్లరి మహత్తరమోదవిశేషసంభ్రమం
బునఁ బఱతెంచి యప్పులుఁగుముద్దియఁదద్దయు ముద్దుగారవం
బును జిగురొత్త నెత్తుకొనిపోయి ప్రభావతిదండఁ బెట్టి యొ
య్యనఁ గొనగోళ్లఁ దత్తనురుహంబులు దువ్వుచుఁ గూర్మి నిట్లనున్. ||56||

ఉ. అంచవు గావు నీవు నను నారసి ప్రోవఁగ మూర్తిమత్త్వముం
గాంచిన భాగ్యదేవతవు గాని మదుక్తితెఱంగు నేఁడు గె
ల్పించితి వేజగంబునను లేఁ డిటువంటి మనోహరాంగకుం
డంచుఁ గలంచు నిజ్జలరుహానన మానక నాదుచిత్తమున్. ||57||

వ. అనిన విని ప్రభావతి నిజవయస్యం జూచి. ||58||

తే. రాగవల్లరి నీ వేల వేగిరించె
దింతమాత్రంబ చాలునే యాప్సితార్థ
సిద్ధి కతనిలక్షణము లీచిత్రమూర్తి
యందు నేమైనఁ గల వేమొ యడుగవలయు. ||59||

వ. అనిన విని యాహంసి యాచిత్రరూపంబు నిరూపించి ప్రభా
వతి నుద్దేశించి యి ట్లనియె. ||60||

ఉ. ఆరయ నింక నే మడిగె దల్లవె యాతఁడు శంబరుం ద్రిలో
కారిని ద్రుంచునప్పటిప్రహారకిణంబు లురంబునందు నా
హా రతికంకణాంకములు నల్లవిగో మెడయందు వీరశృం
గారకళాఢ్యు ని ట్లతని గట్టిగ నెవ్వ రెఱింగి వ్రాసిరో. ||61||

వ. ఈలక్షణకథనంబుచేత నతనినామజాత్యాదు లత్యంతప్రసి
ద్ధంబులు మీరు మీయంతనె యెఱింగెదరు గావలయు
నంతఃపురవాసినులు గావున నెఱుంగరో యని యెఱింగిం
చెద నంటినేని. ||62||

చ. ఎనయఁగ నెవ్వ రెంతమన సిచ్చి వచించిరి తాను వారితోఁ
బనువడనంతమాత్ర ప్రతిభాషణ మాడుట యుక్త మండ్రు మీ
కొనరఁగఁ బన్నిదంపుగెలుపోటలు దీర్పఁగ నిప్పుడేను జె
ప్పినదియ చాలు నింకఁ దలపెట్టుట చెల్లద యెక్కు డేమియున్. ||63||

తే. నీవ కద ప్రభావతి యన నిన్ను మున్ను
తరుణి నే వింటి రాగవల్లరియె బోటి
పేరు నీ విపు డన వింటి మీ రిరువురు
నీ యెఱుక మఱచెదరు సూ పోయి వత్తు. ||64||

ఉత్సాహ. అనుచు గగనభాగమునకు నంచ యెగయఁజూచిన
దనుజకన్యకాలలామ తనదు రెండుచేతులన్
వినయ మొప్పఁ బొదుగఁ బట్టి వేన వేలుభంగులన్
దనరఁ బ్రియము జెప్పుచును ముదం బెలర్ప నిట్లనున్. ||65||

సీ. నిద్దంపుఁబండువెన్నెల గాయుఱెక్కల
యొప్పు చూడఁగ నొక్కయుత్సవంబు
మెఱుఁగుఁదీఁగెలబాగు మించుపక్షాంతహా
టకరేఖ లరయ నొండొకప్రియంబుఁ
గమనీయ మగుమహాగమనగాంభీర్యాది
విలసనం బీక్షింప వేఱె యింపు
మాధుర్యధుర్యకోమలవచనామృతం
బనుభవింపఁగఁ గౌతుకాంతరంబుఁ
తే. గలుగఁ జేయుచు నువ్విళ్ళు గొలుపునీదు
సంగతి యొకింత గని యెట్లు జాఱవిడుతు
నింక రాగవల్లరి పేరు నీవు నిజము
ననఁగ నీతో నొనర్తు నెయ్యంపుఁజెలిమి. ||66||

ఆ. ప్రణయ మొప్ప మిగులఁ బ్రార్థించుచున్నట్టి
న న్ననుగ్రహించి నాదుచెలిమి
కొడఁబడంగవలయు నోహంసభామినీ
యనుచు వేఁడుకొనఁగ నంచ పలికె. ||67||

ఉ. ఇప్పుడు నీవు చెల్మికిని హేతువు గాఁగ గణించినట్టినా
యొప్పును గిప్పుఁ దా నెచట నుండు రహస్యవిచారవిఘ్న మౌ
టెప్పుడు నీకుఁ దోఁచె నపు డింతయు రోసెదు దీనిచేత మీ
యిప్పటిమంతనంపుఁబని యేమఱ కంపుఁడు పోయి వచ్చెదన్. ||68||

వ. అనిన విని రాగవల్లరి హంసీమతల్లికం జూచి యిట్లనియె. ||69||

క. పోయెదఁ బోయెద నం చి
ట్లోయంచలతల్లి యేల యుడ్డాడింపన్
మాయేకాంతపుఁబనికిని
నీయునికి విరోధి గాదు నిర్వాహకమున్. ||70||

వ. ఇదే నిమిత్తంబుగా సఖ్యంబు గావలయు నని ప్రార్థించెదము
గాని కేవలంబైన తావకరామణీయకంబునన కాదు నీదు
పలుకుందెరువులు పరికింప నిది నీవును దెలియుట విస్పష్టంబ
యైనను శుద్ధాంతస్థితిదోషంబునం జేసి యే మయి యీ
మాట మాటు పెట్టక గొబ్బునం జెప్పనేరకున్నవారము
చెప్పి వేఁడికొనక యేపనికిని నీవు చొరమి మొదలన పది
లంబుగాఁ దెలిపినదానవు గావున. ||71||

ఉ. వట్టిమఱుంగుఁ బెట్టి నుడువం బని లే దది యెల్ల భేరి జో
కొట్టుట కాక ని న్గెలువఁ గూడునె మాటల నీవు గంటి న
న్నట్టిశుభాంగుఁ డీరమణీయాసల కాస్పద మిప్పు డాతని
న్గట్టిగ నన్వయాదికథనంబునఁ దెల్పి యనుగ్రహింపవే. ||72||

తే. ఇప్పు డిది చెప్ప కెడ సేయు టీలతాంగిఁ
బ్రాణసంకటపఱుచు టోపక్షిరమణి
కావునను గావవలయు శీఘ్రంబ చెప్పి
వెనుక నెఱిఁగింతు నీకు మావృత్త మెల్ల. ||73||

వ. అనిన శుచిముఖ వచనవక్రత చాలించి యి ట్లనియె. ||74||

ఉ. అంతిపురంబుకన్యలఁట యాత్మతెఱం గభిధాప్రయుక్తి నొ
క్కింతయు నేర్పరింపరఁట యి ట్లన ని ట్లని నాకు నాకె య
ర్థాంతరము ల్గడించుకొని యంజకయెట్లు యువస్తుతు ల్పొపం
చింతునటంచు నుంటి నిఁకఁ జెప్పెద మీరలు గుట్టు దెల్పుటన్. ||75||

వ. అని పలికి ప్రభావతిం జూచి నీకు మనోహారి యైనయాపురుష
రత్నంబు తెఱంగు విను మని యి ట్లనియె. ||76||

క. భారతవర్షమునందున్
ద్వారక యనుపురము గలదు తద్వర్ణన వా
ణీరమణున కైనను దు
ష్పార మపారము సమస్తసౌభాగ్యములన్. ||77||

ఆ. ఏను దానిమహిమ నా నేర్చినంత వ
ర్ణింతుఁ గొంత యని తలంతు నేని
నీవు ప్రకృతయువకథావిలంబమునకు
నోర్వ వేమొ యది యటుండనిమ్ము. ||78||

క. నా విని నీ కిది చెప్పం
గా వలయునె యెందు మిగులఁ గతరాజవు నీ
వోవరటారత్నమ యని
యావనితలు నవ్వ నవ్విహగి యి ట్లనియెన్. ||79||

ఉ. ఆనగరంబునన్ యదుకులాభరణం బగుమర్త్యజన్మమున్
బూనినసర్వభద్ర పరిపూర్ణుఁడు కేశవుఁ డుండు నాథుఁడై
యానలినాక్షు షోడశసహస్రవధూప్రియు మిక్కిలి న్గుణ
శ్రీ నలరించి యష్టమహిషీజను లెంతయు మింతు రున్న తిన్. ||80||

ఆ. అందు నగ్రగణ్య యై యొప్పు రుక్మిణి
నామధేయ యొకతె యామగువకుఁ
బట్టి యొకఁడు గలఁడు ప్రద్యుమ్ననాముఁ డా
యనఘురూప మిది సుధాంశువదన. ||81||

ఉ. శౌర్యమయుం డతండు భుజసత్త్వనిధానము కాంతిరాశిగాం
భీర్యపుఁబ్రోక సత్కళల పెన్గని రూపము దాల్చినట్టి యౌ
చార్యము పెక్కులేటికి నుదాత్తగుణోదయ మాయపూర్వసౌం
దర్యత కెంత యెంత యుచితం బగు నంతయుఁ గల్గి శోభిలున్. ||82||

వ. అని చెప్పిన. ||83||

శా. సంతోషం బపు డాత్మఁ బిక్కటిలుచున్ సర్వంకషంబై శరీ
రాంతర్భాగముఁ బట్టఁ జాలక నిలింపారాతిరాట్కన్య క
త్యంతంబు న్వికసిల్లఁ జేసె ముఖపద్మంబు న్ద్విపాశిక్షఁ ద
త్కాంతారత్న మొనర్చునట్టి యపహిత్థాయత్నము న్మీఱుచున్. ||84||

మ. ప్రమదం బొప్పఁగ రాగవల్లరియు నాపద్మాననం జూచి చి
త్రము నీకిచ్చిన దేవివాక్యమునకున్ దార్కాణగా నామజ
న్మములు న్వింటిగదమ్మ తద్వసతియున్ సంసిద్ధి యయ్యెంగదా
కమనీయం బగునీమరాళికృప నింక న్మాను మాందోళమున్. ||85||

వ. ఇమ్మరాళబాలిక యాలాపచాతుర్యంబు చూడఁ గడమకా
ర్యంబును సాధించి పెట్టునట్టి దిట్టతనంబు గానిపించుచున్నది
మొదలనుండియు సకలకళల సడిసన్నఁ జదురులప్రోదిఁ
బెరిఁగినది గాఁబోలుఁ గాలిపెండెరంబు నొక్కటి గలిగి
యున్నది యని తదక్షరంబు లీక్షించి చదువుకొని యాబిరు
దంబునకు నరుదుపడి యాహంసివలనం దజ్జన్మనామవిద్యా
భ్యాసాదులు విని మనంబునం గడు ముదం బందుచుం
బ్రభావతిం జూచి యోచెలువ మనకొదవ లన్నియుం
దీర్చుటకు శరణం బింక నిదియకాని వేఱొండు గాన మని
పలికి యావులుఁగుఁజెలువకుం దనచెలికత్తె కలతెఱంగు
సకలంబునుం జెప్పి తదాది గా నప్పటితుదకు ముదిత కొద
వినమదనావస్థ లెల్ల సవిస్తరంబుగా వినిపించి యింతకుం
దెల్లంబుగ నీపల్లవాధరయాకారంబు పరికించి చూడు మని
యి ట్లనియె. ||86||

సీ. నెలఁతముక్కరయందు నీలంబు గాదు సూ
తెలిదళుకొత్తుముత్తియము గాని
యువిదసందిళ్ల బాహుపురులు గావు సూ
మితి చూడ నిడినయూర్మికలు గాని
సుదతిపాలిండ్లఁ గస్తురినల్పు గాదు సూ
కనుదోయికాటుకకప్పు గాని
రమణికర్ణికల వజ్రపుదీప్తి గాదు సూ
ప్రాఁగెంపుఁదునుకలరంగు గాని
తే. యూర్పువేఁడిమిఁ గృశత బాష్పోదయమున
గండపాండిమఁ దత్తత్ప్రకారములను

గానఁబడియెడు నోవిహంగమపురంధ్రి
యింక నీచేత నున్న దీయింతిబ్రదుకు. ||87||

చ. అరయఁగఁ దల్లి కక్క చెలియండ్రకుఁ దక్కను గల్గినట్టిచు
ట్టరికమువారికి న్నెరయ డాఁచు రహస్యము లీనిజాంతర
స్మరవికృతిప్రవర్తనలమాటలు వీని వినంగ నాప్త లై
పరఁగెడునెచ్చెలుల్ చెలికిఁ బ్రాణము లిచ్చిన నప్పు దీఋనే. ||88||

సీ. కావున నోహంసి నీ వెఱుంగనిసఖీ
ధర్మంబు లేదు విద్వజ్జనంబు
సఖ్యంబు నెంచును సాప్తపదీనంబు
గాఁగ నట్లౌట వేగంబ యరిగి
యదుకుమారకునకు హృదయంగమముగ నీ
యతివసౌందర్యాదు లభినుతించి
యేతన్మనోరథం బీడేర్పవలయు నీ
వని పల్కుటయును నాహంసరమణి
తే. యతనియొద్ద నీయంగనయంగకముల
చక్కఁదన మెల్ల నొక్కప్రసంగవశత
నేను మున్న వర్ణించినదానఁ దత్ప్రి
సంగ మెయ్యది యంటేని సకియ వినుము. ||89||

ఉ. ఏ నిట మున్ను నివ్వనరుహేక్షణఁ గన్గొని చన్నదాననై
యానరవర్యుఁ గాంచి యరుదైనతదాకృతిశోభ కెన్న జో
డైనది యావిలాసవతియాకృతిచెల్వమ కావునం దలం
పైన వచింపఁగా వలసె నాతనియొద్దఁ బ్రసక్తి వెంబడిన్. ||90||

క. వచియించిన నౌ గా దను
వచనం బపు డేమియు నుడువకయుండె నతం
డచలస్థితి నాకును నది
య చాలు నప్పటికి నేతదర్థ మెఱుఁగమిన్. ||91||

క. అన విని మనసు చివుక్కరు
మనఁగఁ బ్రభావతి వివర్ణ మగువదనముతోఁ
గనుపట్టుడు నింతనె ముగి
సెనె కార్యం బేల యింత చింతిల ననుచున్. ||92||

వ. అద్దనుజరాజకన్యక నూరార్చి హంసి యి ట్లనియె. ||93||

మ. అతివా ని న్విసిపించువేళఁ బ్రతివాక్యం బేమియు న్లేమిఁ ద
ద్రతికాంతున్ వెసఁ దెత్తుఁ బంపుమని పంతంబాడుకోరాదుగా
ని తగం దెచ్చెద నిశ్చలం బయినపూన్కి న్సిద్ధగంధర్వదై
వతదైత్యాదికులంబులం దొకని నెవ్వాని న్మదిం గోరినన్. ||94||

తే. తాను జెప్పినవానిని మాని యితర
పురుషు నేఁ గోర నుమచిత్తమునకు రాదొ
యనవలదు భక్తపరతంత్ర కాభవాని
కరయ భవదిష్ట మెయ్యది యదియ ప్రియము. ||95||

వ. కావున సందిగ్ధఫలం బయిన ప్రద్యుమ్నవాంఛ విడిచి దేవ
దైత్యసిద్ధవిద్యాధరగంధర్వాదులందు నెవ్వఁడు గా
వలయు నన్న నతని నతనుపావకప్రజ్వలనధాయ్యామంత్రా
యమానం బయిన తావకీనసౌందర్యసంపత్సహస్రతమభాగ
కథనమాత్రంబున నపాస్తధైర్యుం జేసి తెచ్చి నీకుఁ గింక
రుం గావించెద నీ వించుకయు నీరామణీయకమహిమ యెఱుం
గవు గాన యిది వినిన మదనవశంవదహృదయుండు గాని
వాఁడునుం గలండె యదుకుమారుం డొక్కరుండ యనుప
మేయరూపలావణ్యగర్వంబునం గన్ను గానకున్నవాఁడు
గావలయు నతం డట్ల యుండనిమ్ము తత్సమాను లనరాదు
గాని నానాభువనసంచారిణి నైన నాకు నక్కడక్కడ మిక్కిలిం
జక్కని కొమరుఁబ్రాయంపుఁగొమరు లెంద ఱెంద
ఱైనం గనంబడుదురు వారల నందఱ లిఖించి తేవలసి
వచ్చినం దెచ్చెద నిచ్చకు మెచ్చువచ్చినవాని వరియింపు
మనిన నమ్మాటలు పెడచెవులం బెట్టి యొక్కింతతడవు
చింతించి కటకటం బడుచుఁ బ్రభావతి యి ట్లనియె. ‖96‖

మ. చిరకాలంబునఁబట్టి యేను మదిఁ గాంక్షింపం బ్రియోదంత మి
ట్లరపదార న్వినిపించి ప్రాణసఖివై హంసీ తుదన్ యుక్తమే
విరసంబైనవచఃప్రపంచనముచే వేపంగ నిందాఁక నిన్
సరసత్వంబునఁ బ్రౌఢవంచు మదిలోఁ జాలంగ నే నమ్మితిన్. ‖97‖

తే. వజ్రనాభుండు మును స్వయంవరపువిధికి
నను నియోగించి దేవగంధర్వసిద్ధ
యక్షవిద్యాధరాదుల నసురవరుల
విశదముగ వ్రాసి చూపించె వేఱువేఱ. ‖98‖

క. వారలలో నెవ్వానిం
గోరెడునందాఁక లేదు కొలుపద యుల్లం
బారసి చూడఁగ నైనను
బ్రారబ్ధం బెట్టు లున్నయదియొ యెఱుంగన్. ‖99‖

చ. జనకుఁడు నప్పు డీసకలసద్గుణపూర్ణుని వ్రాసి చూప నా
కనుపఁడు వ్రాయునంతటి సమర్థులు లేమినొ తా నెఱుంగఁడో
మనుజుఁ డటంచుఁ గైకొనఁడొ మత్కులవైరితనూజుఁడంచు మా
నెనొ యెఱుఁగన్ సురారికులనిర్మథనుండని విందుఁ గేశవున్. ‖100‖

చ. అది తలపోసి కుందఁ దగునా యదునందనునందు నున్ననా
మదితెఱఁగున్ జగజ్జననిమాటలుఁ జెప్పఁగ వించు శంకచే
సెదు పురుషాంతరానుమతి చేకుఱునో యని నీకు నింక నా
హృదయములోఁతు గానఁబడ దే నెఱిఁగింతుఁ బ్రతిజ్ఞ యొం డిఁకన్. ‖101‖

క. విను ప్రద్యుమ్నునిఁ దక్కన్
మనమున నే నొరు వరించుమాట విడుపు మా
ఘనుఁ డొల్ల కున్నఁ జెందుదు
మనసిజశిఖిఁ దనువు వ్రేల్చి మఱునటిమేనన్. ‖102‖

ఉ. ఈతుదిపక్షమే మదికి నిప్పుడు నిశ్చిత మె ట్లటన్న ము
న్నాతఁడు వించు నాకథల కట్టిటు పల్కమి గాక తద్గళ

ద్యోతితకంకణాంక యగుతొయ్యలి నొక్కతెఁ గల్లఁ జెప్పి తి
వేతప మాచరించెనొకొకొ యిందులు కారతిప్రాగ్భవంబునన్. ॥103॥

వ. అని తదీయం బయినసతీవాల్లభ్యంబునకు ముచ్చటపడుచు
నొక్కింత తలపోసి. ॥104॥

సీ. ఆరతికిఁ గరంబు లైతిరే నవ్విభుఁ
గౌఁగిలింపఁగ నబ్బుఁ గరములార
యాయింతికిఁ గుచంబు లైతిరే నతనివ
క్షోనిపీడన మబ్బుఁ గుచములార
యాలతాంగికిఁ జెక్కు లైతిరే నారమ్య
శీలుచుంబన మబ్బుఁ జెక్కులార
యానెలంతకు వీను లైతిరే నాకళా
విదుమంతనము లబ్బు వీనులార
తే. యట్లుగా నోఁచ కేల నాకైతి రకట
యని నిజావయవంబుల కాత్మ వగచు
బాల్యమునఁ దన్ను రమణసౌభాగ్యకలిత
యనినసాముద్రికులమాట లరసి తిట్టు. ॥105॥

వ. ఇవ్విధంబునం బెద్దయుం బ్రొద్దు విరహవేదనాదోధూయ
మానమానస యగుచు నుండి యంతట శుచిముఖిం జూచి
యి ట్లనియె. ॥106॥

సీ. ఓహంసి నిన్ను నే నొక్కటి తుదమాట
యడిగెద నీహృదయంబునందుఁ
గలయట్లు చెప్పుమీ కల్ల లాడిన నీకు
నాతోడు సుమ్ము ప్రాణసఖి వీవు
తడయక ప్రద్యుమ్నుకడ కింక నొకమాఱు
పోయి దుస్తర మైననాయవస్థ
చెప్పి చేరికఁ గొంత చేయవచ్చునొ రాదొ
యీదురాశాపాశ మెందుఁ దెగని
తే. బంధ మై ప్రాణముల వెలువడఁగ నీక
యాఁగి పెంచెడు మదనాగ్ని నహరహంబు
నీవు చని యవుగాములు నిశ్చయించి
యాశఁ దెగఁగోయు మదియ మత్ప్రాణరక్ష. ॥107॥

వ. అనుటయు నాతరుణికిం గల హరితనయవరణానురాగం
బెవ్వారికి నవారణీయం బనియును నింక నియ్యాస చెడ
కుండ నిర్వహింపక తడసినం గడు నెడరు వాటిల్లఁ గార్యంబు
దప్పు ననియు నిశ్చయించి యంచ యి ట్లనియె. ॥108॥

చ. మదితమిఁ జూడఁ గొన్ని వెడమాటలు పల్కితి నీవు నమ్ము మే
నిదె భవదీశుఁ దెత్తు నపుడేమి పరాకున మాఱు పల్కఁడో
సుదతి యెఱుంగఁగాని యిఁకఁ జూడుము తావకరూపవైభవా
భ్యుదయము విన్కలిన్ బ్రియము పూని యతండు విరాళిఁ గుందెడున్. ॥109॥

వ. దీనికి నిమిత్తంబును దైవనియమంబు గల దది విను మెఱిం
గించెద. ॥110॥

తే. బ్రహ్మకును సరస్వతికిని బ్రణయకలహ
మయ్యె మును పొక్కనాఁ డపు డబ్జభవుఁడు
తద్విరహపీడ సైరింపఁ దరము గాక
వాణిఁ దేర్పఁ దదాప్తు లెవ్వారొ యనుచు. ||111||

క. ఆరసి ననుఁ బిలిపించెను
శారదకడ నప్పు డేను సరసక్రీడా
చారసచివత్వమున సం
చారముఁ గావించు చునికిఁ జంద్రనిభాస్యా. ||112||

వ. అట్లు పిలిపించి నన్నుం దనపొలఁతిపొలయలుకం దీర్చుటకుఁ
బనుపుచుండి యద్దేవి నుద్దేశించి. ||113||

సీ. నీసుప్రసాదసన్నిధిమహత్త్వమ సుమీ
నిగమరాశి ముఖస్థ మగుట నాకు
నీవిలాసమచర్చికావిశేషము సుమీ
సంగీతసాహిత్యసౌరభంబు
నీకటాక్షశ్రీవిపాకభేదమ సుమీ
వేణువీణాదులరాణ లెల్ల
నీ వనుగ్రహలీలఁ గావించుటన సుమీ
యఖిలలోకవ్యవహారసిద్ధి
తే. కావున నొకింత యోవాణి నీ వలిగిన
నొకవినోదంబు నొదవ దే నోర్చు టెట్లు
విరహ మేకాంతదాస్యకింకరునియందుఁ
గరుణ లే కింతతడ వలుగంగఁ దగునె. ||114||

క. అని యేఁ దనుఁ గడుఁ దూఱితి
నని మత్ప్రియకడకు నేఁగి హంసి పలుకుమీ
యనుచు నపు డంతకంతకుఁ
దనరు మనోజార్తిఁ గరముఁ దప్తుం డగుచున్. ||115||

తే. ఏలరా మన్మథుఁడ నన్ను నింత యేచు
టేమి మేలు రానున్నవి యిట్టిపాట్లు
నీకు నిఁకఁ బ్రభావతి యనునెలఁతపై వి
రాళి కారణముగ వేగిరంబు వలదు. ||116||

క. నా విని యేను రతిప్రియు
భానము న ట్లపహరించుపాటిది యైన
న్నీ వనిన వనిత యెక్కుడె
లావణ్యాదులను రతివిలాసిని కనుడున్. ||117||

క. రతిరూప మెక్కడ ప్రభా
వతిరూ పెక్కడ విమర్శవంతులు దెలియన్
రతిసాగుకంటెను బ్రభా
వతిపస ముమ్మడి నలుమడి వాసి మరాళి. ||118||

వ. ఆ ప్రభావతీరూపంబును మదీయసృష్టియం దతిదుర్లభం బది
పార్వతీవరప్రసాదజనిత యై పొలుపొందు నని పలికి నిజాం
గనారోషంబుఁ దీర్చుటకు సత్వరంబుగాఁ బనిచిన నే నతని

కాలవిలంబనాసహిష్ణుత్వంబు దెలిసినదాననై యప్పు డేమియు
నడుగ వెఱచి యరిగితి మఱియుఁ గ్రమక్రమంబున నట్టి
ప్రభావతివి నీవ యని నిశ్చయించితిం గావున నీవల్లభుండు
భవదాయల్లకభరంబునం బరితప్తుం డగుచు నిన్ను వరియిం
చుటకు నీకంటెను వేగిరించు నని తోఁచుచున్నయది రతీ
విలాసంబును దదంతరాయంబు సేయం జాలదు నీవు సకల
సంశయంబులు నుడిగి సుఖం బుండు మనిన విని యద్దను
జేంద్రనందన తనడెందంబున సందియంబు నొందుచు రాగ
వల్లరిమొగంబు చూచుటయు నది తదభిప్రాయం బెఱింగి
హంసి కి ట్లనియె. ‖119‖

తే. ఏమిటికి హితవుగఁ జెప్పి యెందు నదికి
తచ్చెరువు నీదు మాట లోయంచగరిత
కాముఁడు ప్రభావతీకాంక్షఁ గలఁగెనేని
మనచెలియ కిష్టుఁడు విరాళి గొనుట యెట్లు? ‖120‖

మ. అనిన న్నవ్వి మరాళి యి ట్లనియెఁ జెల్వా కాముఁ డన్వాని మీ
రును విన్నారు గదమ్మ యాసకలసద్రూపోపమానత్వశో
భనకీర్తిప్రథితుండు తొల్లిటిసురూపశ్రీఁ గడు న్మించుచె
న్నొనరం బుట్టినవాఁడు రుక్మిణికిఁ బ్రద్యుమ్నుం డనం బుత్త్రుఁడై. ‖121‖

క. అని నిజశంకల కన్నిటి
కినిఁ బరిహారములు చెప్పి గెంటక యుండన్
దనయాస నిలుప దితిసుత
తనయ రమణుఁ గలయ మిగులఁ దమకించుమదిన్. ‖122‖

వ. హంసిం జూచి. ‖123‖

సీ. నీ చెప్పినట్ల యిన్నియునైన మొదలఁ ద
త్పుర మెంత దవ్వొ నీపోవు టెపుడు
పోయి వేళ యెఱింగి పొసఁగ నవ్విభున కీ
దృశ మైననాకోర్కిఁ దెలుపు టెపుడు
తెలిపిన నేవిఘ్నములకు లోఁబడక నా
పై నతఁ డనుకంపఁ బూను టెపుడు
పూని తా నిచటికి రా నొక్కనెపమున
గురునాజ్ఞ దొరకించుకొనుట యెపుడు
తే. వట్టి పెనుమచ్చరపురాళి వజ్రనాభుఁ
డస్మదిచ్ఛకు ననుకూలుఁ డగుట యెపుడు
విరహవారిధి నేఁ గడవెళ్లు చెపుడు
వలవనిదురాశలను గుమారిలుటె కాక. ‖124‖

క. అని తాల్మి వదల విడుచుచు
ఘనముగఁ బ్రజ్వరిలుదర్పకజ్వాలనముచే
ననయము శోషిలి చెలి లో
చనముల వెడలించె మోవిసరసత యెల్లన్. ‖125‖

క. అట్టియెడఁ గట్టెదుర నొక
చెట్టున నురిఁ దగులుపడిన చిలుక వెఱపుతో

ని ట్టటు ఱెక్కలు తటతటఁ
గొట్టుకొనుచు నెగయఁ బెనఁగఁ గోమలి కనియెన్. ॥126॥

క. కని ఘనసంభ్రమమున ది
గ్గున లేచి దయాకులం బగుమనోవృత్తిన్
దనతోఁ జెలియున్ హంసియుఁ
జనుదేరఁగఁ దానిఁ జేరఁ జనియె రయమునన్. ॥127॥

క. చని చిలుకఁ గదలకుండఁగ
ననువునఁ దాఁ బొదుగఁ బట్టి యంఘ్రియురి వద
ల్చిన నది రయమున నబ్బా
మిని కే ల్విడిపించుకొనుచు మింటికి నెగసెన్. ॥128॥

వ. అప్పుడు. ॥129॥

మ. శుక్లపక్షంబులలోననుండి తదతిక్షోభంబునం జాఱి ప
త్రిక పడ్డన్ వెఱఁగంది యిట్టు లను దైతేయాధిపాంతఃపురం
బకటా చోద్యము చూచితే యిది కడు న్గాంసీవిచార్యంబు కొం
కక యిందెవ్వరి కెవ్వ రంపిరొకొ చిల్కం బట్టి తే నోపుదే. ॥130॥

తే. అని ప్రభావతి పల్కిన హంసి యపుడ
కూడఁ జని పట్టి తెత్తుఁ జిక్కుపడ కెంత
దవ్వు పాఱెడు ననుచుఁ బంతమునఁ బఱచె
శీఘ్రగతి నింత నంత నాచిలుకఁ దగిలి. ॥131॥

ఉ. అంతఁ బ్రభావతీసతి వయస్యఁ గనుంగొని యింతి చూచితే
యెంతటిచోద్యముల్ మొదల నిక్కడ ని ట్లురు లెవ్వ రొడ్డిరో
వింత యటన్న నీచెవికి వేఁడిగఁ బల్కుపికాళిఁ బట్టి శి
క్షింతునటంచు నేఁ గడఁగి చేసినత ప్పిది యొప్పు నోర్వఁగన్. ॥132॥

క. చిత్రము మిక్కిలి నిపు డీ
పత్రిక చందంబ యోప్రభాతాబ్జలస
న్నేత్ర యది చూత మనుచున్
బత్రిక పుచ్చుకొని విచ్చి భాసురఫణితిన్. ॥133॥

సీ. "శ్రీమత్సరస్వతీరామాకృపాసంప్ర
యుక్తోపమాతిశయోక్తికామ
ధేనుసద్బిరుదాంకదివ్యమంజీరసం
శోభితపాదకు శుచిముఖికిని
బ్రద్యుమ్నుఁ డూర్జితప్రణయపూర్వకముగా
ననిపినయట్టిరహస్యలేఖ
ప్రప్రభాభావతిఁ బలుదెఱంగుల నీవు
వచియింప" నని చదువుచునె యుబ్బి
తే. సంతసము నాపఁజాలక చంక వైచు
కొనుచు నొకదాఁటుగొని నిన్నుఁ గూర్చి కాంతుఁ
డనిపినట్టిపత్రికయె కదమ్మ భాగ్య
వతివి నీ వని చెలి ప్రభావతిని బల్కె. ॥134॥

చ. పలికిన నట్ల యున్నదియె పత్రికలో నడకించెదో ననున్
జెలి యిటు చూపుమా యనుచుఁ జేరఁగఁ బోవుచుఁ జేయి సాఁచె నా
యలినిభవేణి తత్సఖియు న ట్టిటు పాఱుచు దేవునాన యేఁ
గలయది యంతయుం జదువఁగా విను చూచెదు కాని నావుడున్. ||135||

ఉ. ఆవిధిఁ దప్పకున్నఁ జెలియా ననుఁ జేకొను టెట్లు ప్రప్రభా
భావతి నాఁగ నెవ్వతయొ పత్రిక యింకను లెస్స చూడు నా
కీ వల దన్న నెఱుఁగవే భవదాఖ్యయె కాదె యిట్లుగా
నోవనజాక్షి వర్ణపునరుక్తిగ వ్రాసినవాఁడు భ్రాంతిచేన్. ||136||

వ. అనుటయు. ||137||

క. ఎట్టటు కాని మ్మది యిఁక
నట్టిటు పాఱక మృగాక్షి యవలఁ జదువు మే
నిట్టే యుండెద నావుడు
గట్టిగ నట్లేని వినుము కడమ చదివెదన్. ||138||

వ. అని ప్రథమశ్రుతాంతంబు నందుకొని యి ట్లని చదువం
దొడంగె. ||139||

సీ. "ప్రప్రభాభావతిఁ బలుదెఱంగుల నీవు
వచియింప నపుడు నిర్వచనవృత్తి
నే నున్కి కల్లగు ట్టింతియె కాని యా
యింతియంగము లెవ్వి యెట్లు చెప్పి
తని యెల్ల నట్ల నాయాత్మఁ దద్దయుఁ బడి
యచ్చున నద్దిన ట్లమర నంటి
మలిచినగతిని మిక్కిలి దృఢత్వముఁ జెంది
స్వగుణసంపద్గౌరవమున నేమొ
తే. యూఁది బడలించుచున్నవి యోమరాళి
యధరసుధఁ చేర్చుమని వేఁడుమా మృగాక్షి"
నని చదువునంత గొబ్బునఁ జని సురారి
పుత్త్రి సఖిచేతిపత్రికఁ బుచ్చుకొనియె. ||140||

ఉత్సాహ. పుచ్చుకొనుడుఁ బెనఁగఁబోక బోటి చేయి వదలి పో
నిచ్చి నాకుఁ జదువఁ దగద యింతనుండి మిక్కిలిన్
బచ్చిగాఁగ వలపు తేటపఱిచి వ్రాసినాఁడొ నీ
యిచ్చఁ జదువుకొనుము వెనుక నిపుడు దాఁచి నావుడున్. ||141||

వ. ప్రభావతి భావంబునం గోపలజ్జాలోల యగుచు లేఖ నలిపి
వేయం బోయిన రాగవల్లరి పెక్కాన లిడుచుం బడుచుఁ
దనంబును మనంబున నింతఘనంబుగాఁ బూనియున్నదానవె
దానవేశ్వరతనూజా నీయోజ మేలు మేలు బాలుం బది
వేలు వచ్చె నా చేతికిఁ దెమ్ము తేవేనిం బదిలంబుగాఁ
బొదివి దాఁచుము మొదల నీయాకునకు నీకుం బని యేమి
యామహామహుండు శుచిముఖిపేరం బుత్తెంచినాఁ డింతియ
యాశకుంతకాంత చూచుకొనకుండ మనలో మనమె
యడంచిన నది యె ట్లుండు మనము దానితోడం జేసిన
ప్రాణసఖ్యం బెట్టిది యగు గట్టిగ నింతపట్టు నీవ భావించి
కొను మదియునుంగాక నీపోకడమాలినతనం బేమి చెప్ప

వల్లభుండు వాల్లభ్యంబు నెఱపి యనిపిన పత్రిక భాగ్య
వతులు కులదేవతంబలెఁ బూజించి దాచుకొనుట యెప్పుఁ
గాక యిట్టట్టు సేయుటకంటె నమంగళంబు గలదే యని
యదరవైచియు బుజ్జగించియు బోధించియు వారించె నంచయు
నించుకదవ్వునన చిలుకం గూడ ముట్టి పదంబులం బొదిగి
పట్టిన నది యిట్టు నట్టుం బెనంగుచుం గీచు కీచు మని
యఱచుచుం జరణంబులు గఱచుచు రాక చీకాకు పఱిచిన
రేసి యోసి గడుసుంబులుంగ యెలింగించి చావక వేవేగ
నావెంట రమ్ము ఱెక్కలలో దాఁచుకొని యెక్కడెక్కడి
లేఖ లెక్కడికి నడుపుచున్నదానవు రక్కసులఱేని యాఁడు
బిడ్డ నిన్నుం బట్టి తెచ్చునంచాఁక నదె కదలకున్నది యనిన
నది యి ట్లనియె. ||142||

క. చంపినఁ జంపుము న న్నటు
గొంపోకుండినను జాలు కొసర కదయతన్
జంపిన న న్నొకటిన మఱి
కొంపోయిన నెంద ఱె ట్లగుదురో యెఱుఁగన్. ||143||

వ. అనుటయు. ||144||

క. నీను విడిచినఁ గొంపోయినఁ
బనికొదవలు లేమి సరియె పత్రిక చేఁ జి
క్కినయది నీ వింక నీడిగి
లిన నొచ్చుట మీఁది మిక్కిలి వివేకింపన్. ||145||

తే. వచ్చితేనియు విను ప్రభావతిమనమున
కెట్టిగతి నైన దయపుట్ట నేను జెప్పి
నిన్ను విడిపింతు ననుచుఁ దన్విడక బలిమి
గొని చనంగ మరాళి కి ట్లనియెఁ జిలుక. ||146||

ఉ. ఏల చలంబు నీ వడిగెదేని వచించెద నాదుగోప్యముం
బేలవె యార్చి తేళ్లఁ దలఁబెట్ట రహస్యము దప్పు నన్నచో
దాలిమిఁ గప్పిపుచ్చినను దద్గుణ మొక్కొకచో ఫలించు నా
వేళబపంచు సేయ నొకవీసము గల్గదు హింస తప్పదున్. ||147||

సీ. కావున నొకవివిక్తస్థలంబున నిల్పి
విను ము నాత ప్పెల్ల వినినవెనుక
నీకుఁ దోఁచినయట్లు గైకొని చేయుదు
గాని నావుడు హంసకాంత దనకు
నప్పటి కదియ కార్యముగ వివేకించి
చుట్టుపట్టుల నెందుఁ జెట్టు చేమ
లేక యొప్పెడునొక్కలీలామహీధర
శిఖరంబుపై నిల్చి చిలుకఁ దనదు
తే. పక్షముల బల్మిఁ బట్టి యాపత్రికాప్ర
కార మేమియు నీ వింకఁ గడమపెట్ట
కంతయును నాకు నెఱిఁగింపు మనుచుఁ బలికె
నంచతొయ్యలి కదియు ని ట్లనుచుఁ జెప్పె. ||148||

క. ద్వారక యనుపురమున కొక
కారణమున నేఁగి నేను గ్రమ్మఱి రాఁగాఁ
జారుతరమూ ర్తి యొకఁ డొక
యారామములో నతివ్యథాకులుఁ డగుచున్. ॥149॥

సీ. కృప నెఱిఁగింపరే కీరోత్తమములార
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
సదనుగ్రహమునఁ దుమ్మెదలార చెప్పరే
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
కరుణతో వినిపింపఁ గదరె కోయిలలార
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
తెలుపరే దయఁ జూచి మలయవాయువులార
వజ్రపురికిఁ బోవువారె మీరు
తే. చలువ లొసఁగెడు మేఘరాజంబులార
యమలపక్షత నొప్పు రాయంచలార
నిలిచి నామాటలకు మాఱు పలుకరయ్య
వజ్రపురికిని బోయెడువారె మీరు. ॥150॥

వ. అని కన్నకన్నవారి నెల్లఁ బ్రార్థించుచుండ విని దయ
పుట్టి యేల పలవరించెదు వజ్రపురంబునకు నేఁ బోయెడు
దాన నావలన నయ్యెడుకార్యంబుఁ జెప్పు మనిన నత్యా
దరుం డై. ॥151॥

శా. శ్రౌతస్మార్తపథానువర్తనపరిష్కారాత్మవర్ణాశ్రమ
స్ఫీతాచారపవిత్రమూర్తి శమగాంభీర్యక్షమాసత్యని
ష్ఠాతుష్ట్యాదిగుణోరుకీర్తి సముదంచన్నీతివిద్యామహా
చాతుర్యాపరకావ్యుఁ డార్యజనతాసంభావ్యుఁ డత్యంతమున్.

క. చారిమకారిమహత్తర
గౌరిమహారిమహనీయగాఢయశుఁడు గం
భీరిమదారినిషూదుఁడు
భూరిమదారిమహిమవ్యపోహకుఁ డెపుడున్. ॥153॥

స్రగ్విణి. ఇందుపూతక్రతాయాతనూజార్థరా
ణ్ణందనస్వాంతభూనైషధేళాసుతా
మందసౌందర్యసంస్కారకాకారసం
స్పందితశ్రీధృతిప్రాభవుం డెంతయున్. ॥154॥

గద్యము. ఇది నిఖిలసూరిలోకాంగీకారతరంగితకవిత్వవైభవ
పింగళి యమరనార్యతనూభవ సౌజన్యజేయ సూరయనామ
ధేయప్రణీతంబైన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ దృతీయాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

చతుర్థాశ్వాసము

రుచిరతరుఁడు విమలా
చారధురంధరుఁడు సుకవిసముదయగోష్ఠీ
సారస్యపరుఁడు పింగళి
సూరనయమరార్యవరుఁడు సురగురుఁ డుక్తిన్. ||1||

వ. ఆరామవర్తి యైన కుమారోత్తముండు నన్నుం జూచి యోచిలుకలకులభూషణంబ నాకు నీవలన నయ్యెడుప్రయోజనంబు విను మావజ్రపురంబున శుచిముఖి యనురాజహంసి గలదు దాని నరసి యొక్కలేఖ యందింపవలయు ననియె నే నతని యతిదైన్యాతిభారంబు భావించి కారుణ్యపరవశత్వంబు నొందినదాననై తక్కినయౌగాములు లెక్కసేయక యాకమ్మ హంసి కిచ్చు టింతియ కదా యని కొంచుఁబోయిన నెంత తప్పు వాటిల్లెడు ననుతలంపున నియ్యకొని యయ్యాకు పతత్రంబులోన లీనంబుగాఁ గట్టించుకొని వచ్చి యిప్పు డప్పువ్వుఁదోఁటలోని కొలంకులు కలహంసకులకలకలాకులంబు లగుటయుఁ దత్కన్యకాపరిచయంబున నున్న నిన్నుఁ బరికించి. ||2||

తే. ఇచట శుచిముఖ యనుహంసి యాగడ యొక
కొంత దొరకునో యంచు నక్కుఁజమునందు
నొయ్య నిలిచితి నంతనె యురిని దగులు
కొంటి లోనైతి నీపాట్లకు న్మరాళి. ||3||

వ. అని చెప్పుటయు. ||4||

క. తనకార్యమ యది యగుటకు
ననయము ముద మొదవ మదిన యడఁచి యిది యెఱిం
గినయది యింతియ కావల
యును బత్త్రికచంద మింత యొనరునె యనుచున్. ||5||

వ. కావున నింక నీపత్త్రికాప్రసంగంబు నిస్సారంబుగాఁ బోనాడి ప్రసంగాంతరంబున మఱపించి విడిచెద నని హంసి చిలుక కి ట్లనియె. ||6||

ఆ. పక్షిపేర వ్రాసి పత్రిక యనిచెడు
నట్టివాఁడు భ్రాంతుఁ డగుట ధ్రువము
నా కతం డనిపినయాకమ్మ యె ట్లుండె
నేమి మిగుల నొరసి యేల యడుగ. ||7||

క. ని వాపురికిని మొదలం
బోవం బని యేమి చెప్పుము యథార్థముగా
నావుడును నీళ్లు నమలుచు
నావిహగము చెప్పఁ గొంక నంచయు దానిన్. ||8||

ఆ. బిగియఁబట్టి యెందు బెణఁక నీ కడిగె నే
యర్థ మిందుఁ గలదొ యనుతలఁపున
జడియ కదియుఁ జత్తు సరిపోదు మాటప
ట్టీక చెప్ప ననుచు వీఁక నుండె. ||9||

ఆ. నవనిధానములును దవిలి యిచ్చిన నైన
మెడలమీఁద గత్తి యిడిన నైనఁ
జాల రనఘచరితు లేలినవారిర
హస్యభంగమునకు ననుమతింప. ||10||

వ. హంసియు దాని కడిగినమాటప ట్టిచ్చె నదియు ని ట్లని
చెప్పె. ||11||

క. విను వజ్రనాభుతమ్ముఁడు
సునాభుఁ డనుఘోరరాక్షసుండు గలఁడు త
త్తనయలు గల రిద్దఱు సొబ
గున నధికలు చంద్రవతియు గుణవతియు ననన్. ||12||

చ. అతఁ డొకనాఁడు నారదు విహారవశంబున నాత్మసత్సభా
గతుఁ డగువాని సద్వినయగౌరవపూజలఁ దన్పి సొవిద
ప్రతతులఁ గూర్చి లోపలికిఁ బంచెను దేవులు నక్కుమారికా
ద్వితీయము మ్రొక్కి రాతనికి దీవన లందుటకై వినీతితోన్. ||13||

సీ. ఇవ్విధమున నమ్మునీశ్వరుఁ బూజించి
యతనియాశీర్వాద మందుటకును
దనయంతిపురమువారిని సునాభుఁడు నియ
మించి పంచినఁ బరమేష్ఠిసుతుని
వారును వివిధోపచారపూజలచేత
సంతుష్టుఁ జేయుచోఁ జంద్రవతియు
గుణవతియును భక్తిఁ బ్రణమిల్లఁ బతిమనో
వల్లభలై పుత్త్రవతుల రగుచు
తే. నొప్పుఁ డనుచును దీవించె నప్పు డచటి
దాదు లోమునివర్య యీతలిరుఁబోండ్ల
కధిపు లెవ్వారు వారల నానతిండు
నావుడును గొంత చింతించి నారదుండు. ||14||

మత్తకోకిల. వీరి కిద్దఱకు గ్రమంబున విస్ఫురద్గుణశోభితుల్
ద్వారకానగరాశ్రయు ల్యదువంశజు ల్గదసాంబు ల
న్వారు నాథులు గాఁ గలా రని వారి కానతి యిచ్చె న
న్నారదోక్తికి వారు చిత్తమున న్విచారము సంధిలన్. ||15||

తే. కుడిచి కూర్చుండి వెతఁ దెచ్చుకొంటి మొకటి
యెన్న నెక్కడిద్వారక యెక్కడిగద

సాంబు లివి విన్నఁ బెనుచేటు స్వామిచేత
నసురులకుఁ బగవీడఁట యాపురంబు. ||16||

చ. అని తమలోనఁ దా రడఁచి రాపలు కెందును సుబ్బకుండ న
ద్దనుజవరేణ్యకన్యకలు తాపసవాక్యము విన్నయాదిగా
మనమునఁ గూర్మి హెచ్చి నియమంబులు నోములు దానధర్మవ
ర్తనలుఁ గరంబు సల్పుదురు తద్గదసాంబశుభంబె కోరుచున్. ||17||

చ. క్రమమున భోగయోగ్య మగుప్రాయము నిండుచు రాఁగభర్తృసం
గమనమనోరథంబు నతిగాఢము గాఁగఁ బతి ప్రవృత్తిలా
భము గడు దవ్వుగా నలసి బాలిక లిద్దఱు తద్దయున్ గత
క్షమఁ గుసుమాస్త్రబాణములఁ గాంతియె చిక్కఁగఁ జిక్కి రే మనన్. ||18||

ఉ. అచ్చపలాక్షు లిద్దఱును నర్మిలిఁ బెంచియుఁ బల్కు నేర్పియున్
ముచ్చటకాఁపుగాఁ దమవినోదపునెచ్చెలిగా నను న్గడున్
మచ్చికఁ జూతు రాసతులమన్ననకుం దగఁ బ్రత్యుపక్రియా
సచ్చరితంబుఁ జూపఁగ నజస్రము నేనును గోరుచుండుదున్. ||19||

క. కావున వారలయప్పటి
భావజశరపీడఁ జూచి భామినులారా
మీవల్లభులశుభస్థితి
నావెరవునఁ దెలిసి వత్తు నమ్ముఁడు మదిలోన్. ||20||

తే. మఱియు నప్పటికొలఁదిని మంతనముగఁ
జేరి మీకోర్కిఁ జెప్ప వచ్చినను జెప్పి
మాఱుమాట యేఁ దెచ్చెద మానసముల
నన్యచింతలు మాని న న్ననుపుఁ డనుచు. ||21||

వ. ఏను మద్విరహాసహత్వంబునం జేసి వారు లనుపం జాలక
యనుమానించినను మానక యపుడ కదలి ద్వారకా
పురంబున కరిగి నాచేత నైనపాటిగమనకార్యంబు సాధించు
కొని తిరిగి వచ్చునప్పు డాలేఖ యట్లు ప్రాప్తం బయ్యెఁ
దత్ప్రకారంబును వినిపించితి నన్నుఁ బ్రభావతి చూచి
గుఱు తెఱింగెనేని చంద్రవతీగుణవతులకు నేమి కొఱ
గామి సంఘటిల్లునో యని తలంకెద నవ్వనితలకు మత్పున
ర్దర్శనంబునకై మితి పెట్టినదినంబు నేఁడ కావున నెంత
వంతం బొరలుచున్నవారో వారికిం బొడసూపవలయు
న న్ననిపి యనుగ్రహింపుము. ||22||

తే. ఘనపయోవృష్టికిని జాతకములు వోలెఁ
గొమరువెన్నెలకును జకోరములు వోలె
భాస్కరోదయమునకు నబ్జములు వోలె
నెదురుచూతురు నారాక కిందుముఖులు. ||23||

వ. అనుటయు. ||24||

ఆ. ఏను నిన్ను విడువ కిట్ల వచ్చెద నీవు
చెప్పినంతవట్టు నప్పుడఁతులఁ

బిలిచి నాయెదుటను గల దనిపించిన
విడుతు మదుపకారవృత్తి దెలిపి. ॥25॥

క. అనవుడు నట్లన కాని
మ్మనుచుఁ దదాక్రాంతమూర్తి యగుచునె వెసఁ దా
జని చిలుక కెళవు లరయుచు
సునాభకన్యలు వసించుశుద్ధాంతమునన్. ॥26॥

క. ఒకసౌధవిటంకమత
ల్లికమాటుగ వ్రాలి లాఁతిలేఁమ లచటఁ జే
రికఁ బొలయ కుండ నారసి
యకలంకస్వరతఁ బిలిచె నాకన్నియలన్. ॥27॥

క. పిలుచుటయు వార లిది మన
చిలుకయెలుం గనుచు నుల్లసిల్లి రపుడు వీ
నుల నూఁదుకప్పురపుఁజలు
వలఁ బోలి విరాళియలఁత వడి నది తీర్పన్. ॥28॥

ఆ. అట్లు సంతసిల్లి యతిసంభ్రమంబున
నరుగుదెంచి హంసికావృత మగు
చిలుకతెఱఁగుఁ జూచి వెలవెలఁ బాఱఁ ద
ద్భయనివృత్తి గాఁగఁ బలికెఁ జిలుక. ॥29॥

క. నిను నంపినవారికి నీ
కును హితమె యొసక్తుఁ బ్రాతికూల్యం బొకప
ట్టునఁ జేయ ననుచు నిది నా
కు నిజము చేసినది మీరు కొంకకుఁడు మదిన్. ॥30॥

వ. అని తనకును దానికిం బ్రాపించినసంబంధంబు తెఱంగునుం
దాను మాటపట్టు పుచ్చుకొని తనకార్యరహస్యంబుఁ దెలు
పుటయుం దెలిపి యేను మీదాన నగుట మీచేత వెళ్ళ
నాడించుకొని మీ కుపకారం బెక్కించి విడుచుటకు వచ్చిన
దని చెప్పి తత్ప్రార్థనావశీకృతహృదయ యగుహంసిచేత
విడువంబడి యేను బోయినకార్యంబు వివరించెద నని వారల
వేఱువేఱం బేరు గ్రుచ్చి యి ట్లనియె. ॥31॥

తే. చంద్రవతి నీదుప్రాణేశుఁ డింద్ర నిభుఁడు
గదుఁడు ద్వారక నున్నాఁడు ముదముతోడ
గుణవతీ నీదుప్రియుఁడు సాద్గుణ్యరాశి
తనరుచున్నాఁడు సాంబుఁ డెంతయు శుభమున. ॥32॥

క. ప్రకటితచాతురి నారా
జకుమారులతోడ నుచితసమయముల న్మ
చ్చిక చేసితి నేఁ గ్రమమున
నొకఁ డెఱుఁగక యుండ నొకనియొద్దకుఁ జనుచున్. ॥33॥

క. విదితము చేసితి మీమీ
హృదయేశుల కంత మీయభీష్టము తెఱఁగుల్

తుద నంతయుఁ దెలిపితి మి
బ్రదుకులతదుపేక్షణైకపర్యంతతయున్. ||34||

తే. వారు నేయుపాయములను వదలక వరి
యించువా రైరి మిమ్ము మీ రింతలోన
ధృతి సడల నిత్తురే నాత్మహతియ కాక
పతిహననపాతకముఁ గల్గఁ బల్కి రపుడు. ||35||

సీ. అని చెప్పుటయు విని యాకన్యకలు గరం
బులఁ గర్ణయుగళంబు మూసికొనుచుఁ
దమ కంత యే లగుఁ దాము దీర్ఘాయుర
న్వితు లగుదురు గాక యతివియోగ
వనరాశి నేమును మునుఁగక తమమాట
యాస పెన్దెప్పగా నచల మైన
తాల్మి నీఁదుచు నుండెదము తమ కస్మదీ
యప్రాణసంరక్షయందుఁ దగిన
తే. త్రోవ మాభాగ్యవశమునఁ దోఁచుదాఁక
నోర్చుటయ కాక తమకింప యుక్త మగునె
యని పలికి యూరకుండిన నంచచెలువ
వారి కి ట్లను సముచితవాక్యసరణి. ||36||

క. మీపతు లిట వచ్చుట కుచి
తోపాయము మిగులఁ దడయ కొక్కటి తగ నే
నాపాదించెద మీరలు
నాపై దయ మఱవకుఁడు మనంబులయందున్. ||37||

వ. ఏను బ్రభావతికిఁ బ్రాణసఖి నై యుండుదుఁ గావున నా
చెలువపనుపున నీచిలుక నిట్లు దగులుకొని వచ్చితి నిది
నిమిత్తంబుగా నైన మీతోడిమైత్రి దొరకె నింక నిక్కడ
మిక్కిలిం దడయఁ దగదు పోయి వచ్చెద నచ్చట నిచ్చటి
రహస్యంబు వెలివోవ నీక తగినయుత్తరం బిచ్చి కప్పి
పుచ్చెద నిచ్చలంపుమనంబుల నుండుం డని పలికి యా
మాటల కత్యంతసంతుష్టాంతరంగ లగు నాయంగనల
వీడ్కొని వజ్రనాభతనయకడకు నరుగుదెంచి యి ట్లనియె.

క. చెలువా నీసౌభాగ్యపు
విలసనమ కదమ్మ యెచట వీక్షించిన న
ర్మిలి నీపతి నీకై చిం
తిలి యనిపిన లేఖ యఁట కదే తెలియంగన్. ||39||

వ. అనిన నక్కన్యకారత్నంబు నవ్వుచు ని ట్లనియె. ||40||

క. అడుగఁగ వలసినయది యే
నడుగుదు విశదముగ మొదల నాచిలుక యదె
క్కడిది యిటఁ దేక యేటికి
విడిచితి నీకడుపు కందవిత్తుగ హంసీ. ||41||

వ. అనుటయు శుచిముఖి యి ట్లనియె. ||42||

క. నీపతి నీకై కుందుచు
నాపేరను లేఖ యనిపినాఁ డని యిది యే
నాపులుఁగువలనఁ దెలిసి ము
దాపూర్ణత నుబ్బి విడిచి యనిపితి దానిన్. ||43||

క. మన కి మ్మనుచు నతం డని
చినపత్త్రిక దొరకె నొరులచేఁ బడ కిదియే
మనకుం బదివే లెట్లట
చనని మ్మాచిలుక తద్విచారం బేలా. ||44||

సీ. అని రాగవల్లరిఁ గనుఁగొని యాపత్త్రి
కార్థ మే విన్నట్లె యగుఁ గదమ్మ
చదువుకొంటిరె యన్న నది తాను జదివిన
యంతయుఁ జెప్పి నన్నువలఁ జదువ
నీక తా నొడిసి యాయాకు బలిమిఁ బుచ్చు
కొనియె నీపడు చన విని మరాళి
యటమీఁదఁ దెలియ న్యాయము కాదు మనకు న
నన్యప్రకాశనీయంబు లైన
తే. ప్రేమభంగులఁ దా నేమి యేమి వ్రాసి
యనిపినాఁడొ కడున్ రహస్యంబు గాఁగ
నట్టియాకాముకునికూర్మి లతనిసతియె
చదువుకొని మోదసంపదఁ బొదలనిమ్ము. ||45||

క. ఓవనిత లేఖలోనఁ బ్ర
భావతి యనఁబోయి ప్రప్రభాభావతి యం
చీవిధమున వ్రాసిన భ్రాం
త్యావిష్టుం డేమి వ్రాయఁ డమితపుఁగూర్మిల్. ||46||

క. వెఱఁ గయ్యెడు నే నపు డీ
తరుణిగుణంబులు నుతింపఁ దాను విరక్తి
స్థిరునట్లు యుండి తోడనె
విరహార్తుఁడ నైతి ననుట వివరింపఁ జెలీ. ||47||

క. ప్రాయపువాఁ డఁట సదృశ
శ్రీయుక్తిఁ దలిర్చుబిత్తరి న్వినునఁట యా
హా యాతనియాత్మ యినుమొ
ఱాయో కులిశంబొ నెఱి దొఱంగక యుండన్. ||48||

వ. అదియునుం గాక. ||49||

తే. సకలసౌభాగ్యభాగ్యలక్షణగుణైక
ఖని ప్రభావతి సిద్ధసంకల్ప గాక
యుండు నేని శాస్త్రము లిన్నియును బుధులకుఁ
బ్రత్యయానర్హతను వృథాభరమె కావె. ||50||

వ. అనినఁ బ్రభావతి దాని కి ట్లనియె. ||51||

సీ. ఇపుడేమి గంటి నా కెక్కడిసిద్ధసం
కల్పత గుమ్మడికాయలోన

నావగింజయుఁ బోదు హంసి నాచింతాభ
రంబులో లేశమాత్రము నుడుగుట
గలదె యీవేళకుఁ దలపోసి చూచినఁ
దాదృశాశ్చర్యసౌందర్యకోమ
లాంగుఁ డవ్విభుఁడు నాకై యెంత యలసెనో
యెంత కుందెనొ యనునట్టి వెతయు
తే. నొకటి తొంటికంటె విశేష మొదవె నేఁడు
దీనిఁ దరియింప నిక నెద్దితెరువు చెపుమ
యసురపతి యొల్లఁ డాతనియల్లుఁదనము
పుర మితనియాజ్ఞ లే కెట్లు జొరఁగరాదు. ||52||

వ. అనుటయు శుచిముఖ ప్రభావతి కి ట్లనియె నోపువ్వుఁబోఁడి
నీపలికినయంతయుం దప్పదు నీవిభునిరాకకు నాకనిరోధి
యనుమతి సాధించుటకు సుపాయం బొక్కటి గలదు దాని
నేన యెఱుంగుదు నీకు ననువైనసమయంబున నన్ను
సరసకథాకథనప్రవీణ యనియును సకలవిద్యాధురీణ యని
యును బ్రభువుల నుబుసుపుచ్చి మెచ్చింప నేర్చు ననియును
నిచ్చకు వచ్చునట్లుగా భవజ్జనకునకుం జెప్పి సమ్ముఖంబు
నకు రప్పించుకొనునట్లుగాఁ జేయు మటమీఁదటి కార్యం
బునకు దైవంబు గలదు పోయి వచ్చెద నిచ్చటికొలంకులన
యుండెదఁ జుమీ మాటవడిన పిలిపింతుగాని యనుచు వారి
ద్దఱ వీడ్కొని నిజేచ్ఛం జనియెఁ బ్రభావతియు సఖీసహిత
యై గృహంబున కరిగె నంత నక్కాంత యొక్కసమయంబున. ||53||

చ. వెలుపలికొల్వు వీడ్కొలిపి విశ్రుతతేజుఁడు వజ్రనాభుఁ డిం
పలరఁగ రాణివాసమున నాడెడి పాడెడి పువ్వుఁబోండ్లసే
వలు గొనుచుండఁ జేరి తగువర్తన నొప్పుచుఁ ద న్నతండు వ
త్సలతయు గారవంబు వెదచల్లెడుమాటల నాదరింపఁగన్. ||54||

వ. తదీయరత్నసింహాసనసమీపంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచు నల్లన
ప్రసంగంబు దిగిచి సవినయమధురభాషణంబుల ని ట్లనియె. ||55||

క. మనబొడ్డనబావులలో
ననుదినముఁ జరించునంచలం దొకహంసాం
గన యేమి చెప్పఁ దండ్రీ
కని విని నే నెందు నెఱుఁగ గని విద్యలకున్. ||56||

చ. శుచిముఖి యండ్రు దానిని వచోనిపుణత్వమునందు సత్కథా
రచనలయందు నీతివిదురత్వమునందు బహుశ్రవోవలో
కచణతయందు నెందు సరి గానము దానికి వేయు నేల దా
నిచతురతావిశేషములు నీవ కన న్వలయు న్మహాత్మకా. ||57||

తే. అనుడు నాదైత్యపతి తనయనుఁగుఁగూఁతు
మాట లొకముద్దు సేయుచు బోటిఁ బనిచి
యమ్మ రప్పింపవే చూత మమ్మరాళి
ననియె నింతియు రప్పించె హంసి నపుడ. ||58||

వ. రప్పించి ముందట నిడుకొని శుచిముఖి నీదువిద్యావిలసనంబు
విన్నవించిన నయ్య వినవలయు నని వేడుక పడుచున్న

వాఁడు శాస్త్రప్రసంగంబు సేయు మనిన నదియును. ||59||

క. వీనులకు సుధారసముల
సోనలు వర్షించుమృదులసుస్వరఫణితిం
దా నిట్టట్టు గ్రుక్కక పని
లేనిపునఃపదము లిడక లీల దలిర్పన్. ||60||

శా. కాణాదంబును గౌతమీయమును సాంఖ్యంబు భుజంగాగ్రణీ
వాణీమార్గము జైమినీయమతమున్ వ్యాసోక్తశాస్త్రంబు వ
క్కాణించెం గడుఁ బూర్వపక్షములు జోకం బెంచుచు న్బెంచి య
క్షీణప్రౌఢిఁ దిరస్కరింపుచుఁ దుదన్ సిద్ధాంతము ల్నిల్పుచున్. ||61||

మ. స్వమితిప్రౌఢి దృఢానుమానముల సంస్థాపించు నేవేళ నె
ద్ది మతం బప్పుడు వానివానికి నుపాధిగ్రస్తతావ్యాప్తిభం
గముఖానేకసుదూషణంబులు వెసం గల్పించుఁ దా నన్యశా
స్త్రమతస్థాపనవేళ నవ్విహగి దైత్యశ్రేష్ఠుఁ డోహో యనన్. ||62||

వ. మఱియును. ||63||

తే. కావ్యనాటకాలంకారగానమదన
శాస్త్రపరిచయమహిమంబు జాలపాద
భామినీమణి నెఱపె నుద్దామపటిమ
నాయసురభర్త మెచ్చి పురే యనంగ. ||64||

వ. అంత నద్దనుజనాయకుండు శుచిముఖముఖం బవలోకించి
నీవును నాదిగంతచారిణివి నీ కనినయద్భుతంబు లే మేని
యుం గలిగిన నెఱింగింపు మనవుడు నాయంచ యించుక
విచారించుట యభినయించి యి ట్లనియె. ||65||

తే. కనినచోద్యంబు లెన్నియో గలవు వాని
నేమి చెప్పుదు నందులో నెల్ల నాకు
నతివిచిత్ర మై తోఁచినయది నిశాచ
రాధిప వచింతు నొక్కటి యవధరింపు. ||66||

ఆ. నటుఁ డొకండు భద్రనాముండు మున్నొక్క
చోటఁ దాపససభ నాట నేర్పు
వలన మెచ్చుఁ జేసి వరముగా నత్యద్భు
తంపునాట్యపటిమపెంపు వడసి. ||67||

సీ. ఏడుదీవులఁ జరియించుచు నున్నవాఁ
డని చెప్పి యతనినాట్యములవేళఁ
గలయట్టియద్భుతంబులు సర్వమును సవి
స్తరముగ వినిపింప దానవేంద్రుఁ
డాశ్చర్యకౌతుకాయత్తాత్ముఁ డగుచు నే
నును గొంత కొంత యాతనితెఱంగు
విని చూడవలయు నన్వేడుక నుండుదు
నీవు ప్రవీణ వన్నిటను హంసి
తే. యానటుని నిచ్చటికిఁ దెచ్చితేని మెచ్చు
గలదు నీ కని ప్రేమతోఁ బలికె నదియు

నట్లు చేసెద నని దనుజాధినాథు
వీడ్కొని ప్రభావతనిఁ జూచి వినయ మొప్ప. ||68||

ఉత్సాహ. అనిపెదే ముదంబుతోడ నమ్మ పోయి వత్తునా
యనుడు నదియుఁ గొన్నియడుగు లనుప నేఁగుదేర నో
వనరుహాక్షి యింతయు న్భవత్ప్రియార్థమే సుమీ
మనమునందు నిది యెఱింగి మైత్రి మఱవ కుండుమీ. ||69||

వ. అనుచు గూఢవృత్తిఁ దదిష్టసాధనపరత సూచించి యని
పించుకొని ద్వారకానగరంబునకుం బోయి తాను వజ్రనాభు
చేత భద్రనామధేయనటునిం దోడ్కొని తెచ్చుటకు
నియుక్త యగుట కృష్ణుని కెఱింగించి వజ్రనాభానుజుం డగు
సునాభునికూఁతులు గదసాంబులకు భార్యలుగాఁ గల రని
నారదవచనంబులకలిమి చెప్పి ప్రద్యుమ్నున కసురజయ
సాహాయ్యకంబు నడుప గదసాంబు లరుగువా రని నిశ్చ
యించిన యాచక్రధరునినిశ్చయంబు విని యది తదీయశాస
నంబున వాసవునకు విన్నవింప దివంబునకుం జనుచుం
బ్రద్యుమ్నునింటి కరిగి యప్పు డతండు ప్రభావతీవియోగ
తాపాతిభారంబున నసురుసు రగుచు మిగుల నొగిలి తదు
దంతచింతం జేసి నిజాగమనంబ కోరుచున్నవాఁడు గావున
నతనిచేత నతిమాత్రాదరగౌరవంబు వడసి యేకతంబున
నతనితోడ. ||70||

సీ. ఒకచిల్కచేతఁ బత్రిక యంచితే నాకు
ననిచితి నది నీకు నందె నొక్కొ
యనుచు టెవ్వరిఁ గూర్చి యది వారికిని జేరె
నాయింతికి శుభంబె హంసరమణి
నాలేఖ యందుట నామాట యనవచ్చు
మున్నట్టికొదవ రా మూల మెద్ది
పత్రిక కడుదైన్యపడి నీవు పంచు ట
ట్లాకాంతపై నెంతహాళికలిమి
తే. నాసతియు భవద్విరహాగ్ని నంత గుందె
నన్ను నెఱుఁగుట యెట్లు ము న్వాంఛ సేయ
శివ లిఖించి యిచ్చినది నీచెలువు దాని
కేమిటికి నిచ్చె వరుఁడు నీ కీతఁ డనుచు. ||71||

మ. అనుచు న్మాటకు మాటగా వరుసతో హంసీకులోత్తంస మా
తనికిం దైత్యతనూజకోర్కితెఱఁగుం దన్మూలముం జెప్పి యి
ట్లను నే నీ కిది నాఁడె తెల్పుటకుఁ గాదా చేసితి న్జాల ద
ద్ఘనశోభాస్తుతి నీ వొకించుకయుఁ జిత్తం బీమిఁజాలించితిన్. ||72||

వ. ఆప్రభావతి నన్ను నత్యంతప్రియసఖింగా నడుపుకొన్నది
గావున దానిగు ట్టించుకయు నే నెఱుంగనియది లేదు కని
యు వినియు సమస్తంబు నాకళించినదాన నని యతనికి భవా
నీకృపానుగ్రహపతిప్రకారంబు సకలంబునుం దెలిపి యి
ట్లనియె. ||73||

చ. భవదమలాకృతిప్రతిమఁ బర్వినయప్పుడు చూపు క్రమ్మఱన్
దివఁ గదలింప రాక సుదతి న్గతచేష్టితఁ జేసె నోయదు
ప్రవరుఁడ యేమి చెప్పుదును రాగకుతూహలవిస్మయాతిగౌ
రవమున నెంతవ్రేఁ గగుచు రాపడియుండెనొ కాని యత్తఱిన్. ‖74‖

చ. కొసరక చూపుచేతఁ గడుఁ గ్రోలిన నీచెలువంబు చెల్వమా
నసమున నెంత మిక్కిలి ఘనంబుగ హత్తెనొ కాని యప్పుడో
రసికశిఖావతంస యదురత్నమ కాకరకాయరీతిఁగాఁ
గిసలయపాణిచన్నుఁగవ క్రేవ గగుర్పొడిచెం బొరిం బొరిన్. ‖75‖

ఉ. వావిరి నెల్లప్రొద్దును భవత్పరిరంభణచుంబనాదినా
నావిధభోగలీలకు మనంబున నువ్విళు లూరుచున్కి ప్రీ
డావతి దెల్పెఁ గొన్నినిశలం గనుమూసినయంతమాత్రఁ బై
పై విలసిల్లుకుట్టమితభావవిశేషవిజృంభణంబులన్. ‖76‖

మ. కలలం గూడినవేళ నెట్టిపొలయల్కల్పుట్టెనో యేమి నీ
వలనం దప్పు ఘటిల్లెనో యెఱుఁగఁ దత్స్వప్నాగమామర్షవి
హ్వలితస్వాంతయ పోలె నిద్ర నెఱయ న్వర్జించెఁ బద్మాక్షియ
క్షు లహోరాత్రములందుఁ బద్మకుముదస్ఫూర్తి న్విడంబింపఁగన్. ‖77‖

క. చిత్తజమహాగ్నికాఁకల
నెత్తు దఱిగి వన్నె యెక్కె నెంతయు నెమ్మే
నత్తరుణికి జను లందఱుఁ
బుత్తడిబొమ్మ యనుమాట బొం కేల యగున్. ‖78‖

సీ. రోలంబనికురుంబనీలిమశ్రీఁ బోలె
వేణి ముట్టుట కడు విరస మయ్యె
సమదకోకిలశుకస్వరసామ్యమునఁ బోలె
సఖులసల్లాప మసహ్య మయ్యెఁ
బరిపూర్ణచంద్రబింబసమత్వమునఁ బోలె
నిలువుటద్ద మదర్శనీయ మయ్యెఁ
బ్రసవాస్త్రవివిధమార్గణవర్ణధృతిఁ బోలె
రత్నభూషాళి యగ్రాహ్య మయ్యె
తే. వేయుఁ జెప్పఁగ నేల నీవిలసనంబు
లుల్లమునఁ దలపోయుట యొకటి దక్క
బహుదినంబులనుండి యాపడఁతి కితర
వస్తురుచు లన్నియును గాన వావి యయ్యె. ‖79‖

క. వెదకికొని తానె యిటు రా
మది సాహస మొంది కదలు మాటికి నీరూ
పెదుటఁ దన కంతఁ దోఁచిన
మదిరేక్షణ తత్తఱిలుచు మగుడున్ లజ్జన్. ‖80‖

క. ఆపడఁతి యడలఁ జేసెను
జూపఱ నపు డేమి చెప్ప శోషిలుచుఁ గడున్
నీపత్రిక యానిమిషము
లోపల రాదేనిఁ బాటిలు దశాంతరమున్. ‖81‖

వ. ఆపత్త్రికయుపకారంబునం దాత్కాలికస్థితికారణం బగుట
యొక్కటియ కాని యక్కన్యకు మిక్కిలిం దాపంబు గావించు
చున్న యది యె ట్లంటేని. ॥82॥

క. క్రిందటిదినములు విరహద
శం దా నలఁగుటయ కాని సరిగ నిపుడు నీ
వుం దన కై కుందుట విని
యెం దరుణికి నింక నిమిష మేఁ డై తోఁచున్. ॥83॥

ఉ. భావన చేసి చూడ క్షణభంగుర మింతులతాల్మికల్మి వా
తావిలపల్లవాంచలహిమాంబుకణంబును నంతకంటె మే
ల్గావున నింక నెంత యవిలంబమునం గృప నేఁగి ప్రోచెదో
దేవరచిత్త మాసతియదృష్టము వేయును జెప్ప నేటికిన్. ॥84॥

వ. అనిన విని యతండు. ॥85॥

క. గ్రక్కునఁ జని వ్రాలుదునో
ఱెక్కలు గట్టుకొని దివిజరిపుమేడలపై
నక్కొమ్మఁ జూచు టెపు డెపు
డొక్కో యనునంతతమక మున్నది మదిలోన్. ॥86॥

తే. ఏమి సేయుదు నాదైత్యునియ్యకోలు
లేక వీ డెవ్వరికిఁ జొర రాక యునికి
యరసి వేఁగుచు నున్నాఁడ నమరపతియు
హరియుఁ దలపోయుకార్య మే మయ్యెఁ జెపుమ. ॥87॥

వ. అనిన శుచిముఖి యతనిం జూచి యోగుమారక నీకుఁ
దత్పురప్రవేశచింత వలవదు తదుపాయంబు హరి నిశ్చ
యించుకొనియున్నవాఁడు వజ్రనాభవధకార్యంబునకు నేను
భవదిష్టసాధనానుకూల్యంబు చింతించి నిన్నే యనుపు
నట్లుగాఁ జేసితి వాసుదేవుం డిపుడ యేతదర్థంబు నిన్నుఁ బిలి
పించి యనుపుచున్నవాఁడు వజ్రకి నిది యెఱింగించి వజ్రపురం
బున కరిగి యేనును దగిన తెఱంగునం దావకీనకార్యాను
గుణ్యంబు నడుపుచుండెద నని పలికి యతని వీడ్కొని
చనియె నప్పుడు. ॥88॥

సీ. అమరారికరులకుంభములు వ్రయ్యఁగ మొత్త
రమణిచన్నులు నఖాగ్రముల నొత్త
సమదరాక్షసరథచక్రంబు లిలఁ గూల్పఁ
గాంతశ్రోణికి నూడిగంబు సల్ప
నసురేంద్రజయశంఖ మననిపై వ్రేయింపఁ
గామినికంఠంబు గౌఁగిలింప
వజ్రనాభునిధనుర్వార్తలు గడతేర్పఁ
బడఁతికన్బొమసంజ్ఞఁ బరు లొనర్ప
తే. దైత్యుమెఱుఁగుఁదూపులు దళితములు సేయఁ
దత్తనూజచూపులు ఫలితములు సేయ
నుదుటుఁదనమును వలపు నొండొంటితోడ
దంటగొని క్రమ్మ నెమ్మది దాల్చె నతఁడు. ॥89॥

సి. అంతట గోవిందుఁ డతనుని గదసాంబు
లను బిలిపించి యలంఘ్యదర్పు
వజ్రనాభుని బ్రహ్మవరబలోద్ధతుని దే
వహితార్థమై త్రుంపవలయుటయును
దన్మహత్త్వంబును దత్పట్టణప్రవే
శం బన్యులకు నసాధ్యం బగుటయుఁ
దాను మరాలిచేఁ దగ ఘటింపించిన
తదుపాయమును విశదముగఁ జెప్పి
తే. యందు రుక్మిణిసుతుఁడు భద్రాఖ్యరూపు
గదుఁడు పారిపార్శ్వకునియాకారము మఱి
సాంబుఁడు విదూషకునిప్రకారంబుఁ దాల్చి
చనఁగ నియమించి పంచెను దనుజపురికి. ||90||

ఆ. ఆముగురు పరస్పరావిదితస్వప్రి
యాంగనాసమాగమానుగుణతఁ
బ్రమద మొంది రవుడు ప్రత్యేక మీయాత్ర
నాదుభాగ్యవిలసనంబ యనుచు. ||91||

సీ. మనముల ని ట్లుబ్బుచును నటవేషంబు
ధరియించి తమకును దగినయట్టి
వారసీమంతినీవ్రాతంబు గొలువ వై
ణికవైణవికమౌరజకజనాది
నాట్యసామగ్రి మున్ భద్రున కెట్టిది
యట్టిద యై కనుపట్టుచుండఁ
గదలి యథోచితగతిఁ బయనంబులు
వర్తిలఁగా నేఁగి వజ్రపురము
తే. ప్రాంతమునను శాఖానగరములయందు
విరివి చూపట్ట మేళంబు విడిసి విడిసి
యతివిచిత్రంబు లగుతమయాటనేర్పు
నెల్ల నెఱపిరి కడువార్త కెక్కుచుంట. ||92||

క. దనుజేంద్రుఁడు తద్వార్తలు
వినుచున్ హృదయమునఁ బొదలువేడుకతో వా
రిని బిలిపించెను వారును
జని యాదనుజునకు నుచితసమయమునందున్. ||93||

క. తమనాట్యవిద్యఁ జూపఁగ
సమకట్టి తదర్హ మైనసన్నాహవిశే
షముతోడ నేఁగుదెంచిరి
రమణ దలిర్పంగ నృత్యరంగస్థలికిన్. ||94||

వ. శుచిముఖ యటమున్న తనపలికినక్రమంబున వచ్చి వజ్ర
నాభునియాదరంబు వడసి ప్రవర్తిల్లుచుం బ్రభావతికిం జంద్ర
వతీగుణవతులకుం దత్పతులరాకతెఱం గెఱింగించి వియోగ
తాపంబున మిగుల నొగులకుండఁ దదాశాశీతలోపచారంబున
సేద చేర్చుచు నుండి యప్పు డ ట్లేతెంచినప్రద్యుమ్నునకు క్షణ
క్షణప్రవర్ధమానప్రభావతీరాగవృత్తాంతంబున నౌత్సుక్యంబుఁ
బెనుచుచు నతిగూఢంబుగా రాకపోకలు గావింపు చునికిం

జేసి యతనితోడ నేఁడు నీహృదయవల్లభ నీనాట్యంబు
చూడవచ్చు నని చెప్పి తదాగమనీయహర్మ్యస్థలంబునుం
జూపి పోయె నంత. ॥95॥

సీ. వజ్రనాభుఁడు రాజ్యవైభవం బెంతయు
మెఱసి నానాబంధుమిత్రసచివ
సంఘంబుతోడ నాస్థానమహామంట
పమునందు నొడ్డోలగమున నుండి
పరులదృష్టికి నగోచర మగుసంవృత
స్థలి నిల్చి రాణివాసపుజనంబు
చూచునట్టుగఁ జేసి సొంపారువేడ్కతో
సావధానస్వాంతుఁ డగుచుఁ జూడ
తే. సంవిహితరంగమంగళాచారుఁ డగుచు
సురహితముగ మాయానాట్యసూత్రధార
వృత్తి గైకొని శంబరద్వేషి యొనరెఁ
బూర్వరంగప్రవర్తన పొందు పఱుప. ॥96॥

వ. అప్పుడు. ॥97॥

శా. గాంధారప్రముఖస్వరశ్రుతికళాగంభీరవారాంగనా
గాంధర్వంబు ఘనస్వనంబు తతని క్వాణంబు వంశాదిసం
బంధిస్వానపరంపరామహిమయున్ మద్దెళ్లదిందింధిమిం
ధింధోంధిక్కిధిమిక్కిశబ్దభరమున్ దీపింప నాపూర్ణతన్. ॥98॥

సీ. సరవిఁ జంచత్పుటచాపపుటోద్ఘట్ట
షట్పితాపుత్రకసంజ్ఞ లమర
వెలయుచుండెడుసమవిషమతాళప్రవృ
త్తులు నాల్గు ప్రస్తారకలనవలనఁ
గలుగునానాతాళములు యథోక్తస్ఫూర్తిఁ
బరఁగునేలాదిప్రబంధచయముఁ
దత్తదర్థస్థానదత్తపటాక్షర
బిరుదాదికాంగవిస్ఫురణ దనర
తే. క్షితిఁ జతుర్దశముద్రకగీతభేద
ములు దురాపము లండ్రు వర్తిలె నవియును
నిఖిలకళలును గలరౌక్మిణేయుశిక్ష
వలనఁ దన్నాట్యకర్మప్రవర్తనమున. ॥99॥

ఉ. ఆవనజాక్షనందనుఁడు నంతట నాంది దగం బఠించి యిం
పావహిలం బ్రరోచనయు నాముఖముం దనరార నొప్ప బ్ర
స్తావనతో ముఖాదులగుసంధులు సాంగతఁ బెంపుమీఱ గం
గావతరాదినాటకము లాడె ననేకము లద్భుతంబుగన్. ॥100॥

సీ. ఆనాటకప్రయోగావసరముల భ
గీరథాద్యాకారధారణమును
గంగాదినిమ్నగాగతియుఁ గైలాసాది
నగకల్పనమును నానావనప్ర
పంచనంబును బశుపక్షిమృగాదిజం
తువిశేషరూపవృత్తులును మఱియు

నెచటి కెయ్యది యోగ్య మచటఁ దత్తద్వస్తు
సృష్టి పన్నిదము వేసియును గృతక
తే. మగుట నిశ్చయింపఁగ లేక యబ్రపడుచుఁ
జూచి సామాజికులు తమసొమ్ము లెల్ల
నొసఁగులుగ వైవ నడుపుచు నొప్పు మీఱె
రుక్మిణిసుతుండు మాయానిరూఢి మెఱసి. ||101||

వ. ఇవ్విధంబున నాత్మీయదివ్యమాయాప్రపంచసముదంచిత
నాట్యవంచితులం గావించి నక్తంచరులధనసంచయంబు
నూఁచముట్టుగా దోఁచుకొనుచుఁ జూచుఖేచరులకు వేడ్కఁ
బుట్టించె. ||102||

మ. ప్రియకాంతామణిచూడ్కికిన్ నిజవపుశ్శ్రీతోన తోఁచెన్ మహా
నయమాయానిధి రుక్మిణీసుతుఁడు నానాభూమికాధారణుం
డయి భద్రుం డయి పొల్చువేళ 'నహి మాయాయా మసంభావ్య మ
స్తి' యటంచు న్బుధులాడుమాట మదిఁ జింతింపంగ బొం కేలగున్. ||103||

శా. ఆభవ్యుం డటము న్నొకొక్కనెప మొప్పార న్మరాళీప్రది
ష్టాభిజ్ఞానగవాక్షలక్ష్యదనుజాధ్యక్షాత్మజావక్త్రవీ
క్షాభద్రంబును సారెకుం దనకుఁ గల్గం జేసికొంచున్కి న
ట్లాభామామణికిం బ్రభుస్తుతివిలీనార్థంబుగా నిట్లనున్. ||104||

చ. సకలవిశేషశోధనకుఁ జాలినయోనెఱజాణ వజ్రనా
భకులవతంసరత్నమ ప్రభావతిరోహితకంటకంబు తా
వక మగుచూపు నాపయిఁ బ్రవర్ధితరాగతఁ బర్వెఁ గాన న
త్యకలుషవృత్తి నాసుకృత మంతయు నేఁడు సుమీ ఫలించుటల్. ||105||

తే. నీకు నామీఁదఁ గలయట్టినెయ్యమును మ
హాదరము నీవు పనిచినహంసి చెప్ప
నాత్మలో ననవరతనాట్యప్రసంగ
మున నిను భజించువేడుక ఘనము నాకు. ||106||

క. నను నేలికొను మవశ్యం
బును నీయూడిగము చిత్తమున కెక్కఁగ నే
నొనరింతు నేఁటితమి నీ
మనమున నెంతయు నిడుకొని మన్నింపఁదగున్.

క. అన విని కపోలయుగళము
ఘనపులకితముగ మరల్చెఁ గ్రక్కున నాత్మా
ననము ప్రభావతి యాలో
కనజాలకమునకు నెగడఁ గడు లజ్జమెయిన్. ||107||

చ. అపుడు తదీయపార్శ్వగత యైనమరాళవధూటి దానవా
ధిపతనయం గనుంగొని మదిం గనుఁగొంటివె యాత్మనాథువా
క్యపదవిఁ దోఁచునట్టియితరార్థము సర్వము నాననాబ్జముం
ద్రిపనిటు త్రిప్పి తింతిగరు దాల్చెఁ గపోలము చాల నావుడున్. ||108||

క. విచ్చలవిడి ననుఁ బేర్కొని
యిచ్చను గల దెల్లఁ బలికి యిదె నేఁటినిశన్

వచ్చెద ననుచున్నాఁ డిఁక
నిచ్చో మఱి యర్థ మెద్ది యితరము దీనన్. ||110||

క. ఎవ్వరు వినుటకుఁ గైకొనఁ
డివ్విభుఁ డిది యేమిభ్రాంతి యెత్తైనొకో నా
కెవ్విధి ప్రాప్తమొకో మని
నివ్వెఱపడి యింతతడవు నిలిచితి వినుచున్. ||111||

వ. అనుడు శుచిముఖి యాశశిముఖి నీక్షించి. ||112||

మ. అతివా యన్నిట జాణ నీమగఁడు నీ కాచింత యుక్తంబు గా
దతఁ డర్థద్వితయోక్తి నీకు నుచితం బైనట్టు నీకు న్సభా
ప్రతి కర్థం బగురీతి నాతనికిఁ దోపం బల్కినాఁ డేది నీ
మతిఁ దోఁచెం బ్రకృతంబు గాఁ బరు లాత్మం గాన రాయర్థమున్. ||113||

క. సకియా నానార్థోక్తుల
నొకనియమము తెలియు మర్థ ముచితం బెచ్చో
టికి నెద్ది యదియ యచ్చోఁ
బ్రకటము హరి శ్రీవిభుఁ డనుపల్కునఁ బోలెన్. ||114||

వ. కావున నీవల్లభుండు నిన్నుఁ బలికినపలుకు లన్యు లెఱిఁగిరో
యనుశంక విడువు మతం డితరులకు నాట్యావసానసమయ
సముచితస్తోత్రప్రకరణబలంబునఁ దోఁచుచున్న యర్థాంతరంబు
చేతఁ బ్రభువు నుపచరించి యిదె యతనిచేఁ దనవిడిదికి నని
పించుకొని చనుచున్నవాఁ డని పలికి శుచిముఖ యంతం
బలికినట్ల సేయు రౌక్మిణేయుం జూపి తనతలంపు యథార్థం
బగుట తార్కాణించె నట్లు విహగమహిళారహస్యసం
భాషణరసానుభవంబున విభాసిల్లు ప్రభావతియు రాగవల్లరీ
సహితంబుగా గృహంబున కరిగి ప్రియసమాగమత్వరమాణ
మానస యగుచు నుండె నంత. ||115||

ఉ. ఎప్పుడు వచ్చుఁ గాంతుఁ డినుఁ డెప్పుడు గ్రుంకు నటంచు నాత్మలో
ముప్పిరిగొన్నరాగము సముత్కట మై కనుదోయి కుబ్బఁగాఁ
దొప్పఁగఁ దోఁగుచూడ్కిని వధూమణి సారెకుఁ జూడఁగాఁ జుమీ
యిప్పాలు పొందె నీతఁ డన హేళి క్రమంబునఁ దాల్చె రక్తిమన్. ||116||

ఉ. అంబుధిలోని కంతటను హంసుఁడు డిగ్గె దినాంతమజ్జనా
ర్థంబును బోలె నట్టియెడఁ దత్తటి నాఱఁగఁ గట్టినట్టిర
క్తాంబరమో యనంగఁ దనరారెఁ గడుం గడసంజరేవి యం
తం బొడసూపెఁ దారలకు తత్ప్రతనోద్గతబిందులో యనన్. ||117||

క. తోరపుజిఁకటు లంతన్
మారోత్సవక లనమునకు మదిఁ బొంగుచు ది
క్నారీజను లాడెడిక
స్తూరివసంతములయొప్పు చొప్పడ నెరసెన్. ||118||

వ. అంత. ||119||

క. ఐరావణకరికరధూ
త్కారవమధురేణుపటలికైవడిఁ గుత్కి
లారిదిశఁ దెలుపు తోఁచెను
దారలు ప్రథమోత్థబిందుతతిగతిఁ బరఁగెన్. ||120||

వ. తదనంతరంబ. ||121||

చ. తివిరి త్రియామకు న్నొగసు దిద్దికొనంగఁ బురోదిశాళి దా
గవిసెన వెల్వరించుమణికల్పితదర్పణమో యనంగఁ గై
రవకులబంధుమండలము రాజిలె నోలి నిలీయమాన మై
మివులఁ గళంకలక్ష్యతఁదమీప్రతిబింబమునంత నేర్పడన్. ||122||

తే. తామరసలక్ష్మ లాచందమామరాకఁ
గలఁగుచును గుముదాలికై తొలఁగె నపుడు
తొలఁగుబావయె కాఁడె తమ్ముల నరించు
నట్టిసతులకు నతఁడు మున్నెట్టిఁ డైన. ||123||

చ. పనుపడ వేణునాళములఁ బగ్గములం బలెఁ గ్రిందఁ బర్వుశో
భనకిరణప్రకాండములు భాసిలఁ జందురుఁ డొప్పె నెంతయు
న్మనసిజుఁ డెల్లప్రాణులమనంబులు చేలుగ రాగబీజముల్
పెనుజతనంబుతోడ వెదఁబెట్టెడు రౌప్యపుజడ్డిగం బనన్. ||124||

చ. నేల యనువెండికుండఁ గడు నించి నిశాఖ్యచకోరనేత్ర యిం
పలరఁగ నంబరాహ్వయమహానటమూర్తిమహాభిషేకమున్
జలువఁగ నెల్లదిక్కుల వెసం బ్రవహించెడుపాలవెల్లి నాఁ
బొలిచె సమస్తముం జలువఁ బొంద నమందత సాంద్రచంద్రికల్. ||125||

చ. తొలఁకెడుహంసకాంతులవిధుద్యుతిఁ బ్రోచి చకోరమైత్రి
కలు మెఱయించుకన్నవలకల్కితనంబునఁ బుష్పలావికల్
తలఁపులు గొల్లలాడి మిగులం బ్రమయించి యువవ్రజంబుచే
వెల లధికంబుగాఁ గొనుచు వేడుక నమ్మిరి పువ్వు లంగడిన్. ||126||

తే. అప్పుడు ప్రభావతికి నొక్కయతివ విరులు
గొనుచుఁ బోవఁగ నందు నింపునఁ జరించు
తేఁటిగమిలోనఁ దా నొక్కతేఁటి యగుచు
నేఁగె మాయాఘనుండు రతీశ్వరుండు. ||127||

వ. అటమున్న పతిసమాగమోత్సవసముత్సాహంబునం జేసి యప
రాహ్ణంబుననుండియుం గ్రీడాభవనపర్యంకాదిసముచితనూతన
సత్క్రియావిశేషసంపాదనంబునకుం దగినపరిచారికల నియో
గించుచున్న ప్రభావతీమనోరథం బెఱింగి రాగవల్లరి యతి
ప్రయత్నంబున. ||128||

క. చెలువకు సంపెఁగనూనెం
దలయంటె సుగంధవాసితము లగుచూర్ణం
బుల నలుఁగుఁ బెట్టి గంధా
మలకం బిడి చమురు దిగిచె మజ్జన మార్చెన్. ||129||

చ. చెలికి మెఱుంగుఁబావడలచేఁ దడియార్చెను ధూపవాసనల్
దలకొలిపె న్బ్రసూనసదలంకృతి మీఱఁగ వేఱువేఱ మె
చ్చు లరసి కీలుగంటు జడుసుల్లెము వ్రేలుడుఁగొప్పు మూఁడుమూ
లలబిగికొప్పు పెక్కుగతుల న్నిలిపెం బలుమాఱు విప్పుచున్. ||130||

వ. అప్పు డారాగవల్లరి ప్రభావతి నుద్దేశించి. ||131||

చ. విరిసిన నొక్కయొప్పు నరవీడినవేఱొక యొప్పుఁ జిక్కువా
టొరసిననొక్కయెప్పు నది యూడ్చిన వేఱొకయొప్పు వేణిభా
వరచన నొక్కయొప్పు ముడివైచిన వేఱొకయొప్పు కొప్పుగాఁ
బరఁగిన నొక్కయొప్పుఁ గనుపట్టక మానదు నీకచంబులన్. ||132||

క. తెఱవా సందిట సందెడు
నెఱివెండ్రుక లాయతములు నీలము లివి యే
తెఱఁగున ముడిచిన నీకున్
గొఱఁత గలదె యవియ జట్టిగొను నీవిభునిన్. ||133||

క. అనుచు విరు ల్కచబంధం
బునఁ జెరివెడుసఖిని మరలి పొలఁతుక వైచెం
దనచేతిపువ్వుబంతిని
గినుకయుఁ జిఱునవ్వుఁ గన్నుఁగ్రేవలఁ దొలఁకన్. ||134||

వ. అంత. ||135||

తే. అని చెలువ యక్షకర్దమం బాదిగాఁగఁ
గలపములభేదములు దనవలసినట్లు
సంఘటింపించి కుంకుమచందనాదు
లలఁది నిలిపించుకొనియె మే లరసి యరసి. ||136||

తే. మృగమదాదులఁ జుక్కబొ ట్టగిసెయాకు
బొట్టు పూర్ణచంద్రతిలకంబు నెలవంక
విధమునామము గుమ్మడివిత్తునామ
మొకటి గా దాని యొకటి యాయువిద దాల్చె. ||137||

తే. వెలఁది మట్టెలు పిల్లాండ్లు వీరమద్ది
యలును నందెలు మొలనూళ్లు నంగుళీయ
కంకణాంగదహారతాటంకముఖస
మస్తభూషణములు దాల్చె మార్చి మార్చి. ||138||

క. ఒక్కొకతోయముసొమ్ములె
పెక్కుఁదెచెఱంగులవి యునికి పెంపున నివి యొం
డొక్కటి మీఱుచుఁ దనప్రభ
నెక్కుడగుటఁ ద్రిప్పి త్రిప్పి యింతి ధరించున్. ||139||

ఉ. అంచలప ట్టొకింతతడ వబ్రపుమంజిడి కొంతసేపుఁ గ్రొ
మ్మించుజరంగుదళ్లుఁ గడుమేలిమిమాదళము ల్బవంతు లొ
క్కించుక యించు కంతవడి యింపున నొక్కటి మెచ్చ కొక్కటిం
జంచలనేత్ర దాల్చెఁ బ్రియుసమ్మత మె ట్లగు నొక్కొ య న్మదిన్. ||140||

చ. తరుణి యొకింతసేపు చిఱుఁదమ్ములపుంబంసతోడిమోవి మే
గరగరిక న్విరాజిలుచుఁ గమ్మలుఁ దీఁగెయుఁ బూని వేణికా
సురభితఁ బొల్చి యొక్కపరిశుద్ధపుసైకపుటొల్లె గట్టి భా
సురతఁ గడు న్వెలార్చెఁ బెఱసొమ్ముల కోపమి యన్మిషంబునన్. ॥141॥

వ. వల్లభమనస్సమాకర్షణకౌశలాకౌశలసందేహంబుసం జేసి
యెందును మనస్థైర్యంబు చాలక మఱియును. ॥142॥

ఉ. శ్రీలలితాంగరాగములుఁ జీరలు సొమ్ములు నేర్చి యేర్చి తా
మేలుతరంబుఁ దాల్చియును మెచ్చక మార్చుచు నెన్ని మాఱులుం
జాలక దిద్దినట్టిదియె సారెకు దిద్దుచు మించుటద్దమున్
గేల ధరించి చూచుఁ బరికించుఁ బొరింబొరి సద్మసంస్క్రియల్. ॥148॥

సీ. కేళీగృహంబుముంగిట గరగరిక లా
లోకించు గంధాంబుసేక మరియు
నలుకుపూఁతలపరిమళముఁ బరీక్షించు
రంగవల్లికలతెఱంగుఁ జూచు
సకినలమంచంబుజాడ విమర్శించుఁ
గుంకుమపరపుభంగులు గణించు
హొంబట్టుతలగడయొప్పు విచారించు
నగరుధూపముల సోయగము లెంచు
తే. నలకుటోవర్లు మేల్కట్లు నంగరాగ
పూర్ణపాత్రికలును గందవొడిబరణులు
జాలవల్లిక లాదిగా సముపభోగ
సాధనశ్రీలు పరికించు సారె కబల. ॥144॥

వ. ఇట్లు వర్తించుచున్న యన్నీలవేణి యాపువ్వు లాదరంబునం
బుచ్చుకొనియె నట్టియెడ నిట్టు నట్టుఁ జెదరి పఱచుతుమ్మెద
పదువుపొది వదలి యొదిగి యదుకుమారుం డక్కుమారిక
సవరించుశ్రవణోత్పలంబులోనం గాన రాకుండ నడంగి
యుండె నప్పు డప్పడంతి ముప్పిరిగొనురాగవేగంబునఁ బ్రియా
గమనవిలంబంబు సహింపలేక బహిఃప్రాణంబు లన నొప్పు
శుచిముఖిరాగవల్లరుల నేకతంబునకుం బిలిపించి శుచిముఖ
కి ట్లనియె. ॥145॥

శా. రాఁ డయ్యె హృదయేశుఁ డీహృదయభారం బెట్లు సైఁతున్ క్షణం
బేఁ డై యున్నది యేటికిం దడసెనో యేవిఘ్నము ల్పుట్టెనో
నేఁ డేతెంచుప్రయత్న మున్న నకటా నీతోడఁ జెప్పండె యె
వ్వాఁ డీరీతి యెఱింగెనో యపుడు న న్వాక్రుచ్చి య ట్లాడఁగన్. ॥146॥

శా. ఆహా యప్పటికట్లు న న్దలఁచెఁ గా కంతఃపురంబు ల్పుదు
ర్గ్రాహంబుల్ పెఱవారి కెట్లు చొర శక్యంబైనఁగానీ కడున్
మాహాత్మ్యంబున మేటియంటి వతనిన్ దౌవారికాత్యుగ్రస
న్నాహం బెక్కడ నుండు రావలసిన న్రాలేఁడె యెట్లేనియున్. ॥147॥

క. వత్తు నవశ్యము నేఁడని
చిత్తము తమి రేఁచి యంతఁ జింత యొకతెపై
హత్తిన నది వృథ పుచ్చినఁ
బుత్తురు మగవారిమాట పొసఁగదు నమ్మన్. ॥148॥

క. అనఘాత్మకుఁ డతఁ డాతని
నన నే మున్నది మదీయ మైనయదృష్టం
బును దూఱుట గా కె ట్లది
యొనర్ప నున్నదియె చంద్రికోగ్రదవాగ్నిన్. ||149||

వ. అని చంద్రు నుద్దేశించి. ||150||

క. నీశైత్యము నమ్మితి న
త్యాశన్ హిమధాముఁడును సుధాంశుఁ డనంగా
నోశశధర యేలా మృత
కోశాతకి వయ్యె దేమి గూడెడు దీనన్. ||151||

క. చలువ యొనరించినంతయ
ఫల ముష్ణత విడువు మిదియ పదివే లింకన్
జలిపందిలి పెట్టుట కడ
వలఁబో మొత్తమియె మాకు వనజారాతీ. ||152||

సీ. శ్యామకంఠలలాటసామీప్యపరితప్య
మానంబులుగఁ గళల్ మార్చి మార్చి
సింధూదకాంతస్స్వమింధనబడబాన
లోగ్రకీలల సెగ నూని యూని
ప్రత్యమావాస్యసంభవదర్కసంయోగ
కలితాధికోష్ణమఁ గ్రాఁగి క్రాఁగి
విప్రయోగోష్ణపాంథప్రాణపరిపాన
భూమజం బగుకాఁక పొంది పొంది
తే. కాలకూటాహ్వాయభ్రాతపాలు పట్టి
పుచ్చుకొనుదాహకత్వంబు ప్రోచి ప్రోచి
యింతవేఁడిమి సాధించితేమొ చంద్ర
నన్ను నేఁచుటకే ప్రయత్నంబుతోడ. ||153||

చ. ప్రథమకళ ల్నెలనెల నుపాయన మిచ్చుచు వహ్నిసూర్యులన్
బృథుతరమైనమైత్రిఁ గడుఁబ్రీతులఁ జేయుట యాదృశోష్ణిమ
ప్రథమఫలిభవద్విరహిబాధకె కావలయు న్శశాంక యా
పృథివి నధర్మి కెన్నఁ బరపీడయె యుత్తమలాభ మెప్పుడున్. ||154||

చ. చలువయె భ్రాంతిమూలము నిశాకర యింకొకఁ డెన్ని చూడఁ గే
వలమును వేంద్రపుంబ్రకృతివాఁడవ యె ట్లనినం జకోరముల్
వెలయుఁ గడంక నీయుడుకువెన్నెల జుఱ్ఱుచు దానఁ జేసి కాఁ
కలపడ శైత్యము ల్మరగినట్టివి నిప్పులమేఁత కోర్చునే. ||155||

మ. ఇటుగా కొక్కొకకాలదోషమున నౌ నేమో విపర్యాసమ
న్నిటియందు న్మలయానిలుండు నిదిగో నెమేనికిం జాల ను
త్కటతాపం బొనరింపఁజొచ్చె నిదియుం ద్వచ్చంద్రికాజాలసం
ఘటనాదౌష్ట్యము రాజధర్మ మనుచుం గ్రౌర్యంబుఁ దాఁ బూనెనో. ||156||

వ. అని దక్షిణానిలు నుద్దేశించి. ||157||

క. తలఁప జగత్ప్రాణుఁడవై
వెలసిననీ విట్లు నన్ను వేఁచుట తగునే

యిల వెలుగు చేను మేసిన
మలయానిల యెద్ది కాఁపు మదిఁ జింతింపన్. ॥158॥

వ. అని యతనివేఁడిమి మాన్చుటకై యనేకప్రకారంబులం
దూఱియుం బ్రార్థించియు గుణంబు గానక విసివి యి
ట్లనియె. ॥159॥

సీ. అంతకాశాసమాయాతత్వ మరసినఁ
జలువకు నీకును జాలదవ్వు
రౌద్రమూర్తిత్వవార్తలు విచారించినఁ
జలువకు నీకును జాలదవ్వు
దహనసారథ్యతత్పరత భావించినఁ
జలువకు నీకును జాలదవ్వు
శ్రీఖండవిషధరోచ్ఛిష్టత యెంచినఁ
జలువకు నీకును జాలదవ్వు
తే. పలుకు లేటికి నీయందు మలయపవన
చలువ గల దనునట్టిసంశయము దగదు
వసుధ నెందైనఁ జండాలవాటిలోన
బ్రాహ్మణగృహంబు వెదకుట భ్రాంతి గాదె. ॥160॥

ఉ. దక్షిణగంధవాహ నినుఁ దన్మలయద్రుమరూఢగూఢపా
ద్భుక్షణ నింతకెంతయు నపాయము పొందదె పొందకుండఁగా
నిక్షుశరాసనుండు విరహిశ్వసితోపచయక్రియ న్విము
క్తక్షయుఁ జేసెఁ గావలయుఁ గాక తదుష్ణత నుష్ణ మెక్కఁగన్. ॥161॥

వ. అని మలయసమీరు నుపాలంభించి. ॥162॥

శా. పాథోరాశిగభీరు సద్వితరణప్రాగల్భ్యమందారు భూ
నాథాస్థానవిధేయవర్తను నపైనఃపద్ధతీవర్తనున్
యాథాతథ్యవిధప్రయోగవివిధోపాయార్జితద్విణ్మదో
న్మాథఖ్యాతసునీతికౌశలు ననన్మార్గచ్ఛిదాపేశలున్. ॥163॥

క. వ్యాచక్షాణసుధీజన
వైచక్షణ్యోదయాభివర్ధన వైద
గ్ధ్యోచుంచురనిజకృతమై
త్రీచుంచువిశృంఖలాష్టదిక్చరకీర్తిన్. ॥164॥

మాలిని. అమలమప్రియసూనున్ యామినీశోపమానున్
గమలభవమనీషున్ గణ్యవాక్ప్రౌఢిశేషున్
శమదమగుణనిష్ఠున్ శాస్త్రచింతాగరిష్ఠున్
బ్రమథపతిసుభక్తున్ బ్రహ్మవిద్యాసురక్తున్. ॥165॥

గద్యము. ఇది నిఖిలసూరిలోకాంగీకారతరంగితకవిత్వవైభవ
పింగళి యమరనార్యతనూభవ సౌజన్యజేయ సూరయనామ
ధేయప్రణీతంబైన ప్రభావతీప్రద్యుమ్నం బనుమహాప్రబం
ధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

శ్రీరస్తు

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము

పంచమాశ్వాసము

క. ఫలతులసీసక్తుఫ
లాఫుల్లజ్జాతివిచికిలప్రముఖద్ర
వ్యాఫల్గుకృతేశ్వరపూ
జాఫలచిద్గణ్యు నమరసచివవరేణ్యున్. ||1||

వ. మన్మథు నుద్దేశించి యాకన్యకాతిలకంబు. ||2||

ఉ. భూనుతలీల రుక్మిణికిఁ బుట్టి మనోభవ మత్ప్రియత్వమున్
బూనినవాఁడ వీవయఁట పూర్వపునీయతనుత్వధర్మమున్
మానక యేఁచుచున్న నది మామకభాగ్యము ని న్నె టాడఁబోఁ
గా నెటు వచ్చునో తడవఁగా వెఱతున్ గరము ల్మొగిడ్చెదన్. ||3||

వ. అని పలుకుచున్నప్పు డంతకంతకుం బెల్లయిన మాయల్లక
భరంబునం బెల్లగిల్లునుల్లంబుతాల్మి నిల్వరింపం జాలక
యబ్బాలాలలామంబు. ||4||

తే. నాఁడె చనకుండ లేఖఁ బ్రాణములు నిలిపి
యంత భరపడి వచ్చి నేఁ డాత్మవీక్ష
నోర్వరానినాతమికి న ట్లొనరఁ బలికి
ప్రియుఁడు తుద నిట్లు విడిచె నన్నియును వృథగ. ||5||

మ. అనుచున్ ఱెప్పలు తేలవైచుచు విశుష్యత్కంఠయై రుక్మిణీ
తనయా మీఁదట నైన నీవ పతివై తద్ధర్మ మీడేర్పుమీ
యనుప ల్కించుక నాలుకన్ దడుపుచుం బ్రాణార్తి దీపింపఁ జ
య్యనఁ బూఁబాన్పున వ్రాలఁ బోవుటయు మీనాంకుండు చిత్రంబుగన్. ||6||

వ. సంభ్రమంబునఁ గర్ణోత్పలంబు వెలువడి నిజరూపంబుతోడ. ||7||

క. హా తాలిమి వదలెదు సు
మ్మేతెంచియె యున్నవాఁడ నిదె నీపతి న
న్నోతరుణి చూడు మని తా
నాతల్పమునందు నిలిచి యక్కునఁ జేర్చెన్. ||8||

మ. అతిశీఘ్రంబున నాలతాంగియుఁ దదీయాలింగనస్పర్శనా
మృతసేకంబున మూర్ఛదేఱుచునె యున్మీలన్మహానందమూ
ర్ఛిత యయ్యెన్ మగుడన్ బదంపడి మదిం జేష్ట ల్జనింపంగఁ దా
బతిఁ గన్దెప్పలు విచ్చి చూచి భయకంపస్వేదలజ్జాత్మయై. ||9||

క. చిరకాంక్షితనిజపరిరం
భరసస్థితిఁ జొక్కి యున్నపతిచేతులు స

త్వరత విడిపించుకొని యో
వరిలోనికిఁ బాఱిపోయె వనజాక్షి వడిన్. ||10||

వ. ప్రద్యుమ్నుండును శుచిముఖీరాగవల్లులలం జూచి యి
ట్లనియె. ||11||

ఉ. సర్వయువాధికుం డనుయశం బెసఁగు న్నను నేలికొన్న మ
త్పూర్వసమస్తపుణ్యఫలభూమిక మీచెలి యావిలంబమే
నోర్వమిఁ జూడ కి ట్లరుగుటొప్పునె తోడ్కొనిరండు పోయి గాం
ధర్వవివాహలీలకు ముదమ్మున మీరలె పెండ్లిపెద్ద లై. ||12||

వ. అనిన విని రాగవల్లరి నవ్వుచు నతనిం జూచి. ||13||

చ. తనవిరహాసహిష్ణుతవిధం బఖిలంబును నీవు వింటి గా
యనయము నాడుకోఁగ నిపు డంచు మనంబున నెత్తుసిగ్గునన్
మునుఁగుచుఁ గుందుచున్నదియె ముద్దియ నీతమకం బెఱింగి ని
ల్వనితెఱఁ గొక్కతప్పుగఁ దలంచెదు సూ చతురుండ వన్నిటన్. ||14||

వ. అని పలుకునంత నతనికి శుచిముఖియు ని ట్లనియె. ||15||

ఆ. నీవు సకలనాయికావిశేషస్వభా
వములు నెఱిఁగినట్టివాఁడ వైన
నాకుఁ దోఁచినంత యాకన్యచిత్తంబు
విధము నీకు విన్నవింతు వినుము. ||16||

ఉ. తాఁ గడు వేగిరించెఁ గద తద్గతి నీవు నెఱుంగ సిగ్గునన్
లోఁగుచు నింతనుండి యిఁక లోనుగ నొల్లక పట్టఁబట్టఁగా
నేఁగుచుఁ గోరు నీ బలిమి నీప్సితసిద్ధిగ వేఁపు గాన రా
డాఁగుట దీనిపేరు నిబిడం బిది బాలిక కెల్ల నాత్మలోన్. ||17||

వ. కావున నప్పడుచు త ప్పేమి గలిగిన నదియు నొక్కయను
రాగవిలసనవిశేషంబకా నెఱుంగుకొని యనుగ్రహంబు వద
లక పరిగ్రహింతుగాని వే ఱొండుగఁ దలంచెదు సుమీ
యేము పోయి యాముద్దియకు బుద్ధి చెప్పి యెత్తుకొని
వచ్చెద మని రాగవల్లరియుఁ దానునుం దత్సమీపంబునం
దెరమఱుంగుననుండి తమపలుకు లాలకించి వినుచున్న
యన్నెలఁతపాలికిం బోయి యల్పస్వరంబున ని ట్లనియె. ||18||

ఆ. తలిరుఁబోఁడి మంచిదానవు గలిగి తి
ట్లరుగుదెంతురమ్మ యధిపుమనసు
విరస మయ్యెనేని వెర పెద్ది మఱి చక్కఁ
జేయ నీవ చింత చేసి చూడు. ||19||

వ. అనిన శుచిముఖకి రాగవల్లరి యి ట్లనియె. ||20||

క. అప్పటి క ట్లరుదెంచుట
త ప్పన రా దంత మనము దండ నునికిఁ దా
నప్పడుచుఁదనము మానక
యిప్పడఁతుక యంత వెట్టియే యిఁకఁ జేయన్. ||21||

వ. అని ప్రభావతి నవలోకించి. ‖22‖

క. వరుఁడు సమాగమకాంక్షన్
   ద్వరితపడుచు నుండ నిచటఁ దడయుట తగ దో
   వరవర్ణిని రార మ్మొక
   సరవిని దమి యుండ దెల్లసమయములందున్. ‖23‖

వ. అని కేలు పట్టి తివియఁబోయి యాలజ్జావతి చేత విదుల్పులం
   బడి నగుచు ని ట్లనియె. ‖24‖

క. ఏరీతిం బెనఁగిన నె
   వ్వా రెఱుఁగరు నీదుగుట్టు వనితామణి రో
   ళ్లారోకండ్లం బాడిన
   కూరుము లిపు డింత దాఁచుకొన్న నడఁగునే. ‖25‖

వ. అని వెండియు నతిప్రయత్నంబున. ‖26‖

సీ. విభుఁడు దండనె యిది వినుచున్నవాఁ డెంత
   గబ్బినే యిది లజ్జక్రమమె యనియు
   నతఁ డిది సరకు సేయమిగ భావించిన
   నపు డేమి యగుదు వీ వబల యనియు
   రసికశేఖరుఁడు సర్వజ్ఞుఁడు ప్రియుఁడు నీ
   కొలఁదిన నడుచు భీతిలకు మనియు
   సతిగోప్య మీశుభావాప్తి దీనికి నింత
   తడయు టొప్పమి యెట్లు దలఁప వనియు
   తే. మఱియు నెన్నియొ బిసబిసమాట లమరఁ
   బ్రియము చెప్పియు నదరవైచియు హితాను
   వృత్తిఁ దెలిపియు నొకకొంత మెత్తఁబడఁగఁ
   జేసి కేల్వట్టి తిగిచె నాచెలువఁ గదల. ‖27‖

సీ. తిగిచిన రాక యాడిగిలం బడుచును ల
   జ్జాలసత్వమున మల్లాడి యాడి
   నిలునిలు మొకమాట గల దని నిలిపి ప
   ల్కుట కేమియును లేక గ్రుక్కి గ్రుక్కి
   యడుగడుగునకు నత్యంతనిర్బంధంబు
   సలిపెడునందాఁక నిలిచి నిలిచి
   తెరువున నర్గళాదిక మేది చేతి కం
   దినఁ బట్టువిడువక పెనఁగి పెనఁగి
   తే. యిందుబింబాస్య కడు నలయించెఁ జెలిని
   విసివి పోదుగదా యనువెఱుపు నొదవ
   విభుని నూతనసంగమవేళఁ గరము
   వక్రములు లో పడంతులవర్తనములు. ‖28‖

క. ప్రకృతిజ్ఞయు హితనిర్వా
   హికయు నగుట నల్ల నల్ల నేనుఁగుఁ గంబా
   నకుఁ దిగిచినట్లు యత్నా
   ధికతం జెలి తెచ్చె నాసతిం బతికడకున్. ‖29‖

వ. ఇట్లు తెచ్చి. ‖30‖

క. అనయము చేరిక యగుతఱి
నని వార్యవ్రీడ భయభరాకులగతి యై
తనవెనుక నొదుగ నొదుగఁగ
వనితామణిఁ దేర్చి తేర్చి వల్లభుఁ జేర్చెన్. ॥31॥

వ. ఇట్లు దగ్గఱఁ దెచ్చి యజ్జలజాక్షి యత్యూర్జితసముజ్జిహాన
దుర్జయలజ్జాసముద్వేగ వగయు నుద్దామరోమహర్షణస్వేదో
ద్భేదసాదితప్రకృతిమకరికాపత్త్రాంగరాగయుఁ బురస్స్థితిపరి
త్యాగయత్నసంక్షోభసంచలీభవదుత్తరీయపార్శ్వపునఃపునరా
లక్ష్యమాణవక్షోజకుంభతటవిజృంభణాభోగయు నగ్రదృష్టి
ప్రసారపరిహారనియమనియతకటాక్షసంచారచారుకర్ణగోళకా
లంకషలోలలోచనద్రాఘిమశ్లాఘనీయముఖపరావృత్తిపౌనః
పున్యధన్యాయితోభయోపాంతభాగయు నైనయెలనాఁగం
జూపుచు నాపురుషరత్నంబుం గటాక్షించి. ॥32॥

చ. పడఁతులచర్య లిట్టివి నృపాలకుమారక నేఁటిదాఁక గు
ట్టెడలఁగ నీదుకూటమియపేక్షఁ బడం గలపాటు లెల్లఁ దాఁ
బడి యిపు డిష్ట మబ్బుతఱిఁ బాఱుచుఁ దాఱుచు నేక్రియం బెనం
గెడుఁ గనుఁగొంటే యంచుఁ జెలికే ల్గదియించె రతీశుచేతితోన్. ॥33॥

క. ప్రమదంబున రాకొమరుఁడు
కమలాక్షిఁ బరిగ్రహించె గాంధర్వవివా
హముచే నయం ముహూర్త
స్సుముహూర్తోఽస్తంచుఁ గెలన శుచిముఖి నవ్వన్. ॥34॥

క. అపు డించుకతడ వన్యో
న్యపాణిసంస్పర్శసంభృతానందస్తం
భపరీతాత్మత నుండిరి
ప్రపంచ మంతయును మఱచి పతియు న్సతియున్. ॥35॥

వ. తదనంతరంబ. ॥36॥

క. తనరెడులజ్జాభయవా
సన లుద్బోధమునఁ దనర సతి కనుఁగొని మె
ల్లన నిలుఁ డని యాన లిడన్
జని రొక్కొకనెపముఁ జెప్పి సకియ లిరువురున్. ॥37॥

వ. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుండు. ॥38॥

క. నిలువక యటు పోచున్నా
రలికుంతల చెలుల నేల యానపొడిచె దేఁ
జెలికాఁడఁ గానె యనిపై
దలి చెవిలోఁ జెక్కు చెక్కుఁ దొర్కొనఁ బలికెన్. ॥39॥

వ. అప్పుడు. ॥40॥

చ. ఉవిద తదుక్తి కంత చెవి యొగ్గక పోఁ బెనఁగ న్విభుండు కే
ల్దవిలిచి చుట్టు నించుకయెడన్ భుజము ల్వల గొల్పి పొమ్మనన్

సువదన వెల్వడం దిరుగ శ్రోణిభుజస్తనవేణికాభర
శ్రవణకపోలము ల్పతిని సారెకు సోఁకుచుఁ దేల్చె నింపులన్. ||41||

వ. అంత. ||42||

చ. నళినదళాక్షి సిగ్గరితనంబు గదా యని యింత చెల్లునే
యలయఁ బెనంగి తంచు విభుఁ డంగనహస్తము పట్టి నిల్పి చె
క్కిలి మిగులం జెమర్పఁ బులకింపఁగ ఘర్మకణావళు ల్నఖం
బులఁ గొని పాఱ మీటుచును బొల్పుగ మే నిమిరెం గరంబునన్. ||43||

సీ. మఱియుఁ గపోలచుంబనసమీపతయాస
రిత్తమంతనము సారెకు వచించి
యభివీక్షణేచ్ఛ నమ్రాననం బెగనెత్తి
కొనగోళ్లఁ బలుమఱుఁ గురులు దువ్వి
చనుగుబ్బ లంట ముచ్చట పడి మాటికిఁ
బయిఁటపై నెరసులు పాఱ మీటి
గనయంబు ముట్టుటకును జేరికలుగ వే
మాఱును మొలనూలిమణులు దుడిచి
తే. బెద రుడిపి వ్రీడజాడ్యంబు వదలఁ జేసి
కాంత నొగి మెత్త మెత్తనఁ గౌఁగిలించె
నీవి తనయంతటనె జాఱె నెయ్య మెఱఁగి
పాణిఁ జెక్కిలి నొక్కి చుంబనము చేసె. ||44||

వ. తదనంతరంబ. ||45||

ఉ. శౌరిసుతుండు బాలికను శయ్యకుఁ దార్చి యదీర్ఘయత్నత
ద్వారణసంప్రబుద్ధరసతం దరితీపుగ మించుబాహ్యనా
నారతభోగలీలల మనంబునఁ జొక్కుచుఁ జొక్కఁజేసెఁ బో
తారత మల్పమల్పముగఁ దన్మతియోర్పుకొలందిఁ జేయుచున్. ||46||

తే. సౌరభమె చిక్క లోనికి జాఱె నొక్కొ
రాయిడికిఁ గాక బహిరంగరాగ మెల్ల
ననఁగ నినుమడించుచు నంతరంగరాగ
మలరఁ బెనఁగిరి దంపతు లతులరతుల. ||47||

వ. ఇవ్విధంబున. ||48||

చ. స్వకుతుకపూర్తిగాఁగ రతి సల్పి సుషుప్తి వహించి రంత నా
యికయును నాయకుండుఁ దమయిద్దఱియంగములు న్విమిశ్రభా
వకలనఁ జిక్కుఁజీరుపడ వైచినచంపకనీలకంజమా
లికల తెఱంగునం బరఁగ లేఁజెమట ల్మనుగాలి నాఱఁగన్. ||49||

వ. అంత. ||50||

క. అరుణాంశుపటలి యనువా
సరరాజపురోధృతధ్వజంబుకొనన్ వి
స్ఫురిత మగురత్నమో యన
సురపతిదిశయందు వేగుఁజుక్క వెలింగెన్. ||51||

చ. యదుకులచూళికాభరణ మంతట మేల్కని నిద్ర చొక్కునన్
వదలిన కౌఁగిలి న్మెలపునన్ బిగియించుచుఁ జెక్కు చెక్కిటన్
గదియఁగ నొత్తియొత్తి తనకాంతను మేల్కొలిపెన్ మృగాక్షియున్
నిదుర దొఱంగి చూచుచునె నేత్రము లెప్పటి మూసె సిగ్గునన్. ||52||

సీ. అంతఁ గామిని కన్ను లరవిచ్చి సురతసం
క్షుభితవేషము పతి చూడకుండఁ
దనదుచెక్కిలి మొగంబున కడ్డముగఁ జేర్చి
పొరిఁ బొరి నది దాన పులకితముగఁ
గెంగేల నతనికౌఁగిలి యూఁగి యెడగొంచుఁ
జేలాంచలము పెఱచేతఁ దడవి
తెచ్చి పాలిండ్లమీఁదికిఁ జొనుపుచు నితం
బావృత్తి యరపి రెండవ చెఱంగు
తే. కటితటం బెత్తి యెత్తి క్రిందటికిఁ బరపి
లోనుగా దానిపైయంచుతో నమరఁగఁ
బొక్కిలి గదించి పట్టి మూపున నరవిరి
వదలుతురు మానుకొనుచు లేవంగఁ గడఁగె. ||53||

క. ఈచాడ్పునఁ బానుపుపై
లేచుచుఁ గడు నింపు గులుకులేమవిలాస
శ్రీచేఁ జిత్తము గరఁగఁగ
నాచెలువుఁడు మగుడఁ దిగిచి యక్కునఁ జేర్చెన్. ||54||

వ. తదనంతరంబ కార్యాంతరచింత చిత్తంబునఁ బొడమఁ దన
వదనంబు ముదితచెవిం గదియించి యోయువిద యిది
మొదలుగ మాపు లెల్ల నిచ్చటికి వచ్చెదఁ గాని జేపులు
దప్పకుండ మావిడిదిన యుండకున్న రహస్యభంగంబు
పుట్టిన మనమనోరథంబు ిఘ్నాకులం బగుంగావున నిక్కడ
నుండి మదీయనివాసంబు దాఁక భూవివరంబు గల్పించు
కొని పోయెదఁ దద్ద్వారం బన్యుల కెఱుకపడకుండునట్లుగ
సంవరణంబు గావింపు మని చెప్పి యప్పలుకులకు నాలజ్ఞా
వతి యంగీకారసూచనంబుగాఁ దల యెగురవైవ నుక్త
ప్రకారంబున నిజనికేతనంబున కరిగెఁ బ్రభావతియుఁ దద్బి
లంబు తగు తెఱంగున సంవృతంబు గావించె నంత. ||55||

మ. సమయాభిజ్ఞతఁ గుక్కుటంబు 'వివిధచ్ఛందస్త్రియామాంతరం
తిమయామో భగవా నృషిః కుసుమధన్వీ దేవతా మానినీ
రమణాయాం వినియోగ' యంచు నిది యారంభించెఁ గాఁబోలు నా
నమరెం దద్ధ్వని మానినుల్ రతికిఁ దా మై నాథులం బైకొనన్. ||56||

వ. మఱియు నాసమయంబున వాసరప్రత్యాసక్తినిమిత్తవిరహ
శంకాసమంకురితసంతాపంబున లోపలిపట్టు వదలి వెలికి
నిర్గమించునిఖిలకాముకద్వంద్వసముదయహృదయంబుల
చలువలం ద్రోవ యడ్డగించి గడ్డురికి యాక్రమించెనో
యనఁగఁ దనరారుచు హారమౌక్తికంబు లత్యంతశైత్యం
బునం బ్రవర్తిల్లె నచిరభావియైన భావజవశంవదస్త్రీపురుష
పరస్పరపరిరంభవిశ్లేషఖేదవేదనాప్రాచుర్యంబు సూచించు
భంగి నొండొంటియంటు విడిచి బిరుసెడలినదళంబులతో

నతివిరళం బగుచు మేల్కట్టుపువ్వుదండలుం దమయంతర్గు
ణంబులకొలది విశదంబుగాఁ దెలిపె నన్యోన్యసన్నిధిం
జెన్ను మీఱు దంపతు లింపుసొంపున నాదరింపం బెంపొందు
సౌభాగ్యవైభవంబు నేఁటి కిదియకదా యనుహృదయౌ
త్సుక్యవిలసనవిశేషంబునం బోలెఁ దాంబూలంబు లచలి
తంబుగా రుచులప్రచురతం బచరించెఁ బ్రచురసురతంబులఁ
జరించు నుద్దామయౌవనమదమదనమత్తమత్తకాశినీమణుల
మణితరణితంబులజోక లేక సంతన గ్రహించి యంచిత
ప్రేక్షాదక్షతం బరీక్ష యిచ్చుభావ మావహిల్ల గృహ
శారికాకీరపారావతకులంబులును గలకలితలయలలితకలకాకు
భావంబు దులకించుకులుకుటెలుంగుఁ గలకలికిపలుకుల
వికలంబులుగా గులుకరింప దొరకొనియెఁ బ్రతికలనవనవా
యితప్రౌఢి యుపమిథునరతిపరిమళంబులఁ గలపడం బయి
పొలు పెసఁగ వికసనారంభశుంభదంభోజముకుళసుకుమారసౌ
రభంబు సారెకు వెదచల్లుచు నల్లనల్లన సంచరించు చల్లకరు
వలిబలంగములు తెరువరులతనువుల సవిరళముగఁ దల
కొనం బులకాంకురంబులు మొలపించుగతదివసావసాన
సమయంబున జిగీషితదేశాంతరుండైన భాస్వంతుచేత నాత్మ
తేజస్సమర్పణానల్పలాలనాపురస్సరంబుగా నియోగింపంబడి
యుం దమతమయున్నభవనంబుల నివసించు కొంచెపుఁజీఁకటు
లనేకాని నానాతమోనీకంబులం బోకార్ప లేనితప్పు
గలిగియున్నయవి గావున నావేళ కాసన్నం బయిన యా
వాసరాధీశురాక యాకర్ణించి కార్యవైకల్యంబున నాకుల
త్వంబు నొందెనో యన నేపు దఱిగి దీపకళికలు వెల
వెలంబాఱె విక్రమవిహారంబు ముగియించి గవుసెనఁ
బొదివిన కుసుమకోదండువెండిజలపోఁతదళుకుటరిగ
తెఱంగున మెఱుం గడంగి యుడురాజమండలంబు
మూఁగుడువాఱి కానిపించెఁ దొల్లి నిజసంతతిహితార్థిని
యై సురభి ప్రార్థింప నిలింపవిభుం డమృతం బిడుట
ప్రత్యక్షం బయ్యెనో యనునట్లుగా దట్టం బగుచు శాద్వల
ప్రదేశంబులం బ్రకాశించుముక్తాఫలస్థూలప్రాలేయబిందు
బృందంబు పశ్చిమరాత్రిగోచరప్రచార్యమాణపశువిసరం
బులచేతఁ గనవుతోఁగూడ గ్రసింపంబడుచు నుండ గగన
ముకురపరిదృశ్యమానతదీయప్రతిబింబవిభ్రమదృఢీ
కారపారీణంబు లై తారకంబులు క్రమంబునం బలు
చగాఁ దొడంగెఁ బ్రాబోధికంబు లైనభూపాలదేవగాంధారి
ప్రముఖరాగాభోగసౌగంధ్యబంధురగాంధర్వనాదమేదుర
మృదువాద్యవిశేషపోషితసూతమాగధాదిక్రియమాణ
స్తుతిపాఠరవంబులు ప్రభుద్వారంబులఁ దోరంబు లై సొంపు
మీఱె నపరరాత్రస్వాధ్యాయాధ్యయనశబ్దస్థానంబుల నైన
యాదేశంబులుంబోలె నిర్భరక్షీరభారభిద్యమానపీనాపీన
స్మార్యమాణతర్ణకోపసరణరణరణకసంభ్రమసముదితసముత్థాన
ధైనుకగంభీరహంభారవంబులు విజృంభించెఁ జంద్రాస్తమయ
సంభవక్లేశభవపరిఘూర్ణార్ణవధ్వానంబు పెక్కువను వెక్కి
రించినట్లు మిక్కిలి నక్కజపుబాహుళ్యంబు నెరపుమహా
సందోహదోహనిస్వానసాహచర్యసమధికదధిమథనవిధివిహిత
ఘుమఘుమఘోషంబులందు గండూషితదిక్కంబు లగుచుఁ
బిక్కటిల్లె నప్పుడు. ||57||

సి. మును విలూనం బైనదినపాదపము మొదల్
మగుడఁ జిగిర్చినచిగు రనంగ
గతనిద్రశక్రేభకర్ణతాళానిలే
రితకుంభసిందూరరేణు వనఁగ
ధ్వాంతజాలముమీఁద దండెత్తు భానుమం
తునివెలిగొల్లెనత్తో పనంగ
మార్తాండపథరోధిమందేహబలపదో
ద్ధుతపూర్వనగధాతుధూళి యనఁగ
తే. వనజరంగస్థలిని నాట్యమునకు వచ్చు
సిరికిఁ బట్టిన కెంబట్టుతెర యనంగఁ
బ్రొద్ధిశాలిప్తఘుసృణాంగరాగ మనఁగ
మెఱసె నరుణోదయపుదీప్తి మింటికెలన. ॥58॥

చ. అనుదితసూర్యహోము లగుయజ్వలప్రజ్వలదగ్నిదీప్తులో
ద్ద నమరుసోమిదమ్మలమిథఃకషణోల్లసితస్తనంబులన్
దనరుచు గేలి చేసెఁ గడుఁ దత్సమయాత్తపరస్పరోపగూ
హనరసరంగదంగకరథాంగపతంగతతారుణద్యుతిన్. ॥59॥

ఉ. ఏఁ గలలోన నొం డెఱుఁగ నీవె విభుండవు సందియంబు నా
పైఁ గలదేని చూడు మని ప్రాగ్దిశ గౌతమదారజారునిన్
దాఁ గడు నమ్మఁ జేయుటకుఁ ద్రాగఁగ నెత్తెడునట్టియెఱ్ఱగాఁ
గాఁగినమడ్డుచంద మెసఁగం గనుపట్టె నినుండు నుష్ణతన్. ॥60॥

వ. అప్పుడు. ॥61॥

సీ. బిగువుఁగౌఁగిళ్లచేఁ బ్రియుబాహుపురు లొత్తి
కుమ్మెలు వోయినకుచతటములు
వరుమేన నొఱసి పోవఁగఁ జిట్లినట్టిగం
ధపుఁబేంట్లతో నొప్పునఖపదములు
రమణుకుండలపీడనముల రేఖలు మాయ
కలరుచున్న కపోలఫలకములును
బ్రాణేశదశనకోరకశిఖాసంసర్గ
మునఁ గందినట్టి కెమ్మోవిసిరులు
తే. నిలువుటద్దాలచేరువ నిలిచి నిలిచి
పలుమఱును జూచుకొనుచు నాబాగు సడలఁ
జేయఁ జాలక తడసె దైతేయకన్య
ప్రాతరుచితాంగసంస్క్రియాపరత లేక. ॥62॥

వ. అంత నచ్చటికి శుచిముఖీరాగవల్లరు లరుగుదెంచి యాచంచ
లాక్షి యున్న చెల్వు దవ్వుదువ్వుల నవలోకించి నవ్వుచు. ॥63॥

ఉ. పుక్కిటితమ్ములం బుమియు ప్రొద్దును గాదొకదమ్మ నేఁడు మా
యక్కకు నిప్పు డి ట్లిటఁ బ్రియంబునఁ జూడఁగఁగల్గెఁ జాలు మా
కిక్కడి కేఁగుదెంచుట నభీష్టరతి న్వసివాళ్లు వాడునీ
చక్క_నిరూపము న్నిదుర చాలనికన్నులుఁ జిట్లుగందమున్. ॥64॥

వ. అనుచు డగ్గఱ నేతెంచి. ॥65॥

సి. పలుగఱ సేయక పసుపును నలిపించు
కొనక మొగంబుమజ్జనము లేక
పరిశుద్ధవస్త్రంబు ధరియింపక కచంబు
లొగిఁ జిక్కు పుచ్చి క్రొత్తగ ముడువక
ప్రత్యగ్రతిలకధారణ మొనర్పక నవీ
నముగఁ గాటుక లోచనముల నిడక
తగునట్టిసొమ్ములు దాల్పక దినముఖ
నియమపుణ్యంబు లెవ్వియుఁ జలుపక
తే. నీవు తడయుట చోద్య మోనీరజాక్షి
ఘనము గాఁబోలు శ్రమ మట్లు గాక రతుల
చిన్నె లింపునఁ జూచుకొం చున్నదాన
వేమొ విష్ణు మై వచ్చితి మెఱుఁగ కేము. ||66||

వ. అని పరిహాసగర్భంబుగాఁ బలుకుచు లజ్జారోషభూషితంబు
లయినయాయోషారత్నంబు చేతియదరుప్రేఁతలు తమకు
నూతనోత్సవంబు లగుచుఁ గౌతుకం బొనరించుచుండఁ
బ్రవరిల్లుచున్నంతఁ జంద్రవతీగుణవతు లటమున్ను నిజవల్లభ
సమాగమంబునకు నుపాయంబు గానక శుచిముఖతోడి
విచారంబు గోరుచు నుండుటంజేసి యమ్మరాళిఁ దమనిల
యంబున కెలయించుకొనిపోవుటకు నుద్యోగించి బ్రభావతీ
దర్శనమిషంబున. ||67||

క. లలితప్రియసంభోగా
కులవేషము చక్కదిద్దుకొన నెడ లేమిం
గళవళపడుచుఁ బ్రభావతి
యలుక నతర్క్యగతి వచ్చి రచటి కిరువురున్. ||68||

సీ. ఈతెఱంగున వచ్చి యాతరుణీమణి
చందంబునకుఁ గొంత సందియంబు
మదిలోనఁ గందళింపఁగఁ గ్రమంబున విమ
ర్శించి తదాకారచేష్టితముల
కతమునఁ బురుషసంగతికల్మిఁ బదిలంబు
గా నిశ్చయించి యక్కాంతమీఁద
భావసంసూచనపాండిత్యగంధివి
లోలకటాక్షావలోకనముల
ఆ. కలిమి మొలకనగవుతళుకుతోఁ బలుమఱు
నగుచు నొకరొకళ్ల మొగము చూచి
యంతఁ గనినయర్థ మాప లే కి ట్లని
పలికి రాసఖి విన జలజముఖులు. ||69||

ఉ. ఎంతయు మేన వింతపస లేర్పడుచున్నవి యప్ప గంటె య
త్యంతము నిద్ర చాలమియు పక్షులు తెల్పెడు రాత్రి యెద్దియో
కొంతవిశేష మబ్బినది కోమలికి న్మముబోంట్లకుంగడున్
సంతసమేకదా తనదుజవ్వన మెవ్వలన న్ఫలించినన్. ||70||

వ. అని మర్మంబు దాఁక నాడుచు నాప్రీడావతిమొగంబుఁ
జూచి. ||71||

క. ఏమైన నయ్యె నిక నే
లా మీఱినపనికి నిట్టియంతిపురములో
నోముద్దరాలు యేగతి
నీమహిమ గడించుకొంటి విది వెఱఁగు కడున్. ॥72॥

సీ. అని యుల్లసము దోప నాడుమాటలకు వె
ల్వెలఁ బాఱుచును దైత్యవిభుతనూజ
కలఁగి రహస్యభంగభయంబుచేతఁ బ్ర
త్యుత్తరం బేమియుఁ దోప కునికి
నిట్టటు గ్రుక్కుచున్న ట్టిలా గరసి యా
యతివకుఁ దనచెలియండ్రగుట్టు
బయలు సేయక యున్నఁ బాయ దీవెడఁగుఁబా
టనియు వారికి నిది యభిమతార్థ
ఆ. సిద్ధిహేతు వనియుఁ జిత్తంబులోపల
నీతిసరణిఁ బరిగణించి చూచి
యాసునాభసుతల కంచపడంతి యి
ట్లనియె నుచితఫణితి యతిశయిల్ల. ॥73॥

క. ఇది యెంత పేర్చెదరు మీ
చదివినయాకుననె తానుఁ జదివినయది మా
సుదతియు మొదలు ఫలించెన్
దదభీష్టము పెద్దపిన్నతనములవరుసన్. ॥74॥

వ. అనుటయుఁ దెలి వొందినమొగంబుతోఁ బ్రభావతి యా
విహంగిం జూచి. ॥75॥

క. ఎట్టెట్టూ మును వీరల
గుట్టులు నీపోఁగునకుఁ దగుల్పడినదియే
యె ట్టుండె నట్టి చెప్పుము
గట్టిగ నావుడు మరాళకామిని నగుచున్. ॥76॥

వ. తను నధికభయలజ్జాసమాకులచిత్త లగుచుం గనుసన్నల
వారించుచున్న చంద్రవతీగుణవతులవంకం గనుంగొని
చెప్పం గొంచించుటయు నక్తంచరరాజనందనయుం దన
మీఁద నాన లిడుచు నడిగెనం బులుఁగుపడంతి తదనుజల
విలోకించి. ॥77॥

ఆ. మీర లూర కుండ రీరు దువ్వఁగఁ బేను
వచ్చు ననుట వినరె వనితలార
యాన పెట్టి యడుగ మాన రా దిఁకఁ జెప్ప
వలసె మీరహస్యవర్తనములు. ॥78॥

వ. అని పలికి ప్రభావతితోడం బ్రద్యుమ్నలేఖాహరణం బొన
ర్చిన చిలుకసుద్దులు మొదలుకొని వారిప్రయత్నంబు సక
లంబుసుం జెప్పిన నవ్వుచు నాపువ్వుఁబోఁడి వ్రీడావనతవదన
లైసయముద్దియల నీక్షించి. ॥79॥

క. మునిముచ్చులార మీచే
సినపని యటు గట్టిపెట్టి చేకొని యేలా

ననుఁ దఱిమితి రిఁక నేమియు
ననకుఁడు నాతోడిదొంగ లైతిరి మీరున్. ‖80‖

వ. అనిన నాయింతికి శకుంతకాంత యి ట్లనియె. ‖81‖

తే. లలన యెంతటివారు గావలయు నెందు
నైన నీతోడివారు గా నంత కిపుడు
ప్రియునితోఁ జెప్పి నీవు రప్పించ కున్న
వీరలకు నెక్కడిది నిజవిభులరాక. ‖82‖

ఉ. ఎల్లియు నేఁడు నీకు హృదయేశ్వరు నెద్దియుఁ బల్కు సిగ్గుచే
సుల్లము గొల్పదేని వికచోత్పలలోచన యేన నేఁడు నీ
వల్లభుతోడఁ జెప్పెద నవశ్యము నీచెలియండ్రకోర్కి సం
ధిల్లెడునట్లు గాఁగ భవదీయనియోగమహత్త్వశక్తిచెన్. ‖83‖

వ. అని తన్నయనచేష్టావిశేషంబున నంగీకారంబు వడసినదియై
సునాభతనయల నభివీక్షించి యాప్రభావతికిం బతి యైన
వాఁ డతిలోకమహిమమహనీయుం డైనయొక్కదివ్యపురు
షుండు గావునఁ దదను గ్రహంబునందక్కఁ దక్కినయుపా
యంబుల నీయంతఃపురంబు మీవరులకుం జొర నలవి
గా దని తలపోసి యిట్టినీతి నిశ్చయించి పలికితి నని పలికి
యి ట్లనియె. ‖84‖

క. మది తహతహ విడిచి యిఁకన్
ముదమున సతులార కొంగు ముడి వేసికొనుం
డిదె నేఁటిమాపటికిఁ గూ
ర్చెద వాలాయముగ నేను బ్రియులను మిమ్మన్. ‖85‖

క. అని హంసి మృదుస్మితశో
భనలజ్జావనతవదనపద్మంబులతోఁ
గనుపట్టు వారి నిండ్లకు
ననిపించె నిశాచరేశ్వరాత్మజచేతన్. ‖86‖

వ. ఇవ్విధంబున నవ్వధూమణుల నమ్మించినది యై యంచబోటి
నాఁటిరాత్రి యాదవులవిడిదికిఁ బోయి యేకాంతంబునఁ
బ్రద్యుమ్నగదసాంబుల ముప్పురం గూర్చి. ‖87‖

క. సాకల్యంబున మీప్ర
త్యేకపుఁబను లైనఁ గాని యెద్దియు నాకున్
బై కార్యము దెలియదు నా
కౌకస్స్వామికిని జెప్పి యనుపుట కనుడున్. ‖88‖

ఉ. అందఱకుం దలాయొకటి స్వార్థము గల్గుట దోషఁ బల్కె సం
క్రందనకార్యవర్తనము గాకయు నాకును బోలె నెవ్వియే
నిందు నిజార్థము ల్కడమయిద్దఱకుం గలవేమొయంచు నా
త్మందలపోఁత పూనిరి సమంబుగ నప్పుడు వారు ముప్పురున్. ‖89‖

వ. శుచిముఖయు వారిభావంబు భావించి. ‖90‖

క. మిమిప్రత్యేకార్థము
లేమియు నొక రొక రెఱుంగ రేమొ వినుం డం
చాముమురకు మువురకుఁ గల
ప్రేమవతులతెఱఁగు వారిప్రేమలుఁ దెలిపెన్. ॥91॥

వ. తెలిపి ప్రద్యుమ్నుం జూచి. ॥92॥

క. నీ వొకఁడవు మాయావివి
గావునఁ బ్రియపొందుఁ గంటి గాని యితరు ల
త్యావిలధృతి నున్నా రి
ష్టావాప్తికిఁ ద్రోవఁ గాన కాత్మలలోనన్. ॥93॥

వ. కావున వీరలయభిమతసిద్ధియు భవదధీనంబ యిందులకుఁ
దగినయుపాయం బూహింపు మనియె నప్పు డామువ్వురుం
బరస్పరరహస్యకార్యప్రకటనంబునకు నవ్వుచు సుహృద్భావ
సుభగంభావుకనర్మసంవర్తితవచనంబులతో నొండొరు మొగం
బులు గనుంగొనుచు. ॥94॥

క. నీవచ్చుటీవి గని యౌ
రా వాసవకార్యపరత యనుచుంటిఁ గటా
నీ వీతెఱఁగే యన మఱి
నీవో యన నీవొ యనఁగ నిగిడె న్నగవుల్. ॥95॥

వ. అంతఁ బ్రద్యుమ్నుండు శుచిముఖిం జూచి నీవు సునాభ
తనయలకడకుం జని తమహృదయేశ్వరు లిదె వచ్చెద రని
యూఱడింపు మని పనిచి తానును గదసాంబుల కిష్టసిద్ధి
యగునట్లుగ నాత్మకల్పితభూవివరద్వారంబున దానవేశ్వర
కన్యాంతఃపురప్రవేశంబు గలిగించి నిజాంగనం గూడి రమి
యించుచుండె నప్పుడు. ॥96॥

సీ. ఆననాంభోజవ్యపావర్తనాముహు
ర్వీక్షితాధరపానవిలసనంబుఁ
గరకృతాంతర్ధిభంగురితకపోలచుం
బనరణరణకసంభ్రమభరంబుఁ
బ్రసభాపహృతకుచప్రావరణాంశుక
స్థానాభిషిక్తదోస్స్వస్తికంబు
సముపోఢజఘనవస్త్రప్రయోజనసమా
దిష్టోరుయుగమిథోవేష్టనంబు
తే. నగుచుఁ దనసిగ్గు పెక్కువ యవిరతంబుఁ
గరకరి యొనర్ప రాయిడిఁ గరముఁ గౌరలు
నతనురాగవేగంబున నతిశయిల్లు
రమణురతి నొప్పె నొకకొన్నిరాత్రు లబల. ॥97॥

వ. అంత. ॥98॥

ఉ. సిబ్బితి మాని నేఁటినిశఁ జిత్తములోపలికాంక్ష దీఱఁ జ
న్గుబ్బల నొత్తి యేనె మును గ్రుచ్చి కవుంగిటఁ జేర్చెద న్విభుం
గొబ్బునఁ బట్టి దంతశిఖ నొక్కెద మోవియు నంచుఁ గోరునా
గుబ్బెత రేపు లెల్లఁ దఱిఁ గొంకు నిరంకుశలజ్జపెంపునన్. ॥99॥

క. యాదవుఁ డంతట రతులవి
భేదములు గ్రమక్రమాభ్యుపేతములుగ నా
పైదలికిఁ గఱపి చిత్రా
పాదిసురతరాజ్యమునకుఁ బట్టము గట్టెన్. ‖100‖

వ. అందు. ‖101‖

క. ఏవిధిఁ బతి వేఁడినఁ బుం
భావాదిని లజ్జఁ దొట్రుపడుఁ గాని తుదన్
యౌవనపుంజిందఱ గొని
భావజుసివ మెత్తి యతివ ప్రౌఢిమ నెరపెన్. ‖102‖

ఉ. ఆచనువ్రేఁగు నట్టిజఘనాతిభరంబు విరోధి గాక తో
డ్తై చపలాక్షి కిం పొసఁగె నప్డు సముద్గమవేగనున్నమై
ఖేచరచక్రసామ్యధృతికిం దగ నొక్కటి మీఁదికిం దివన్
భూచరచక్రసామ్యమును బొందెఁ దదన్యము క్రింది కీడ్చుచున్. ‖103‖

వ. తదనంతరంబ. ‖104‖

సీ. గుబ్బపాలిండ్లు గన్గొనువేడుకను మించు
గాఢపరీరంభకౌతుకంబు
గాఢపరీరంభకౌతుకంబును మించు
జఘనలోలుపహస్తచాపలంబు
జఘనలోలుపహస్తచాపలంబును మించుఁ
దిలక మంటినకురు ల్దిద్దుతమియు
దిలక మంటిన కురు ల్దిద్దుతమిని మించు
వాతెఱచవు లానువలపుపెంపు
ఆ. వాతెఱచవు లానువలపుపెంపును మించు
రతులరహియు రతులరహిని మించు
నధరరసము విఘటితాన్యోన్యముగఁ దత్త
ఱిలుచుఁ బతి రమించెఁ జెలువఁ గూడి. ‖105‖

వ. ఇత్తెఱంగున నమ్మత్తకాశిని హృదయేశుచిత్తంబు రంజిల్ల
నుల్లసిల్లెఁ జంద్రవతీగుణవతులుం బతులచేత నతులానురాగ
పూర్వకనివర్తితగాంధర్వవివాహ లగుచుం గ్రమప్రవర్ధమాన
నానారతిప్రాగల్భ్యనిర్భరంబు లగువిహారంబుల నతిశయిల్లి
రివ్విధంబున. ‖106‖

సీ. అతియత్నరుద్ధలబ్ధాశ్లేషచుంబన
కుచపీడనాద్య మై కొన్నినాళ్లు
మందమందక్రియమాణనానాప్రాతి
కూల్యాభిరామ మై కొన్నినాళ్లు
కృతకప్రమాదానుమతసముల్లసదసం
కుచితక్రియాక మై కొన్నినాళ్లు
విరళత్రపాతిరస్కరిణీపరిస్ఫుర
త్కుతుకసంరంభ మై కొన్నినాళ్లు

తే. ప్రకటముఖరితమేఖలారణితగుణిత
మణితఘంటారవాఘోష్యమాణమసృణ

కుసుమసాయకౌద్ధత్య మై కొన్నినాళ్లు
రతి జరుగఁ జల్పి రతివలు పతులసేవ. ॥107॥

వ. అందు నొక్కనాఁడు. ॥108॥

శా. ప్రద్యుమ్నుండు ప్రభావతీరతివిహారప్రౌఢిసారస్యసం
పద్యుక్తిన్ గడుఁజొక్కి దక్కితి రతీ మత్ప్రాణమా నీకు నం
చుద్యత్ప్రేమసమృద్ధిఁ బల్కె నది యాయోషాలలామన్ శ్రవ
స్సద్యఃపాతనిశాతశూలసమ మై చాలంగ నొంచె న్వెసన్. ॥109॥

క. ధాత్రిఁ జిరార్జితతాదృ
క్చిత్రమిథఃప్రేమ నుల్లసిలుచో బెరు కే
మాత్రము లే కెనసినప్రియు
గోత్రస్ఖాలిత్య మోర్వఁ గోమలివశమే. ॥110॥

ఉ. ఏ మని చెప్ప నప్పు డసురేంద్రసుత స్సకలాంగసంపదు
ద్దామరతోత్సవానుపమ తత్ప్రథమక్షణసంభవత్సుఖ
శ్రీమయ మూర్ఛఁ జేడ్పడఁగఁ జేసెను దుఃఖపుమూర్ఛ యై కడున్
భామల కట్టిచో సవతినామము మారణమంత్ర మౌ జుమీ. ॥111॥

తే. ఆప్రభావతి కొంతసే పవ్విధమున
మానదుఃఖనిశ్చేష్టిత యైనవెనుక
నుస్సు రనుచును వేఁడినిట్టూర్పు నిగుడ
వగలఁ బొగులుచుఁ బొరలె మార్మోగము గాఁగ. ॥112॥

తే. అరిగె శయ్యాంతరమునకు నంత లేచి
యతివరో యిది యేమి నాయందుఁ దప్పు
గలిగెనో యంచుఁ దోన రాఁ గడఁగువిభుని
నట్లు రాకుండ ఘనమైనయాన వెట్టి. ॥113॥

క. ప్రద్యుమ్నుఁడు తా నటు చను
నుద్యోగము దక్కి యుస్సురుస్సు రనుచు నా
హృద్యతరాంగినియోగము
సద్యఃపరితాప మొసఁగ సందేహమునన్. ॥114॥

వ. తనకుఁ గొంతసమీపంబున నొక్కపర్యంకంబున నవ్వలి
మొగంబుగా శయనించి యున్నయాప్రభావతికిఁ గర్ణగో
చరం బయ్యెడుపాటి పరిమితస్వరంబున ని ట్లనియె. ॥115॥

ఉ. తామరసాక్షి నావలనఁ ద ప్పొక టెయ్యదియైనఁ గంటివో
నామదితాల్మి చూడఁగ మనంబునఁ గోరియొ యల్గి కూడినం
బ్రేమలు వింతయింపు సవరించునటంచునొ యల్కచొప్పుగా
కేమయిన న్నిమిత్త మొకయించుక కల్గెనొ లేచిపోవఁగన్. ॥116॥

క. అనుటయు ఘనదుఃఖవశం
బున నొకయుత్తరము నీక పొలఁతుక నిట్టూ
ర్పు నిగిడ్చి యూరకుండిన
దనుజారిసుతుండు ప్రచలితం బగుమదితోన్. ॥117॥

శా. నాయం దేయది తప్పు దోఁచినది యోనారీమణి నీకు దుః
ఖాయత్తత్వము చూడ నిక్క మిది మత్ప్రాణంబ వీ వెందునుం
జేయన్నేర్తునె తప్పు నీకు నిది నీచిత్తంబు రాఁ దెల్పుకో
డాయన్వచ్చెద నాకు రాముదల పెట్టంగాఁ దగు న్సత్కృపన్. ||118||

వ. అట్లుం గా దేని. ||119||

తే. వనిత యిటు వచ్చి నీవు నీవలయుసోదె
గొనుము దప్పున్న మఱి నాకుఁ బెనఁగఁ జోటు
గలదె నీమొలనూలునఁ గట్టుపడుదుఁ
బూనుదును నీవు మెడఁ బెట్టుపొగడదండ. ||120||

క. నావుడును గంతగద్గది
కావికృతి యడంచుకొంచు ఘనయత్నత వ
ర్ణావలి యేర్పడఁ బలికెఁ బ్ర
భావతి చెవి యొగ్గి తనదుపతి యాలింపన్. ||121||

చ. అనఘుఁడ నిన్ను సోదెగొను నంతటిదాననె యేను దప్పులే
దును దలపోయ నీవలన దోసమె యాత్మను బాయకున్నవా
రిని బలు కొక్కమా అనుసరించుట మేన దివించునేఁ దొఱం
గని పెనుదప్పు నాయదియ కాక పదింబది గాఁగ నెంచినన్. ||111||

ఉ. అట్టిమదీయ మైనవపురాశ్రయలోభమహాపరాధమే
గట్టిగ లేచి వచ్చుటకుఁ గారణ మైనది నాకు దోసముల్
గట్టెడునీమృషాచటువికారముఁ జూడఁగఁజేసి యిప్పుడున్
దిట్టును రట్టు నర్వ మగు దీనికి ని న్ననఁ జెల్ల దేమియున్. ||123||

తే. దూఱఁదగు నిన్ను నొకటికిఁ దొంటియట్ల
కల్లకూరిమి నెరపువాక్యముల నన్ను
నిప్పుడును బయ లీఁదించె దిదియ కాదె
కుటిల తడిపాఁతఁ గుత్తుక గోయు టనఁగ. ||124||

ఉ. వట్టిప్రియోక్తు లెందుఁ దగవా మిముబోంట్లరసజ్ఞ కాత్మను
న్నట్టివ కాక యిప్పు డివి యట్టివయైనను నీకు మోహపుం
బట్టపుదేవి యైనరతిభ్రాంతిన పల్కెదవేమొ నాథ యే
గట్టిగ నారతిప్రమదఁ గాను బ్రభావతి యండ్రు న న్నిలన్. ||125||

క. అని మానదుఃఖ ముద్దీ
పన మొందఁగ నవ్వధూటి ప్రక్క లెగయ నే
డ్చెను వెక్కి వెక్కి లోలో
ననె యకటా! యిదియు జీవనమె నా కనుచున్. ||126||

క. నాయకుఁడును దాను మును ర
తీ యని తద్రతులసంగతిన పల్కినప
ల్కాయింతికిఁ గోపము రాఁ
జేయుట తద్వచనరీతిచేఁ గని నగుచున్. ||127||

క. రమణీ యిందాఁకను దెలి
యము నీయల్కకు నిమిత్త మదియే భవదు

త్తమరతి నేఁ గరఁగుచు మె
చ్చుమరఁగ న ట్లంటిఁ గాని నది తప్పగునే. ||128||

క. అనుటయు భవదుత్తమరతి
యనుపలు కొక్కటియె యాత్మ నంటె సతికి నా
ఘనిపలుకులలో రతి యా
సున దృఢవాసిత మితరముఁ జొరనీదు మదిన్. ||129||

క. ఉవిదయు భవదుత్తమరతి
భవదుత్తమరతి యటంచుఁ బతిపలు కీర్ష్యా
వివశతఁ బలుమఱుఁ దడవుచు
నవివేకంబునఁ దదర్థ మరయుచుఁ దనలోన్. ||130||

క. నాకంటె నకట యుత్తమ
యాకె యగుట చెప్పవలయునా యాగతి నీ
వాకున నీ దగుప్రేమో
త్యేకమె చాటంగ ననుచుఁ జింతిలుచుండెన్. ||131||

వ. ఇట్లు తద్దయుం బ్రొద్దు చింతా క్రాంత యై యున్నప్రభావ
తికిం బ్రద్యుమ్నుం డి ట్లనియె. ||132||

క. పలుక వొకింతయు నాతోఁ
జిలుకవు కరుణామృతంబుచిను కొకటియు లో
నులుకవు నాదగుదైన్యపుఁ
బలు కవగణనమున వినుచుఁ బద్మదళాక్షీ. ||133||

క. చేరక యుండఁగ నాకొక
ఘోరపుటాన యిడి నీవుఁ గూరిమి కెడ యై
కారుణ్య మెడలి నావెత
చేరువనే వినుచు నునికి చిత్రము తరుణీ. ||134||

క. దానవునకు నుదయించిన
దానవు గావున లతాంగి దయ చాలదు నీ
మానసమున నీవిలఁ బ్రథ
మానసమస్తోరుగుణసమంచిత వైనన్. ||135||

ఉ. నీవిపు డింతపేరలుక నెట్టుకొనన్ ధరియించి యున్కి నా
కోవనజాక్షి మందపవనౌషధినాయకముఖ్యు లుగ్రతా
పావహు లౌట చిత్రమె నిజాత్మ యనంగుఁడు నొందుచున్నవాఁ
డేవిధిఁ బ్రేమపాత్రుఁ గినియించినవారికి శత్రు వాత్మయున్. ||136||

తే. అన విడువు మచ్చటికి నే నరుగుదెంచి
యలుక తీర్చెదఁ గాదేని జలరుహాక్షి
యాస విడువు మిచ్చటికి నీ వరుగుదెంచి
నీదు మధురంపుమోవితేనియలు నాకు. ||137||

వ. అని యంతకంతకుఁ బెరిఁగెడు పరిరంభరాగతత్పరతావశంబున. ||138||

ఉ. రాఁగదె యోసుధాంశుముఖి రాఁగదె యోకఠినోన్నతస్తని
రాఁగదె యోవిలాసవతి రాఁగదె యోకలకంఠభాషిణీ
రాఁగదె యోకళావిదుషి రాఁగదె యోకలహంసగామినీ
రాఁగదె యోగుణైకనిధి రాఁగదె యోలలితాంగి డగ్గఱన్. ॥139॥

క. కలికీ రాఁగదె చిలుకల
కొలికా రాఁగదె లతాంతకోదండునిపూ
ములికీ రాఁగదె యూరక
యలికీరార్భటుల నేల యలఁచెదు నన్నున్. ॥140॥

వ. అని వేఁడుకొనుచున్నంతం బట్టణంబులోనం దనవిడిదివా
కిటం బ్రాబోధికంబు లైన వాద్యస్వనంబులు వినంబడు
టయు వజ్రనాభుపడవాళ్లు పిలువవచ్చువేళ యయ్యెఁ
గావలయు నింతటం బోక యున్నఁ గార్యంబు తప్పు ననుచు
లేచి యాత్మకల్పితభూవివరద్వారంబునకై చనియె నప్పుడు. ॥141॥

క. వెలిపింపఁబోయి వెఱచిన
తెఱఁగునఁ దా వేఁడుకొనఁ బతి న్వెనుకొనియెం
చెఱవ తనయల్క కడుఁ గీ
డ్పుఱచి విజృంభించువిరహపరితాపముచేన్. ॥142॥

క. తనరమణి యిట్లు తను వెను
కొనుట యెఱుంగఁడు మురారికొడు కపుడు ప్రయో
జనవశత జనియె నతిరయ
మున నాత్మనివాసమునకు భూవివరమునన్. ॥143॥

క. ఆవనితయు వడివడిని బి
లావధిగా నరిగి యంత నవ్వల నరుగం
గా వెఱచి తిరిగి వచ్చెను
భావము గలఁగంగ విభునిపానుపుకడకున్. ॥144॥

వ. అట్లు వచ్చి. ॥145॥

చ. తనవిభుపాదసంగతిని ధన్యము లైనసువర్ణపాదుకల్
చనుఁగవ నొత్తుకొంచు మఱి శయ్యను రాలిన తద్విలిప్తచం
దనలవము శరీరమునఁ దాల్చుచుఁ దత్పరిభుక్తముక్తమా
ల్యనికర మక్షియుగ్మమున నద్దుచు నించుకసేపు రంజిలెన్. ॥146॥

చ. తదనుభవోదితశ్రుతికతంబున నవ్విభురామణీయకా
భ్యుదయము చర్చ సేయు సురతోత్సవచాతురి యెంచుఁ బ్రేమసం
పద గణియించు లాలనలభంగులు భావన సల్పు మిక్కిలిన్
హృదయమునందు రాగిలుచు నింద్రవిరోధితనూజ మాటికిన్. ॥147॥

ఉ. అక్కట యిట్టివల్లభునియందును గోపము పుట్ట నాకుఁ ద
ప్పొక్కటి యేల తోఁచె నదియు న్మఱి మద్రతిఁ గూర్చి యంటఁగా
దక్కఁగఁ దెల్పె వల్లభుఁడు దానికి నర్థము నిప్పు డేను వే
ఱొక్కటిగాఁ దలంచి విడ నొల్లన కోపము దైవవంచనన్. ॥148॥

ఉ. ఆయనఘుండు దాఁ దొలుత నంపినపత్రికలోన నున్న య
త్యాయతరాగభంగు లరయంగ ననన్యసమానభాగ్యఁ గా
నాయది చూడ నాదయినయల్కయమూలము కాకయున్న నా
నాయకుఁ డట్లు ప్రార్థన మొనర్పఁగ నే వినకున్కి యొప్పునే. ॥149॥

క. మగవాఁడుఁ దుమ్మెదయు సరి
జగతి నదియుఁ గాక నాఁటిచాటూక్తులప్రే
మ గురుత్వము నలపత్రిక
యు గణింపఁగ నతనియందు నొదవునె తప్పుల్. ॥150॥

వ. అని విరహవేదనం బొరలుచుండఁ బ్రభాతం బగుటయుఁ
బ్రభావతి తనగృహదేవతయుం బోలెఁ బూజ లందుచు
ననన్యవిదితగుప్తంబై యున్న యాపత్రికం బుచ్చుకొని
శృంగారపుందోఁటలోనికిఁ జని యొక్క వివిక్తస్థలంబునం
గూర్చుండి మున్ను రాగవల్లరి చదువఁగా మిగిలినపత్రికా
భాగంబు తనచేత నటమున్ను బహువారపఠితం బయ్యు
నవోత్కంఠఁ గలుగంజేయుచుండ నల్పస్వరంబునఁ దనలో
ని ట్లని చదువం దొడంగె. ॥151॥

ద్విరదగతి రగడ. ఓహంసి నీచేత నున్నయది నాబ్రదుకు
నాహృదయ మింతిడెందము నేకముగ నదుకు
కరుణ నిది పదివేలుకమ్మలుగఁ గైకొనుము
పరఁగ సతితోడ నాపలుకుగా ని ట్లనుము
విద్యున్నిభాంగిరో వినుము నీకృప గన్నఁ
బ్రద్యుమ్నుఁ డనుపేరు ఫలిత మగు నా కెన్నఁ
దై్రలోక్యనిత్యసామ్రాజ్యవైభవ మైనఁ
బోల దొకలేశమును బొలఁతి నీకృపలోన
గరిమ నెల్లెడల నీకనుసన్నలో వత్తు
హరిమధ్య యేబాస యైన దీనికి నిత్తు
నేణాక్షి విను నీయుపేక్ష నాచెవిఁ బడినఁ
బ్రాణము హరించు విరు లావార్త వెంబడిన
నీమోవిచిగురుతేనియలు గ్రోలెడియాస
నీమొలకనవ్వువెన్నెలచలువ గొనునాస
నీమృదుకపోలసన్నిధిని మో మిడునాస
నీమోహనశ్రోణి నిమురఁ గలిగెడు నాస
నీదుపాలిండ్ల నానెడు వక్ష మనునాస
నీదుశృంగారకళనెలవు లంటెడియాస
నీదుమణితామృతము నింతుఁ జెవి ననునాస
నీదులలితోరువు లెమ్మి నొత్తెడియాస
నొడలిలోఁ బ్రాణవాయువులు నా కిందాఁక
వెడలకుండఁగ నిట్లు విన్నవించెదఁ గాక
యీకమ్మపూఁదోఁట యీతేనియలజల్లు
నీకోమలపుగాడ్పు లీవెన్నెలబయళ్లు
తను వైదుపాళ్లు నింతక పంచి లోఁ గొనవె
యనయంబు నివి విరహి కపకారు లన వినవె
నిండుచందురుఁడు నీనెమ్మొగంబు సుహృత్తు
గండుఁగోయిలఫణితి కలభాషలకుఁ దొత్తు
మెఱుఁగుఁదీఁగెలు నీదుమృదుతనూలతయంట్లు

కఱకుఁబాయపుఁదేంట్లు కచభరశ్రీబంట్లు
కెంజిగురుచాయ నీకెమ్మోవికిని దాసి
కంజవైభవము కన్గవకు నంతేవాసి
యివి యెల్ల నాకింపు లిల నీవు చేపట్ట
నివియె పెనుమృత్యువు లొకింత నీ వెడ పెట్ట
నని తన్నుఁ గూర్చి నే నాడుట చెవిఁ జొనుపు
వనిత యే మనియె నది వ్రాసి వేగమె యనుపు
మోరాజహంసి నీయుల్ల మెందు నహేతు
కారుణ్య మని గట్టిగాఁగ నారసి చూతు
నని చదువుకొన వినియె నటమున్న యేతెంచి
వెనుక నుండి తదీయవిభుఁ డాత్మ హత్తించి. ||152||

వ. ప్రభావతియు నిట్లు లేఖ చదువుకొని తదర్థంబు మఱియు
మఱియు భావంబునం బరామర్శించుచు. ||153||

మ. ఇవి యాదిం గల ప్రేమభంగు లిఁక నాయేతెంచుయత్నంబున
ట్టివిధి న్నన్నుఁ బరిగ్రహించుట నిరూఢి న్నేఁటిదాఁకన్ రతో
త్సవసౌహార్దరతుల్ శతోత్తరత మించం జల్పు టాభవ్యప్రా
భవరూపాదిగుణవ్రజం బరయ నాభాగ్యంబె భాగ్యం బిలన్. ||154||

క. ఈరాత్రి యకారణపుం
బేరలుకఁ దదాత్మ కెడసి పిరువీఁ కగుచొ
ప్పారయ భాగ్యవిహీనులు
లే రెవ్వరు నవనిమండలి న్ననుఁ బోలన్. ||155||

వ. అని చింతించుచుండ. ||156||

తే. రాగవల్లరి యంత నారమణికడకు
నరుగుదెంచి యాసఖివెన్క నచలవృత్తిఁ
బొంచి యున్నట్టిప్రద్యుమ్నుఁ గాంచి యతని
యక్షిసంజ్ఞచేఁ గాననియట్ల యుండె. ||157||

వ. తదనంతరంబ యాయంబుజాక్షిచందం బభివీక్షించి. ||158||

చ. పయిదలి నేఁ డిదేమి ముఖపాండిమ యున్నది మీఱి ప్రత్యుషః
క్రియలఁ బరాకు మార్చినది కృష్ణచతుర్దశినాఁటిచంద్రరే
ఖయు బలె మేను చిక్కినది కాటుకక ప్పదె యొప్పెడుం గుచ
ద్వయిఁ బికరాజిమ్రోఁతఁ గయి వ్రాలెదు సోలెదు చల్లగాడ్పులన్. ||159||

ఉ. లోలతరాక్షి యాపయిఁటలోనిది యెక్కడిలేఖ యల్లనాఁ
డేలిక యంపినట్టిదియె యెయ్యది యైనను సిగ్గు లేక నేఁ
డాలిఖితార్థ మేమయిన నట్టిటు గెంటినఁ జూచెదేమొయౌ
బోలిక చూడ నట్ల యధిపు లస్తులందును సత్యసంధులే. ||160||

క. అని నడుమ నడుమఁ బ్రద్యు
మ్నునివదనముఁ జూచి నగుచు ముద్దియ తల్లో
చనసంజ్ఞాప్రేరణమున
దనుజేశ్వరసుతకు మఱియుఁ దా ని ట్లనియెన్. ||161||

క. ఈరేయి రమణుఁ డెంతయు
గారించినవాఁడు నిన్ను గట్టిగఁ దెలిసెన్
నారీమణి మానునె మదిఁ
గూరిమి దాఁచుకొని యలుగఁ గూడదు నీకున్. ||162||

క. నీ వలిగెడుదాఁకను లే
దోవనితా యాట మాని యొడ్డించుకొనం
గా వలసె విభునియలుకల
చే విరహాకులిత వై కృశించితి విదిగో. ||163||

ఉ. తానటు లల్క దెచ్చుకొని ధైర్యబలంబున రాక తక్కె నీ
దైనవియోగతాపమృదితాకృతి చూడఁగ నప్పు డిష్ట మో
మానిని తాను నోర్వఁ డతిమాత్రవియుక్తికి నిప్డ మాన్చునీ
కానెఱజాణయోగ్యకరుణామృతవృష్టి నయోగఖేదమున్. ||164||

వ. అనిన రాగవల్లరికిఁ బ్రభావతి యి ట్లనియె. ||165||

సీ. అట్టియసత్యంపుటలుకలు కల్పించు
కొని వియోగవ్యథఁ గుందఁ జేసి
కాంతలయారూపు గనుఁగొను వేడ్కలు
రాగుండెతోడి నిర్దయులయందు
సంభవించునొ కాని సత్కృపారాశి మ
త్ప్రాణేశుఁ డేవినోదమున కైన
ననుఁ జిన్నపుచ్చి కన్గొనఁజాలఁ డొకనిమే
షార్థమాత్రంబు నోయంబుజాక్షి
తే. నేఁటిరాత్రి తెఱంగు నానేరమున జ
నించె నది యొక్కమాట కే నెమ్మనమున
నలిగి తేఱన యే నెన్నిప్రార్థనముల
దానిచే నెంత యెడసెనో ధవునిమనము. ||166||

చ. అనవిని రాగవల్లరి సమంకురితస్మితకోమలావలో
కనముల నాప్రభావతిని గన్గొనునట్ల తదీశ్వరుం గనుం
గొని బళి గోపపుత్రరసికుండవు నీదగుధౌర్త్య మింతిపై
ఘనమసమానవీనసుధ గాంచి చవుల్ గొనుగోర్కి కోర్కియే. ||167||

క. నా విని యోసితుటారి ద
యావారిధి నధిపుఁగూర్చి యనకు మొకటియున్
నావెట్టికినుక యింతకుఁ
దావల మని చెప్ప వినవె తరుణీ యనియెన్. ||168||

వ. అని యోరాగవల్లరీ నీవు నాకు బహిఃప్రాణంబవు గాని
సఖిమాత్రంబవు గావు నీకు దాఁపురంబు సేయనేల మా
తెఱంగు వినిపించెద విను మని తనకోపనిమిత్తంబును బ్రి
యుండు తనతోడన రాకుండ నాన పెట్టి తాను శయ్యాంత
రంబున కరుగుటయు మొదలుకొని ప్రియనిర్గమపర్యంతంబుగాఁ
దమవృత్తాంతంబు సకలంబును జెప్పఁదగినప్రకారంబును
జెప్పి యి ట్లనియె. ||169||

క. కాంతుం డాగతి నాయ
త్యంతకఠోరతకు నాత్మయందు విఱిగియో
వింత యగువిరహదశ కుప
శాంతి యరసికొననొ లేచి చనియెం బెలుచన్. ||170||

క. తఱి నంత వేఁడుకొన విన
నెఱుఁగనినానిష్ఠురతకు నేడువిరుగులన్
విఱిగె నొకొ ప్రియునిచిత్తము
విఱుగక యున్నం ద్యజించి వెస నేల చనున్. ||171||

ఉ. క్రీడకు మానసంపదకు వెల్తిగదా యిది యంచు నెంచ కే
గూడఁగఁ బాఱిపట్టుటకు గొబ్బున నప్పుడ సాహసించితిన్
జేడియ దాఁప నేర కిది చెప్పెదఁ బ్రాణము నీవు గావునన్
గూడఁగ లేక యంతఁ గడుఁగుందితి ఘోరవియోగవేదనన్. ||172||

ఉ. ఆపరిపాటి కంతఁ గడు నల్గుచు నట్టివిభున్ దథావిధా
లాపవిచిత్రతం దురపిలంగ వియోగదవాసహత్వమున్
జూపుచుఁ జేర వేఁడు వివశుం గయికోక కఠోరవృత్తిఁ బె
న్పాపముఁ గట్టుకొన్నగతభాగ్యకు నా కివి పాట్లు నెచ్చెలీ. ||173||

సీ. నెఱప కేలున్నవి నెత్తలిరీటెలు
తమవాఁడి యెల్ల నాతనువుమీఁదఁ
బఱప కేలున్నవి పరభృతశ్రేణులు
శ్రుతులలోఁ దమపల్కుసూదు లెల్ల
నుఱుప కేలున్నవి నెఱయధైర్యంబును
గందంపుమలకోడెగాడ్పుగములు
విఱుప కేలున్నవి వెస నంటఁ బొదివి వ
పుర్మహాశఁ బరాగముర్మురములు
తే. నన్ను నొకభూమిలోపలినాతిగాఁగఁ
దలఁచి వే చంప కిట్లోర్పు దాల్చినవియొ
తెగితెగనిచిఱుగత్తికోఁతగ వధించు
టుచిత మని యోలి ని ట్లేఁచుచున్నయవియొ. ||174||

చ. అని విరహంబుఁబేరలఁత నాశ్రితచంద్రశిలాతలంబుమీఁ
ద నొరుగుచున్ సఖిం దిగిచెఁ దన్వి శిరోదిశకై తదంకముం
దనకుఁ దలాడగాఁ గొనఁగఁ దజ్ఞత బోటియుఁ దత్క్రియాప్రవ
ర్తనకుఁ దదీశు దాకొలిపి తాఁ దనయింటికిఁ బోయె నవ్వుచున్. ||175||

తే. ప్రాణసఖి యిట్లు పన్నిన పన్నుగడలు
తెలియమింజేసి యపుడు దైతేయకన్య
తనకు సంకోపధాన మ ట్లనువుపఱిచి
యాలతాంగియ యున్నది యనుతలఁపున. ||176||

ఉ. ప్రాణసఖీ నిను న్నెరయఁ బాసి చనన్ దఱి వచ్చె నాకుఁ గ
ల్యాణి తలంపుమీ సుసమయంబుల నన్ననిప్రేమపెంపునన్
బాణి మెడం దగిల్చి తనపైకిఁ దదాస్యము వంపఁ బూని సు
శ్రోణి నిజేశుమో మగుట చూచి త్రపాద్భుతమోదమగ్నతన్. ||177||

క. ఒక్కింతతడవు చేష్టలు
దక్కి కనంబడియెఁ జిత్రతనువును బోలెన్
మిక్కిలిఁ గమనీయత సతి
దక్క కురుస్తంభసంగతత్వముకతనన్. ॥178॥

వ. అప్పుడు ప్రభావతికిఁ బ్రద్యుమ్నుం డి ట్లనియె. ॥179॥

చ. వెఱఁగుపడంగ నేల యలివేణి భవత్ప్రతిఁ గానె యేను నీ
విరసత మాన్పలే కపుడు వేఁగుచు నంతటిలోఁ బ్రయోజనాం
తరమతి నేఁగి నేఁటికిని దానిప్రసంగము లేమి వచ్చితిన్
దిరిగి వసించితి న్వెనుకదిక్కున నీవిధమెల్లఁ జూచుచున్. ॥180॥

చ. అని యిరుకేలఁ గ్రిందటిగ నాసతిబాహులు పట్టి యెత్తి వె
న్వెనుకకు రా వెసం దిగిచి వేడుక నంకకృతోపవేశఁ జే
సె నెఱులు దువ్వెఁ జెక్కిటను జెక్కిలి జేర్చెను మోవిచుంబనం
బొనరిచెఁ జన్ను లంటెఁ గవయుగ్మము ప్రక్కలఁ బాఱఁ జొన్పుచున్. ॥181॥

మ. సుముఖీ యెన్నఁడు నింక నల్గ నను మంచు న్నొక్కి తట్టె న్నఖా
గ్రముల న్దంతశిఖ న్గుచాధరము లాకాంతుండు తత్కాంతయున్
సుముఖా యెన్నఁడు నల్గఁ జేయనను మంచు న్మోవి తా నట్ల నొ
క్కి మనోనాథువరిష్ఠనిష్ఠురకుచక్లిష్టాంగుఁ జేసెం దుదన్. ॥182॥

చ. అలుక యొకింతకాలము మహత్తరసేతువురీతి నాఁగి భే
దిలి తొలఁగన్ సహస్రముఖతీవ్రత చూపెను దొంటికంటె వా
రలయసమానమానితపరస్పరకేళిరసప్రవాహ మ
గ్గలికఁ దదుత్తరంగరతికర్మవిచిత్రతఁ జెప్ప శక్యమే. ॥183॥

వ. ఇవ్విధంబునఁ బ్రద్యుమ్నుండు ప్రభావతిం గూడి బహుకా
లంబు యథేష్టభోగంబు లనుభవించుచు నప్పటప్పటికి వజ్ర
నాభుని నపూర్వవర్తనప్రవర్తనంబుల వశవర్తిం జేసికొనుచుఁ
బ్రవర్తిల్లె గదసాంబులును జంద్రవతీగుణవతులతోడఁ గూడి
రాత్రు లెల్ల రమియించుచు నాట్యసమయంబులఁ బ్రద్యుమ్ను
నకు విదూషకపారిపార్శ్వకాదికృత్యంబుల సహాయత్వంబు
నడపుచు దైత్యవిభునిచిత్తంబు వడసి రంత. ॥184॥

వ. రమణ దలిర్పఁగా బుతువురాకలు దక్కె నొడళ్ళు చిక్కె చి
ట్టుము లుదయించె వేవిళులనూనత మించెఁ గపోలసీమఁబాం
డిమ గనుపట్టెఁ జన్మొనల నీలిమ పుట్టె వలగ్నముం గురు
త్వము పొరసెన్ వళు ల్విరిసె దానవకన్యలకుం గ్రమంబునన్. ॥185॥

క. నవమాసానంతరమునఁ
బ్రవిమలశుభదినమునం బ్రభావతి గాంచెన్
శివ గుహునిఁ గాంచుకైవడి
నవనిఁ బ్రభావంతుఁ డనఁగ నమరెడుతనయున్. ॥186॥

క. ప్రణుతగుణ చంద్రవతి దిన
మణినిభుఁ జంద్రప్రభుం గుమారునిఁ గాంచెన్
గుణవతియుఁ గాంచె నిరుపుర
గుణవంతుం గీర్తిమంతుఁ గోర్కులు పొదలన్. ॥187॥

వ. ఇట్లు గాంచినకుమారు లుదయించుచుం దోడన పరిపూర్ణ
యౌవనులును సకలవేదవేదాంగపారగులును ధనుర్విద్యా
సంపన్నులు నగుచుం గన్యాంతఃపురంబునఁ బ్రవర్తిల్లుచు
న్నంత నొక్కనాఁడు తద్రక్షణాధికారులవలన వారలయు
నికి నిశ్చితంబుగా విని వజ్రనాభుం డాగ్రహోదగ్రుం డగు
చుఁ దనసభాసదులఁ గలయం గనుంగొని. ||188||

ఉ. కంటిరె కాలవక్రతప్రకారము దానవముఖ్యులార నా
యింటికి ద్రోహముం దలఁచి యిష్టసుఖాప్తికి మ్రుచ్చు లిట్లు నూ
ల్కొంట దలంప శేషఫణికోటిల వ్రే లిడి గోఁగుకోఁగ ము
క్కంటివెలుంగుకంటఁ జణకంబులు వేఁచుకొనంగఁ బూనరే. ||189||

తే. వాండ్రు సురవంశభవులైన స్వర్గమునకుఁ
బ్రళయసమయ మిప్పుడు నాగకులజులైన
నాశకాలంబు తద్భువనమున కిదియ
నరు లయిన నంత్యదశ నేఁడ ధరణి కెల్ల. ||190||

తే. ప్రాణములతోడ నిట వాండ్రఁ బట్టి తెచ్చి
తెలిసి తల్లోకమును గడతేర్పవలయు
నీవు చని పట్టి తెమ్మని నిజపురంబు
పెద్దతలవరిఁ దాఁ బంచె భీమబలుని. ||191||

తే. వాఁడు చని తిరుగక యున్న వరుస దండ
నాయకోత్తములను దళవాయిఁ బనిచె
వారుఁ దిరుగకుండినఁ దదవస్థఁ దెలిపె
నరులు కోటకొమ్ములఁ గట్టినట్టితలలు. ||192||

వ. వజ్రనాభుండు తా నత్యంతకోపాటోపదీపితముఖుం డగుచుఁ
దనతమ్ముఁడు సునాభుండును సకలమిత్రామాత్యవర్గం
బులును రథతురంగమాతంగపదాతివ్రాతపాదఘాతంబుల
చేత భూతలంబు వడవడ వడంక నద్భుతోత్సాహంబునం
జేర్చి కొలువ నలువు మిగిలి కన్యకాభవనప్రాకారంబు
చుట్టు ముట్టుకొనియె నప్పుడు తమవిడుదుల నున్న ప్రద్యు
మ్నగదసాంబులు మన మింతట నంతఃపురప్రవేశంబు సేయక
తడసిన నీబెడిదంపురక్కసునియక్కజంపువిక్రమంబు
కుమారులకు నోర్వ శక్యంబు గా దని పూర్వవిహితమహీ
వివరద్వారంబున నాక్షణంబ ప్రవేశించి భీతివశంబున
నొక్కచోటనే చేరియున్న తమకళత్రంబులయుత్తలపాటు
దీర్చి తత్పూర్వకృత్తదైత్యగాత్రంబుల నెత్తుటం జొత్తిల్లిన
యాయుధంబులు తమచేతులన యుండ సంభ్రమంబునం
జనుదెంచి మ్రొక్కియున్నకుమారుల సంశ్లాఘావచనంబుల
నలరించి రట్టియెడఁ బ్రద్యుమ్నుండు ప్రభావతిం జూచి
యి ట్లనియె. ||193||

ఆ. మగువ వినుము మిగులఁ దెగి విక్రమింప మీ
తండ్రి కదలి వచ్చె దర్ప మెసఁగ
మనకు వచ్చుఁ గడుఁబ్రమాద మే మింతట
యుద్ధమునకుఁ దెగక యూరకున్న. ||194||

క. కుడుములవ్రేట్లాటలు గా
వుడు రాజానన రణంబు లూహించినవెం
బడి రా వే మటు తొడరినఁ
దొడిఁబడ నెవ్వాఁడు బిట్టు ద్రుంగునొ మాచేన్. ॥195॥

ఉ. చేడియ నీమనంబునకుఁ జింత యొకింత జనించెనేని నేఁ
జూడఁగఁ జాల నీజనకుచొప్పు దలంప హతుండు గాక తాఁ
గీడుచలంబు మానఁ డనికిం జొర కొండొకత్రోవ ద్రొక్కఁగాఁ
గూడద యేమి సేయుదును ఘోరవిచారము పుట్టె నాత్మలోన్. ॥196॥

చ. అని తనుఁ గూర్చి దానవకులాగ్రణిపైఁ దెగలేనిచింత సే
యునధిపుఁ గోట లగ్గలకు నుగ్రత డగ్గఱుభూరిసైన్యుఁ దం
డ్రినిఁ బరికించి యింతి విభునిం దముఁ గాచికొనంగ వేఱత్రో
న నెమకి కాన కంతఁ బితృవత్సలభావముఁ బాఱనూకుచున్. ॥197॥

క. తాన చని మూలనున్న య
నూనతదీయాసిఁ దెచ్చి యొసఁగి గెలువుమీ
దానవపతిఁ దక్కినయను
మానము మాను మని పలికె మానవతి పతిన్. ॥198॥

చ. పలికిన సంతసిల్లి హరిపట్టి గదాదుల నార్వురన్ వధూ
నిలయములోని కావలికి నిల్పి రయంబున నొక్కరుండుఁ దా
వెలువడి కోట కుగ్రబలవేష్టనము న్విడిపించుచున్ నిర
ర్గళగతిఁ జుట్టునుం దిరిగె ఖడ్గవిహారపటుత్వదీప్తుఁ డై. ॥199॥

ఉ. కాంచనదీప్తిచేఁ బసిఁడిగట్టుతెఱంగు నగళ్లకోట సూ
చించఁగఁ దాను భాస్కరునిచెన్ను వహించెను దానిఁ జుట్టి రా
సంచరణం బొనర్చుచును శౌరితనూజుఁడు కోటచుట్టునున్
డించిన దైత్యసైన్యము వడిం దమమున్వలె విచ్చిపాఱఁగన్. ॥200॥

క. లగ్గలకు నట్లు కోటకు
దగ్గఱుతనమొనల నెల్లఁ దఱిమి తఱిమి పే
రగ్గలిక చూపుమరుపో
టగ్గించుచు వజ్రనాభుఁ డతని నెదిర్చెన్. ॥201॥

వ. ఎదిర్చి యి ట్లనియె. ॥202॥

ఉ. ఎవ్వఁడ వీవు నాముదల యించుక లేక చొరంగరాదు వీఁ
డెవ్వరికైన బ్రహ్మవర మిట్టిది యేగతిఁ జొచ్చి తీవు తా
నివ్విధి నాకుఁ గల్లవర మిచ్చిన బ్రహ్మకు శిక్ష చేసెదన్
గ్రొ వ్వడఁగించి ని న్నిపుడ కొట్టెద నీకులమెల్ల రూపఱన్. ॥203॥

వ. అనుటయు నతండు. ॥204॥

క. నిను నేఁడు తిరిగి చన ని
చ్చినఁ గద బ్రహ్మకును శిక్ష సేయుదు వీదు
ర్జనతలె కావే మిముఁ జెఱి
చినవి యసత్యోక్తి బ్రహ్మజిహ్వకుఁ గలదే. ॥205॥

క. మొదలను బురిఁ జొచ్చితి ని
ముదలన భద్రనటవేషమున హరిసుతుఁడన్
యదుకులజుఁడఁ బ్రద్యుమ్నుఁడ
మదిచ్చఁ గైకొంటి నీకొమారితపొందున్. ||206||

ఉ. కోరికఁ దావకానుజునికూఁతులకుం బతు లైనవారు మా
వారలె నాకు వారికి నవార్యబలు ల్సహజాతయౌవనో
దారులు గల్గి రాత్మజులు తల్లులరక్షకు నున్నవారు ప్రా
కారములోన నీదొర లగణ్యు లఁబల్వు రఁదిన్నమృత్యువుల్. ||207||

తే. హరికి దేవేంద్రునకు నీవు శరణు చొచ్చి
తేని నీప్రాణముల కెందు నేను దెగను
శరణు చొరవేని నావాలు కరుణ గిరుణ
యెఱిఁగినది కాదు నీ వది యెఱిఁగె దిపుడ. ||208||

తే. అనిన విని యోరి నీ వేమి యనినఁ జెల్లు
నేను నాదృష్టియెదుర ని న్నింతతడవు
పెట్టుకొని యుండుటకు నని బెట్టిదంపు
టంపవానలు గురిసె భయంకరముగ. ||209||

క. తనవాలునఁ దచ్ఛరములు
దునుముచుఁ బ్రద్యుమ్నుఁ డతనిఁ దునుముకడంకన్
ఘనరయమునఁ జనఁ దాఁకిరి
సునాభముఖ్యు లగురాక్షసులు బలములతోన్. ||210||

క. అది యంతయుఁ గని మనముల
గదసాంబులు గినిసి కోటగవకులు దెఱపిం
చి దురాధర్షాటోపత
నెదిర్చిరి సునాభముఖుల నింద్రాహితులన్. ||211||

శా. అంతం గేశవుఁ డంచవేగరులచే నాదైత్యుసంగ్రామవృ
త్తాంతంబు న్విని తార్క్ష్యవాహకుఁడు చక్రాద్యాయుధప్రోల్లస
త్కాంతిక్రాంతదిగంతరుం డయి వడిన్ దా వచ్చె నచ్చోటికిన్
సంతోషంబున వజ్రి సత్వరగతి న్సంధించి సేవింపఁగాన్. ||212||

వ. అప్పు డింద్రుండు ధనురాదిసకలహేతిసమేతంబును మా
తలిసారథికంబును నైన తనదివ్యరథంబు ప్రద్యుమ్నునకు
ననిపి గదసాంబులకు ననన్యదుర్జయంబు లైనదివ్యస్యంద
నంబులఁ బనిచె దాన నపూర్వోత్సాహంబునం బొదలియు
యదుకుమారులు ప్రతిభటుల మించంజాలక సత్వరంబునఁ
బోరుచుండి రయ్యవసరంబునఁ గృష్ణుండు. ||213||

క. సాహసము నాహతప్ర
త్యాహతనైపుణము నొక్కయంతగ సుతుతో
నాహవ మొనరించుమహో
త్సాహనిధి న్వజ్రనాభదైత్యునిఁ జూచెన్. ||214||

తే. చూచి యిట్లైన నెన్నండు సులభ మగును
విజయ మనీ మరుచేతికి విష్ణుఁ డనిపెఁ

దనదుచక్రము నతఁడును దత్ప్రయోగ
మునను ఖండించె వజ్రనాభునిశిరంబు. ‖215‖

క. గదసాంబులు తద్విజయా
భ్యుదయముఁ గని పొంగి బహువిధోగ్రాస్త్రములన్
జిదురుపలుగ నొనరించిరి
కదిసి సునాభాదిదనుజగణదేహంబుల్. ‖216‖

వ. అప్పుడు. ‖217‖

శా. మందారద్రుమపుష్పవృష్టితతులున్ మంద్రస్ఫురద్దేవతా
దుందుభ్యారవసంప్రవర్తనలు నస్తోకాప్సరోనర్తనా
మందోల్లాసము దివ్యగాయకుల సన్మాధుర్యగానంబు నా
నందోత్సేకము నిచ్చె లోకులకు మింటం జాల దీపించుచున్. ‖218‖

వ. అంత నచ్యుతుం డనాథత్వదైన్యదశాపన్ను లగుపౌరజనుల
ననేకవిధలాలనాచాతుర్యశీతలవచనామృతంబున నపగ
తాశేషశోకపరితాపుల నపూర్వసంభృతానందవిశేషులఁ
గావించి వజ్రనాభునిరాజ్యంబు సర్వంబును జతుర్భాగంబు
లుగా విభజించి తదాధిపత్యంబునకుఁ బ్రభావంతునిఁ జంద్ర
ప్రభుని గుణవంతునిఁ గీర్తిమంతునిం బట్టాభిషిక్తులం
గావించి కొడుకులం గోడండ్రనుం దమ్ముని మఱఁదలిని
నత్యంతవిభవంబు మెఱయం దోడ్కొనుచు ద్వారకానగ
రంబున కరుగుదెంచి దేవేంద్రునిం దదీయస్థానంబున కనిచి
సకలసామ్రాజ్యవిభవంబు లనుభవించుచు నిరంతరకరు
ణావలోకనంబుల భక్తజనంబుల నవలోకించుచు మహానం
దంబునం బొలుపొందుచుండె నప్పుడు. ‖219‖

క. వావిరిఁ బ్రద్యుమ్నుండు ప్ర
భావతితో నిష్టకేళిపరిపూర్ణత నిం
పావహిలఁగ వర్తిల్లెను
శ్రీవరుఁ దమతండ్రిఁ దగ భజించుచు ఘనుఁ డై. ‖220‖

తే. అఘహరణహరివంశకథాశ్రయంబు
నాత్మపుత్త్రగుణస్తవనాంకితంబు
నైనయీకావ్యమునకు మహాప్రసిద్ధి
నిచ్చుఁ గావుతఁ గరుణ లక్ష్మీశ్వరుండు. ‖221‖

శా. శ్రీరాజేంద్రగురూత్తమాన్వయజనుర్విఖ్యాతసౌభాగ్య సో
మారాధ్యప్రభుసత్కృపాచతురమత్యానీతఫాలాక్షష భ
క్త్యారబ్ధవ్యుపగూహనాతిసుఖితాత్మాప్తక్షమాశాంతిస
ద్వైరాగ్యోదయబోధముఖ్యబహుసంతానప్రసిద్ధుం డిలన్. ‖222‖

క. వరచామరమిషవృతది
క్కరటిశ్రుతకీర్తిసామ్యకామ్యత్కృతిగో
చరితాఖిలవిద్వత్కుం
జరకర్ణుఁడు కర్ణుఁ డీగి చాతుర్యమునన్. ‖223‖

వనమయూరము. భృత్యజనపోషణుఁడు పింగళిపురాంకా
మాత్యకులభూషణుఁడు మార్దవమహీయ
స్సత్యశుచిభాషణుఁడు సాధుజనతాసం
పత్త్యుదయపోషణుఁడు భవ్యకృపపేర్మిన్. ॥224॥

గద్యము. ఇది నిఖిలసూరిలోకాంగీకారతరంగితకవిత్వవైభవ
పింగళి యమరనార్యతనూభవ సౌజన్యజేయ సూరయ
నామధేయప్రణీతం బైనప్రభావతీప్రద్యుమ్నం బనుమహా
ప్రబంధంబునందుఁ బరిపూర్ణభావభాసురంబైన పంచమా
శ్వాసము.

ప్రభావతీప్రద్యుమ్నము
సంపూర్ణము

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్ వారి
'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.